

Nº 01

AUGUST/2010

RÓMSKA KULTÚRA A UMENIE

ROMA CULTURE AND ART

MAGAZÍN O ŽIVOTNEJ ŠANCI

MAGAZINE ABOUT
OPPORTUNITY FOR LIFE

Divé maky

**DIVÉ MAKY – ŠANCA PRE RÓMSKE
TALENTY Z CELÉHO SLOVENSKA**
DIVÉ MAKY – THE CHANCE FOR ROMANY
TALENTS FROM ENTIRE SLOVAKIA
S IDOU KELAROVOU
WITH IDA KELAROVA
VÝZNAMNÉ MÍLNIKY
IMPORTANT MILESTONES
DIVÉ MAKY MAJÚ 5 ROKOV
DIVÉ MAKY CELEBRATE
A 5 YEARS ANNIVERSARY
S PEŤOU POLNIŠOVOU
WITH PEŤA POLNIŠOVÁ
KRÁSA SO ŠYMONOM KLIMANOM
BEAUTY WITH ŠYMON KLIMAN

A close-up photograph of a group of Roma children, mostly girls, smiling and looking upwards. The background is a bright blue sky with scattered white clouds. The children have dark hair and are wearing casual clothing. One girl in the foreground is laughing heartily, showing her teeth. Another girl next to her is also smiling broadly. In the background, other children are visible, some with their hands raised in the air.

Divé maky – šanca pre rómske talenty z celého Slovenska

„Tento projekt mi úplne zmenil pohľad na Jarovnice. Poznal som ich z negatívneho pohľadu, ktorý sa stupňoval médiami. Zistil som, že presný opak je pravdou. Napadlo mi, že možno by na svete nebolo až toľko krivdy, keby si ľudia zobrali príklad z Jarovnic. Aby boli súdržní, ľudskí a skromní. Média propagujú len to najhoršie. Ostal som prekvapený, keď som navštívil konkrétne rodiny a v žiadnej som nenašiel špinu či neporiadok. Vzťahy medzi jednotlivými ľuďmi, ktorí tu žijú, nie sú také naštrbené, ako sa hovorí. Je veľa osád na Slovensku, ale z Jarovnic by si mohli brať príklad. Na to, koľko je tu Rómov na jednom malom mieste, sú vzťahy ozaj veľmi dobré.

Rastislav Zubaj
lokálny koordinátor

Divé maky – The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia

“This project completely changed the way I see Jarovnice. I only knew negative things about them and this outlook was driven by media. But then I found out that the opposite was true. I thought perhaps there would not be that much injustice in the world if people followed the example of Jarovnice. If they were more compact, humane, and modest. The media only show the bad stuff. I was surprised when I visited several families and never saw any dirt or mess. Relationships among individual people who live here are not as degraded as they say. There are many settlements in Slovakia, but they could follow the example of Jarovnice. Given there are so many Romany people living in a small space, relationships are really quite good.

Rastislav Zubaj
Local Coordinator

Divé maky

DIVÉ MAKY / WILD POPPIES
Magazín o životnej šanci
Magazine about Opportunity for Life

01 / 2010
POLROČNÍK / TWICE A YEAR
nepredajné / not for sale

REDAKCIA / EDITORS
*Vladislava Dolníková, Barbora Kohútiková,
Anna Podlesná, Lýdia Gabčová*

ADRESA REDAKCIE / OFFICE ADDRESS
*PRO DONUM, o. z., Galandova 3, Bratislava 811 06, Slovenská republika
tel.: +421 2 5244 4074, e-mail: prodonum@prodonum.sk, www.prodonum.sk*

FOTO A ILUSTRÁCIA / PHOTO AND ILLUSTRATION
*archív Divé maky, o. z. a PRO DONUM, o. z., Šymon Kliman, Peter „reefe“ Kováč, Lubomíra Petrova
archive Divé maky, o. z. and PRO DONUM, o. z., Šymon Kliman, Peter „reefe“ Kováč, Lubomíra Petrova*

GRAFIK / GRAPHIC DESIGNER
Patrik Kelemen - P3KLMN

PREKLAD DO ANGLICKÉHO JAZYKA / TRANSLATION INTO ENGLISH
Radovan Masaryk

PREKLAD DO RÓMSKEHO JAZYKA / TRANSLATION INTO ROMA LANGUAGE
Erika Godlová

PRO DONUM
spoločnosť pre rozvoj filantropie

OBSAH / CONTENTS

- 05 PRÍHOVOR / INTERCESSION
- 08 JAROVNICE
- 10 **DIVÉ MAKY – ŠANCA PRE RÓMSKE TALENTY Z CELÉHO SLOVENSKA**
DIVÉ MAKY - THE CHANCE FOR ROMANY TALENTS FROM ENTIRE SLOVAKIA
- 12 LUDIA V PROJEKTE / PEOPLE IN THE PROJECT
- 14 **NEPRIAMO FORMUJÚ ICH OSOBNOSTI**
SHAPING PERSONALITIES IN INDIRECT WAY
- 15 **S PROJEKTOVOU MANAŽÉRKOU**
INTRODUCING THE PROJECT MANAGER
- 16 **SO ŠPORTOVcami / MEETING THE ATHLETES**
- 20 **KAMARÁTI IM ZÁVIDIA / THEIR FRIENDS ENVY THEM**
- 22 **VÝZNAMNÉ MÍLNIKY / IMPORTANT MILESTONES**
- 31 **ČO NÁS EŠTE TENTO ROK ČAKÁ?**
WHAT ARE PRE PLANNING TO DO BY THE END OF THE YEAR?
- 32 **FOTENIE „KRÁSNA“ V JAROVNICIACH / ŠYMON KLIMAN**
TAKING PICTURES OF BEAUTY IN JAROVNICE / ŠYMON KLIMAN
- 52 **S IDOU KELAROVOU / WITH IDA KELAROVA**
- 60 **DIVÉ MAKY MAJÚ 5 ROKOV**
DIVÉ MAKY CELEBRATE A 5 YEARS ANNIVERSARY
- 68 **ĎAKUJEME / THANK YOU**
- 69 **S PETROU POLNIŠOVOU / WITH PETRA POLNIŠOVÁ**
- 72 **DIVÉ MAKY V ŠKOLSKOM ROKU 2009/2010**
DIVÉ MAKY IN THE ACADEMIC YEAR 2009/2010
- 76 **V RÓMSKEJ KUCHYNI / IN THE ROMANY KITCHEN**
- 78 **O RÓMSKOM JAZYKU / ON THE ROMANY LANGUAGE**
- 80 **SÚHRN V RÓMSKOM JAZYKU / SUMMARY IN ROMA LANGUAGE**
- 86 **FOTODENNÍK - ČO SME ZAŽILI V DRIENICI**
PHOTODIARY - THINGS WE EXPERIENCED IN DRIENICA
- 90 **FOTODENNÍK - LETNÁ AKADÉMIA 2009**
PHOTODIARY - SUMMER ACADEMY 2009
- 96 **KOMIX / COMICS**
- 98 **KRÁTKY RÓMSKY SLOVNÍK / SHORT ROMA DICTIONARY**

foto/photo: Zuzana Katňáková

*Vážení priatelia,
priaznivci a nadšení podporovatelia
rómskych talentov,*

v dnešnej dobe sa často skloňuje slovo úspech. Kto úspešný je, kto úspešný nie je, čo treba urobiť preto, aby sme boli úspešní alebo čo nás brzdí v úspechu. V prvom rade úspech je pocit. Keď prekročíme vlastný tieň, prekonáme v sebe strach, dosiahneme svoje ciele, keď nám tleskajú, či nás obdivujú. Úspech je však aj životný postoj. Chciem niečo viac, neustále na sebe pracovať, objavovať nové dimenzie, ba častokrát si aj odoprieť pohodlie, ktoré máme.

Sám človek ťažko niečo dosiahne, preto musí hľadať prostredie, ktoré mu to umožní. Projekt Divé maky - šanca pre rómske talenty z celého Slovenska je práve takým prostredím. Zoskupuje ľudí schopných vidieť obrovský potenciál v deťoch, ktoré by inak nemali šancu ani objaviť v sebe vlastné talenty.

Tajomstvo úspechu projektu Divé maky je v obyčajných veciach. V ľuďoch, ktorí sú presvedčení, že každý potrebuje šancu. V umelcoch, ktorí poznajú, že najviac dajú, keď odovzdajú svoju skúsenosť a ukážu cestu k úspechu. V darcoch a partneroch, ktorí nás zahŕňajú veľkou dôverou v behu na dlhú trať. A samozrejme v nadšenom a zapálenom tíme, ktorý dennodenne dohliada na to, aby naše deti mali všetko potrebné a uspeli v živote.

Všetci poznáme ten pocit, keď sa nám niečo podarí. Prvé číslo časopisu Divé maky pokladáme za úspech, o ktorom sme pred piatimi rokmi, pri zakladaní programu, ani len nesnívali. Ponorte sa do zaujímavých príbehov, osudov, ale aj dobrých skutkov, či vynikajúcich nápadov. Máte možnosť spoznať Divé maky také, aké sú - nadšené, živelné, radostné, zmysluplné a hlavne úspešné.

Vladislava Dolníková
supervízorka projektu Divé maky -
- šanca pre rómske talenty z celého Slovenska
zakladateľka programu Divé maky

*Dear Friends, Fans
and Enthusiastic Supporters
of Romany Talents,*

these days you hear a lot about success. Who is successful, who is not successful, what we have to do to become successful and what prevents us from achieving success.

First of all, success is a feeling. When we step out of our own shadow, overcome the fear, reach our goals, when they applaud us or admire us. But success is also an attitude towards life. To want something more, to keep on working on ourselves, to discover new dimensions, many times even to deny ourselves comfort.

It is hard for a person to achieve something alone so we have to search for an environment that enables us. The project Divé maky - The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia is that kind of environment. It is a grouping of people who can see immense potential in children who would otherwise not have the chance to see their own talent.

The secret of the Divé maky program's success is in simple things. In the people who firmly believe that everyone deserves a chance. In the artists who know that the greatest gift they can give is to hand over own experience and show the road to success. In the donors and the partners who endow us with their trust in what is a long-distance race. And obviously in the enthusiastic and eager team that on the daily basis makes sure our children have everything they need and succeed in their lives.

We all know how it feels when something was done right. We consider the first edition of the Divé maky Journal to be the kind of success we did not even dream about five years back when creating the program. So dive into interesting stories, fates, but also good deeds or great ideas. You have the chance to get to know Divé maky the way they are - ardent, spontaneous, joyful, meaningful, and above all successful.

Vladislava Dolníková
Project Supervisor, Divé maky -
- The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia
Founder, The Divé maky Program

foto/photo: Zuzana Kalinčíková

Milí priatelia,

do rúk sa Vám dostáva prvé číslo časopisu Divých makov, ktorý vydávame pri príležitosti realizácie projektu Divé maky - šanca pre rómske talenty z celého Slovenska.

Tento pilotný projekt PRO DONUM, o. z. začalo v júli 2009 a je zameraný na rozšírenie systému Divých makov do rómskej osady v Jarovniciach. Chceme, aby aj talenty z najväčšej osady na Slovensku dostali šancu na rozvoj svojho nadania a vzdelania.

Do projektu v Jarovniciach sme zapojili 100 talentovaných detí, s ktorými od januára 2010 pracujú lokálny tím zložený z koordinátora a piatich tútorov, pedagógovia a umelci. Okrem každodenných školských povinností tak majú zapojené deti po škole možnosť zmysluplne využívať svoj voľný čas, pripravovať sa spolu s tútorami na vyučovanie a zapájať sa do aktivít na rozvoj svojho talentu. V projekte máme šikovných výtvarníkov, tanečníkov, športovcov, spevákov a pomaly nám začala vznikať aj prvá jarovnická hudobná kapela pod vedením nášho tútora Lukáša Gorola.

Aby deti z Jarovnic čo najviac napredovali, pripravili sme im aj aktivity spolu s deťmi z programu Divé maky. Všetky deti z pilotného projektu v Jarovniciach sa môžu zúčastniť 4 spoločných umeleckých workshopov a 40 najšikovnejších a nasnaživejších aj dvojtyždennej Letnej akadémie.

Už po prvom spoločnom workshope v Drienici v apríli 2010 bolo jasné, že projekt bude úspešný. Deti usilovne pracovali v spoločných skupinách a motivovali sa k čo najlepšiemu výkonu. Skupiny viedli známi umelci ako speváčka a zbormajsterka Ida Kellarova, Desiderius Dužda, Tomáš Kačo, výtvarníčka Gabika Binderová, tanečník Lacko Cmorej či divadelníci Ferko Balogh a Nada Uherová. Výsledok ich spoločnej práce si môžete pozrieť na festivale Cigánsky bašavel 14. augusta 2010 na hrade Červený Kameň, v obci Častá pri Bratislave.

Časopis nezahŕňa len všetko dôležité, čo sa v projekte zatiaľ udialo. Dozviete sa viac aj o krásnej súčasnej rómskej kultúry, predstavíme Vám zaujímavé osobnosti, naučíme Vás pár slov po rómsky a prinášame tiež chutné recepty z rómskej kuchyne.

Verím, že sa Vám tento netradičný časopis bude páčiť a že sa všetci stretne na Cigánskom bašaveli na Červenom Kameni!

Tešíme sa na Vás!

Barbora Kohútiková
projektová koordinátorka Divé maky -
- šanca pre rómske talenty z celého Slovenska
správkyňa Divé maky, o. z.

Dear Friends,

this is the first issue of the Divé maky Journal that we chose to publish on the occasion of implementing the project Divé maky - The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia.

This pilot project was started by PRO DONUM, o. z. in July 2009 and it strives to extend the Divé maky system into the Romany settlement of Jarovnice. We want to give talents from the largest Romany settlement in Slovakia the chance to nurture their gift and develop their education.

We enrolled 100 talented children into the Jarovnice project; starting January 2010 the children have been under the guidance of the local team consisting of the coordinator and five tutors, educators and artists. In addition to day-to-day school duties these children may spend their spare time in a meaningful way, they can prepare for their classes with tutors and participate in activities that develop their talent. The project involves the help of skilled visual artists, dancers, athletes, singers. And we have been witnessing the teething of the first Jarovnice music band led by our tutor Lukáš Gorol.

To make sure the Jarovnice children make as much progress as possible we prepared joint activities with the children from the Divé maky program. All children in the Jarovnice pilot program may participate in 4 joint art workshops, and 40 of the most talented and motivated get to attend the two-week Summer Academy.

As early as after the first joint workshop in Drienica in April 2010 it became clear that the project will be successful. The children worked hard in joint groups and motivated each other to do their best. Groups were led by well-known artists such as the singer and the choir master Ida Kellarova, then Desiderius Dužda, Tomáš Kačo, the visual artist Gabika Binderová, the dancer Ladislav Cmorej or theater artists Ferko Balogh and Nada Uherová. The result of their work will be available to see at the Gipsy Bashavel festival on 14 August 2010 at the Červený Kameň castle in the Častá village near Bratislava.

The Journal does not only cover the most important steps taken within the project. You can learn about the beauty of contemporary Romany culture, we will introduce you to interesting persons, we will teach you a few words in the Romany language and we also feature some tasty recipes of the Romany cuisine.

We hope you like this non-traditional journal and we hope to see everyone at The Gipsy Bashavel at the Červený Kameň castle!

Looking forward to see you there!

Barbora Kohútiková
Project Coordinator Divé maky -
- The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia
Administrator of Divé maky, o. z.

...stiahla som kamarátku Bašku a pýtam sa jej: „Ideš do toho? Mám výplatu na dva mesiace, ale je to perfektný projekt.“ Povedala áno a doteraz je v tom so mnou. Trištvrte roka sme boli bez akejkoľvek koruny. Žila som zo vzduchu, psa som musela dať na čas rodičom, lebo som nemala na krmivo. Tak som verila tej myšlienke...

Vladislava Dolníková

... I called my friend Baška and asked her: "Will you join me? I have salary for the next 2 months, but it is a great project." She said yes and she is still in the project with me. Three quarters of the year we were without a penny. I was living from "air", I had to give my dog to my parents for some time, because I did not have money to feed him. So much I believed in this idea...

Vladislava Dolníková

Tak som rozmýšľal o rozdiely medzi chudobou a skromnosťou. V Jarovniciach sú skromní ľudia, nie chudobní. Aj keď nemajú veľa toho materiálneho, vystačia si s tým, čo majú. Ale sú šťastní. Keď si medzi nimi, stratíš pojem o čase, sú to ľudia, ktorí žijú tu a teraz. Ja som to stratil tým, ako žijem, ako fungujem. Mám prácu a povinnosti, o ktorých neustále rozmýšľam. Oni žijú pre dnešok. A z toho si môžeme brať príklad. Je dobré mať nejaký cieľ, ale nenechať sa tým všetkým pohltiť.

Rastislav Zubaj
lokálny koordinátor

I was thinking about the difference between poverty and modesty. The people of Jarovnice are modest, not poor. Even though they do not have many material assets they can just get by with what they have. And they are happy. If you are among them you lose the sense of time; these people live here and now. I lost that, because of my way of life. I have a job and responsibilities, I think about them all the time. However, those people live for today. And we can take this as an example. It is good to have a goal – but it is good not to get too swamped with it all.

Rastislav Zubaj
Local Coordinator

JAROVNICE

Ak si dáte do GPS „Jarovnice“, zavedie vás to priamo do najväčšej rómskej osady na Slovensku. V obci celkovo žije približne 5-tisíc obyvateľov, z toho v rómskej osade oficiálne 4380. Neoficiálne takmer 5000. Prácu má približne 20 Rómov. Dve robia v školstve, približne desiaty v technických službách. Zvyšok sú podnikatelia, čo majú potraviny. Keď sme si ich chceli odfotiť, zamkli pred nami dvere. Média nemajú radi, pretože „o nich píšú len samé zlé veci“.

Ludia v osade sa stretávajú najmä na aktívnych prácach a v kostole. A keď je teplejšie, zídu sa v skupinkách a rozprávajú sa. Do tohto sveta v júli 2009 vstúpilo PRO DONUM s projektom Divé maky – šanca pre rómske talenty z celého Slovenska.

When you enter "Jarovnice" into your GPS device you will be taken directly into the largest Romany settlement in Slovakia. There are approximately 5 thousand people living in the village and of that the Romany settlement officially reports 4,380 people. However, the unofficial number of the Romany settlers may be drawing near 5,000. Of that, about 20 Romany people have jobs. Two women work in education; about ten of them in technical services, the rest are entrepreneurs who run grocery stores. When we wanted to take pictures they locked their door. They do not like the media because they "only write bad things about them".

People in the settlement meet when they participate in employment activation work – and in the church. When the temperature gets warmer they meet up in groups and chat. This was the kind of world that PRO DONUM entered with the project Divé maky – The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia.

DIVÉ MAKY - ŠANCA PRE RÓMSKE TALENTY Z CELÉHO SLOVENSKA

DIVÉ MAKY - THE CHANCE FOR ROMANY TALENTS FROM ENTIRE SLOVAKIA

O úspechu či neúspechu v živote neraz rozhodujú náhody. Rodina, v ktorej sa narodíte, ľudia, ktorých stretnete... Ak by ste sa narodili v rómskej osade v Jarovniciach, vaše možnosti by boli dosť obmedzené. Aj tam sú vynikajúci speváci, tanečníci, hudobníci, výtvarníci, športovci a dokonca aj šikovní študenti. Avšak kvôli nevyhovujúcim sociálnym a materiálnym podmienkam nemajú možnosť rozvíjať svoje nadanie. Málokto má toľko peňazí, šťastia a kontaktov, aby sa stal úspešným aj napriek prostrediu, v ktorom vyrastá.

Majú deti z rómskych osád vôbec šancu uspieť v živote? My si myslíme, že majú, ale len za podmienky, že im niekto intenzívne pomáha a posúva ich správnym smerom. A o tom je pilotný projekt Divé maky – šanca pre rómske talenty z celého Slovenska.

V Jarovniciach ho začalo realizovať občianske združenie PRO DOMINUM ako nadstavbu úspešného programu Divé maky. Projekt poskytuje 100 deťom vo veku od 8 - 15 rokov celoročnú podporu pri rozvoji ich talentu, ako aj potrebné školské, výtvarné, športové či hudobné pomôcky. Každé dieťa má prideleného svojho tútora, ktorý sa mu venuje aj pri plnení školských povinností.

Zapojené deti sa okrem pravidelných umeleckých či športových aktivít môžu zúčastňovať i ďalších zaujímavých podujatí. Veľmi atraktívne sú pre ne napr. tvorivé workshopy, kde sa stretávajú s deťmi z programu Divé maky a s rôznymi známymi umelcami. Tie deti, ktoré úspešne absolvujú celý pilotný rok, budú mať šancu zapojiť sa do programu Divé maky. Získať vlastného darcu, ktorý im bude financovať ďalšie štúdium, súťaže, sústredenia, pomôcky.

Ako to celé začalo?

V novembri 2009 sme zorganizovali talentové skúšky, na ktoré sa prihlásilo približne 150 detí z Jarovnic. Ich nadanie hodnotila komisia zložená z umelcov a pedagógov pre spev, tanec, výtvarné umenie, hru na hudobný nástroj a šport. Na talentové skúšky však nakoniec prišlo takmer 300 detí a komisii dali riadne zabrať!

Za spoluprácu pri výbere detí ďakujeme:

- známej rómskej speváčke a pedagogičke Ide Kellarovej spolu s Desideriusom „Dežom“ Duždom,
- tanečníkom Davidovi Šimerovi a Soni Hrončokovej,
- výtvarníkovi Erikovi Binderovi,
- pedagógovi telovýchovy Lubomírovi Blaškovi.

It is often coincidence that defines the line between success and failure. The family you are born into, the people you meet. If you had been born into the Romany settlement of Jarovnice, your options would have been quite limited. Well, there may be great singers, dancers, musicians, visual artists, athletes and even students there. But poor social and material conditions prevent them from developing their talents. Not many people have that much money, fortune or contacts to become successful despite the conditions they grow up in.

Do the children in Romany settlements even have a chance to succeed in life at all? We think they do, but only provided someone helps them and moves them in the right direction. And this is the essence of the Divé maky – The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia project.

Implemented by the PRO DONUM civil association in Jarovnice, the project is a spin-off of the successful Divé maky project. The project supports 100 children aged 8 - 15 years over the whole year in developing their talents – including school and art supplies, sports equipment or musical instruments. Every child has its tutor who helps them with their school work.

In addition to regular artistic or athletic activities the children enrolled may participate in further interesting events. They especially enjoy creative workshops where they meet with children from the original Divé maky program and with different athletes. The children who successfully complete the whole pilot year will have a chance to enroll in the Divé maky program. This means getting their own personal donor to finance their studies, competitions, practice sessions or equipment.

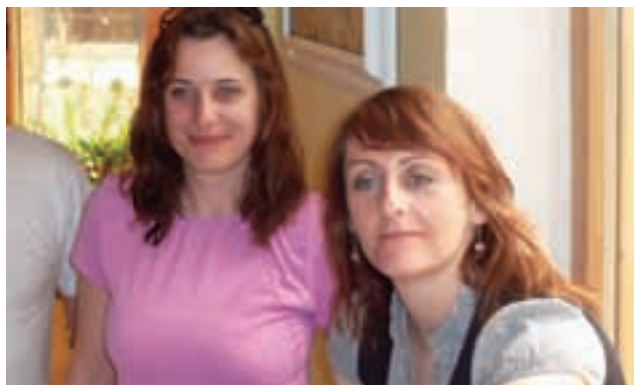
How did it all start?

In November 2009 we conducted Talent Tryouts where approximately 150 children from Jarovnice showed up. Their talent was assessed by a committee of artists and educators specialized in singing, dancing, visual arts, playing a musical instrument, and sports. As many as 300 children finally showed up in talent tryouts so the committee really did not have an easy job!

We thank the following for the cooperation in selecting candidates:

- the well known Romany singer and educator Ida Kelarova together with Desiderius „Dežo“ Dužda,
- the dancers David Šimer and Soňa Hrončoková,
- the visual artist Erik Binder,
- the physical education specialist Ľubomír Blaško.

ĽUDIA V PROJEKTE PEOPLE IN THE PROJECT

Počas celého roka 2010 v teréne pracuje lokálny tím zložený z koordinátora, piatich tútorov a ďalších pedagógov a umelcov. Každý z tútorov má na starosti skupinu 20-tich detí, ktorým sa v ich voľnom čase venuje. Svojim zverencom pomáha s domácimi úlohami, dohliada na pravidelnú školskú dochádzku, navštevuje ich rodiny a informuje rodičov o dosiahnutých úspechoch. Okrem týchto povinností tútori pomáhajú s prípravou a organizáciou rôznych akcií, určených nielen pre deti, ale aj ich rodičov. Na činnosť tútorov dohliadajú dvaja supervízori, ktorí od roku 2006 zastávajú pozíciu profesionálnych tútorov programu Divé maky.

Throughout the entire year of 2010 there will be an in-field local team consisting of the coordinator, five tutors and more educators and artists. Every tutor is responsible for a group of 20 children and works with them in his spare time. They help those children with their homework, oversee their school attendance, visit their families and inform the parents about their achievements. In addition to those duties tutors help to prepare and organize various events for children and also for parents. There are two supervisors to oversee activities of tutors; since 2006 those supervisors have been employed as professional Divé maky program tutors.

„Prostredie v obci, kde projekt realizujeme, nie je vôbec ideálne. Iné obce sú na tom oveľa lepšie - inde napr. fungujú kluby, majú priestory na voľnočasové aktivity. Ale v rámci možností, ktoré tu máme, sa nám celkom darí. Aj tak sme ponúkli celkom slušnú alternatívu k nič nerobeniu, drobnej kriminalite, flákaniu sa či nejakým drogám. Okrem tých klasických krúžkov, aké im tu ponúkame, spev, tanec a ďalšie, tútori majú s dečkami rôzne diskusie. Najmä s tými staršími. Snažia sa ich ovplyvňovať, dávajú im nové poznatky. Ja si myslím, že je to pre nich dosť obohacujúce, poznať pozitívne aj negatívne príklady. Je dôležité hovoriť s nimi o dopade toho, čo robia. Robíš síce toto, ale buď si vedomý týchto rizík. Nie je to o tom, že im hovoríme, čo by nemali robiť. Skôr hovoríme o tom, čo ich čaká, ak takéto veci robia.“

Lýdia Gabčová
projektová manažérka

“The environment in the village where we implement the project is far from being ideal. Other villages are much better off – they have functional clubs or premises for free time activities. But we try to get the most out of what is available. So we offer a quite decent alternative to doing nothing, engaging in petty crime, truancy or even drugs. In addition to classical activities we offer - as singing, dancing and others - tutors also hold discussions with children. Especially with the older ones. They try to influence them; try to give them new knowledge. I think it is very enriching for them, to learn about positive and negative examples. It is important to talk to them about the impact of what they do. You are doing this or that, but you have to be aware of the risks. It is not that we tell them what they should not be doing. We rather tell them what is down that road if they keep on doing that kind of things.”

Lýdia Gabčová
Project Manager

Pedagógovia a umelci majú na starosti rozvoj talentu a vzdelania zapojených detí v rámci voľnočasových krúžkov a štyroch niekoľkodňových workshopov. Deti zdokonaľujú svoje nadanie v speve, tanci, hre na hudobný nástroj, športe a vo výtvarnom umení. Celý lokálny tím má na starosti lokálny koordinátor, ktorý riadi všetky aktivity v Jarovniciach a zároveň zabezpečuje komunikáciu s projektovým tímom.

Projektový tím:

Vladislava Dolníková, projektová supervízorka
Barbora Kohútiková, projektová koordinátorka
Lýdia Gabčová, projektová manažérka
Marek Harakaľ, expert pre rómske osady
Roman Eštočák, supervízor lokálnych tútorov
Ladislav Cmorej, supervízor lokálnych tútorov a tanečný pedagóg
Anka Podlesná, PR manažérka

Lokálny tím:

Florián Giňa, lokálny koordinátor
Lukáš Gorof, tútor
Ján Mihálik, tútor
Rudolf Pohlodko, tútor
Ján Zubaj, tútor
Rastislav Zubaj, tútor

Lokálni pedagógovia a spolupracujúci umelci:

Gabriela Binderová, výtvarníčka
Ladislav Cmorej, tanečník
Ida Kellarova, zbormajsterka a speváčka v spolupráci s Desideriusom „Dežom“ Duždom, spevákom a gitaristom a Tomášom Kačom, klaviristom
Ferko Balogh a **Nada Uherová**, divadelníci
Dana Dlugošová, pedagogička pre šport
Miriám Kavuličová, pedagogička pre výtvarnú výchovu

*„Vedel som, že sú to „živé“ deti, ale nečakal som tak extrémne „živé“.
Majú veľkú chuť niečo robiť, ale je potrebné pracovať s ich koncentráciou.“*

Ladislav Cmorej
profesionálny tanečník

*„Teším sa, že v Jarovniciach máme talenty a verím, že ich dokážeme posunúť
ďalej, najmä na stredné školy. Talent je iba potenciál, ktorý treba rozvinúť.“*

Gabriela Binderová
výtvarníčka, pedagogička

ČO JE TO TÚTORING?

Tútoring patrí medzi jednu hlavných aktivít projektu, s cieľom poskytovať pomoc a asistenciu zapojeným deťom a rodinám. Je to profesionálny, osobný, usmerňujúci a hlavne ľudský dohľad nad rozvojom zaradených detí a ich rodín. V rámci svojej každodennej činnosti tútor zdôrazňuje svojim zverencom dôležitosť vzdelania pre uplatnenie v ďalšom živote. Podporuje rodičov detí v presvedčení, že podnikli pozitívne rozhodnutie v prospech svojich detí a pomáha deťom pri rozvoje ich talentu a vzdelania.

Educators and artists are responsible for development of talent and education of children enrolled in free-time clubs and four workshops that span over several days. Children improve their talent in singing, dancing, playing musical instrument, sports and visual arts. The entire local team is lead by the local coordinator who manages all activities within the Jarovnice site and at the same time fosters communication with the project team.

The Project Team:

Vladislava Dolníková, Project Supervisor
Barbora Kohútiková, Project Coordinator
Lýdia Gabčová, Project Manager
Marek Harakaľ, Expert on Romany Settlements
Roman Eštočák, Supervisor to Local Tutors
Ladislav Cmorej, Supervisor to Local Tutors and Dance Instructor
Anna Podlesná, PR Manager

The Local Team:

Florián Giňa, Local Coordinator
Lukáš Gorof, Tutor
Ján Mihálik, Tutor
Rudolf Pohlodko, Tutor
Ján Zubaj, Tutor
Rastislav Zubaj, Tutor

Local Educators and Cooperating Artists:

Gabriela Binderová, Visual Artist
Ladislav Cmorej, Dancer
Ida Kellarova, Choir Master and Singer in cooperation with Desiderius „Dežo“ Dužda, Singer and Guitar Player, and Tomáš Kačo, Piano Player
Ferko Balogh and **Nada Uherová**, Theater Performers
Dana Dlugošová, Sports Educator
Miriám Kavuličová, Visual Arts Educator

“I knew those children were lively, but I did not expect that extremely lively. They are very eager to do something, but they need to work on their concentration.”

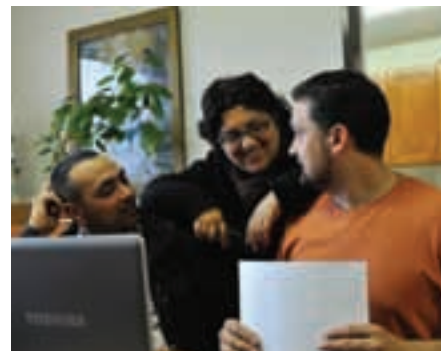
Ladislav Cmorej
Professional Dancer

“I am excited that we have talents in Jarovnice and I believe we can help them move on – especially to secondary schools. Talent is just a potential that needs to be developed.”

Gabriela Binderová
Visual Artist and Educator

WHAT IS TUTORING?

Tutoring is one of the main activities of the project focused on providing help and assistance to children enrolled and their families. It is professional, personal, guidance-providing and above all human supervision over development of the children enrolled and their families. As a part of their everyday activities tutors emphasize the importance of education for further life. They encourage parents of the children in the conviction that they made a positive decision for their children, and they help the children to develop their talent and education.

NEPRIAMO FORMUJÚ AJ ICH OSOBNOSTI SHAPING PERSONALITIES IN INDIRECT WAY

Je utorok a vonku prší. Sedíme okolo stola v jednej zo zadných miestností kostola, v osade. O tomto kostole sa skutočne dá povedať, že je miestom stretávania sa. Raz sa tu pripravuje pán farár na omšu, inokedy tu máme stretnutia lokálneho tímu a pravidelne sa tu konajú aj aktivity s našimi deťmi.

Rudo, Jano, Rasťo, Florián, Jano a Lukáš. Každý z nich zažil zásadnú zmenu vo svojom živote vďaka niekomu, kto im včas podal pomocnú ruku. Všetci vzišli z osád, z chudobných podmienok. Dnes okolo mňa sedia ako tútori pilotného projektu. Ak chcete počúvať, prisadnite si.

Prečo ste sa rozhodli spolupracovať na projekte v Jarovniciach?

Ján Zubaj (Jano 1): Túto prácu robím už približne štyri roky a v našej obci Bystré dosahujem veľmi dobré výsledky. Verím, že moje nadobudnuté znalosti odovzdám alebo využijem aj tu, v Jarovniciach.

Rastislav Zubaj (Rasťo): Ja to beriem ako výzvu. O Jarovniciach som počul len samé negatívne veci. Rád by som poopravil verejnú mienku a v pozitívnom svetle predstavil Jarovnice. Práve prostredníctvom mladých vidím cestu.

Rudolf Pohlodko (Rudo): Ja pracujem s deťmi a mládežou dlhšie a každá skúsenosť sa ráta. Je tu kopec detí, ktorým sa treba venovať a niekde ich potiahnuť.

Ján Mihálik (Jano 2): Pre mňa je to tiež výzva, chcem sa venovať mladým. Potešilo ma, že sa zrealizoval takýto projekt, ktorý je zameraný na jarovnické deti. Konečne sa to pohne správnym smerom.

Florián: Rád pracujem s deťmi. Chcem, aby niečo dosiahli. V podstate nikto sa dnes nevenuje našim deťom. Prídu zo školy a tým to hasne. Flákajú sa dookola.

It is Tuesday and it is raining outside. We are sitting around the table in one of the back rooms in the church in this settlement. One can really say that this church is the place of fellowship. One minute you see the pastor preparing for the sermon, then we have meetings of the local team, and we also run our regular activities with children in this house.

Rudo, Jano, Rasťo, Florián, Jano and Lukáš. They all went through a significant change in their lives because somebody offered them a helping hand soon enough. They came from settlements, from conditions of poverty. Today they are all sitting around me as tutors of the pilot project. If you want to listen, just take a seat and join us.

Why did you decide to cooperate on the Jarovnice project?

Ján Zubaj (Jano 1): I have been doing this job for four years already, and I have achieved quite a lot in my village of Bystré. I believe that I can pass this knowledge on and put it to some use here in Jarovnice.

Rastislav Zubaj (Rasťo): For me it is a challenge. I only heard negative stuff about Jarovnice. I would like to correct the public opinion and introduce Jarovnice in positive light. I think the young people are the way.

Rudolf Pohlodko (Rudo): I have been working with children and the youth for some time and every experience counts. There is a bunch of children that one needs to work with and give them a push in the right direction.

Ján Mihálik (Jano 2): For me it is also a challenge, I want to work with young people. I was glad to see a project happening with the focus on the children of Jarovnice. Things are finally on the right track.

Florián: I enjoy working with children. I want them to achieve something.

Takto majú aspoň kde svoj voľný čas tráviť. A deti sú veľmi radi. Aj rodičia.

Lukáš: S deťmi pracujem už nejakú dobu a viem, že je to veľmi potrebné, aby sa im niekto venoval.

Keď sa pozriete o 2 - 3 roky späť, čo by ste chceli vidieť?

Jano 2: Ak by sa realizoval ďalší projekt, deti, s ktorými robíme teraz, by mohli s nami spolupracovať. Aby potiahli ďalšie generácie.

Rasťo: Aby videli, kam to môžu dotiahnuť. Tiež pochádzame z rómskych osád. Chceme, aby deti spoznali aj iný svet, nielen ten v osade.

Jano 1: Aby zistili, čo je pre ne dobré v oblasti vzdelávania sa, aby mali väčšie možnosti nájsť si prácu a prispôbiť sa majorite, ale so zachovaním vlastnej kultúrnej identity.

Florián: Aby tie deti vyšli z osady, aj s tým, že sa dostanú na školy. Či už stredné alebo aj s tými talentami, s ktorými vyjdú z tohto projektu. Aby sa nejako uchytili v živote a spoznali aj iný život, ako život v osade.

Lukáš: Novú generáciu, ktorá sa vie zaradiť do spoločnosti, má smer a cieľ, je vzorom a postupne sa stáva aj pomocou pre ostatných.

Čo vám osobne dala táto práca?

Jano 1: Pochopil som, ako dokáže jeden človek ovplyvniť iných ľudí. Nie je to len tak prísť a niečo robiť s deťmi. Fakt je to obrovská zodpovednosť. My vlastne nepriamo formujeme ich osobnosť, ale zároveň budúcnosť.

Jano 2: Deti ovplyvňujú nás a my ich. Je to pekné, baví ma to, keď vidím, ako to baví deti. Potom mám väčšiu chuť s nimi realizovať aktivity, pretože deti samy chcú k nám chodiť. Prídu a majú snahu, sú aktívne. Niekedy ich treba až krotiť, usmerniť, ukázať im mantinely.

Rudo: Sú veľmi skromné, vďačné za každú príležitosť, ktorá sa im naskytne. Obzvlášť vtedy, keď sa im venujeme my. Lebo my s nimi nemáme len profesionálne vzťahy, ale kamarátske, dokonca niekedy až familiárne.

Rasťo: Mne osobne je už teraz ľúto, že nemôžeme s tými dečkami byť dlhodobo. Sme tu do konca roka, ale čo potom? Vybudovali sme si nejaký vzťah. Spoznali sme ľudí, životné príbehy i okolnosti a je to strašne krátka doba. Nechcel by som prerušiť tento projekt alebo byť viazaný na časové obdobie. Ja tu vidím aj nejakú svoju budúcnosť, chcel by som tu zostať a pracovať s týmito dečkami.

Jano 1: Možno nielen ja, ale aj viacerí sme si nepriamo uvedomili jednu vec.

Nobody is working with our children these days. They come home from school and that's it. They just hang around. This at least lets them spend their free time. And children like it. So do parents.

Lukáš: *I have been working with children for some time and I know it is very important for someone to work with them.*

Imagine 2 or 3 years passed and you are looking back - what would you like to see?

Jano 2: *If we implemented another such project, I wish the children we are working with now would cooperate with us. And help further generations.*

Rasťo: *So they could see how far they can go. We all came from Romany settlements. We wish the children would see a different world beyond the settlement.*

Jano 1: *So they find out what is good for them in the area of education, so they have more possibilities to find jobs and adapt to the majority while preserving their own cultural identity.*

Florián: *So those children would be able to get out of the settlement, for example by being admitted to schools. Whether they are secondary schools, or whether they take advantage of their talent. So they find their place in life and get to know different life beyond the life in the settlement.*

Lukáš: *A new generation that can integrate into the society, it has a goal and a sense of direction, they can become role models and gradually even help the others.*

What did this work give to you as a person?

Jano 1: *I understood how one person can influence others. It is not just about coming and doing something with children. It is truly a great responsibility. Actually, we indirectly shape their personalities and at the same time their future.*

Jano 2: *The children influence us and we influence them. It is nice; I enjoy it when I see how the children enjoy it. Then I really feel like doing more activities, because children themselves want to come to us. They come and they try, they are active. Sometimes we even have to calm them down, guide them, and show them where the boundaries are.*

Žijeme v civilizovanom svete, ale v jarovnickej komunite, sa vytvorila ďalšia komunita – osada. A je to celkom iný svet. Človek si uvedomuje, že pomaličky tie deti vyťahujú z toho ich sveta a dáva im šancu spoznať iný svet. Veríme, že to príjmu. Ale čo potom? Aby to všetko nevyšlo navivoč.

Rudo: Bojíme sa, že príde koniec projektu a zase spadnú do toho svojho sveta. Sú tu jedinci, ktorí sú v prelomovom veku. Dokážu už rozhodnúť o svojej budúcnosti a práve kvôli nim by bolo veľmi dobré, keby projekt pokračoval. Aj ja som zhodou okolností bol v takom veku, keď som dostal pomocnú ruku a dostal som sa na vysokú. Keby mi vtedy nepomohol projekt istého občianskeho združenia, kto vie, kde by som bol. Myslím si, že aj tu máme deti, konkrétne napríklad René Červeňák, ktorý sa veľmi dobre učí. Chodí na strednú školu, kde sa chce pokúsiť aj o maturitu. Vidím v ňom veľký potenciál, môže sa dostať ďaleko.

Lukáš: Nové skúsenosti a zážitky, spoznal som nových ľudí a nadviazal nové priateľské vzťahy.

Deti z Jarovnic sa stretávajú aj s deťmi, ktoré sú už zapojené v programe Divé maky. Má to zmysel?

Rasťo: My to nazývame „vytrhnutie z prirodzeného prostredia“. Aj mimo spoločných workshopov sa snažíme privádzať deti z Divých makov do Jarovnic a deti z Jarovnic tam, kde žijú deti z Divých makov. Naším zámerom je ukázať im posun a vzájomne ich zbližovať, aby sa mohli porozprávať, vymeniť si skúsenosti, dozvedieť sa, čo pre ne znamenajú Divé maky. Napríklad teraz, celú sobotu boli 4 chlapci, hudobníci a tanečník, v Čičave. Chlapci boli nadšení. Stretli sa tam taká banda 20 hudobníkov z Divých makov aj Jarovnic. Navzájom si vymieňali skúsenosti, bolo to veľmi pekné. Bol tam aj René Červeňák, ktorý je jedným z najtalentovanejších tanečníkov z Jarovnic. Učil divadelníkov z Divých makov choreografie zamerané na divadlo, na scénky. V sobotu cvičili a v nedeľu točili amatérske videá, ktoré poslali do jednej súťaže. René im vytvoril ucelený krátky program, v ktorom napríklad chalani tancovali electric boogie. Bolo to super.

Jano 1: Boli tu aj divadelníci z Bystrého. Aj tu v Jarovniciach sa snažím takú skupinu zostaviť. Takže deti z Bystrého si opäť s deťmi z Jarovnic vymieňali skúsenosti, zážitky a zároveň nadviazali nové kontakty a priateľstvá. Mal som naplánované, že takéto stretnutia budem organizovať každú sobotu, ale vzhľadom na to, že je to náročné, robím to iba raz mesačne. Vezmem ich so sebou a sú tu celý deň.

Lukáš: Pri stretávaní sa s deťmi z divých makov, vidia deti z Jarovnic, že má to zmysel na sebe pracovať, lebo pri rozprávaní s nimi zisťujú čím prešli a kam sa posunuli a sú pre nich motiváciou, aby na sebe stále viac pracovali.

Rudo: They are very modest; thankful for every opportunity they are given. Especially when we work with them. Because we do not only have professional relationships with them, we work with them on friendly basis, sometimes even familiar.

Rasťo: I am already starting to worry that we cannot work with those kids in the long term. We will be here until the end of the year, and then what? We built a certain relationship with them. We got to know the people, the stories of their lives and the circumstances – and this is a very short time period. I would hate to break up this project or be tied to a specific time period. I see my future here, I would like to stay here and work with these kids.

Jano 1: Maybe not just me but several of us realized one thing. We live in a civilized world, but here in the Jarovnice community lives another community – the settlement. And this is a world by itself. One realizes we slowly keep pulling those children out of this world and give them a chance to explore a different world. We hope they would accept it. But what then? Let us hope it will not be in vain.

Rudo: We are afraid that the project will come to an end and once again they will fall back to their world. These are individuals in the critical age. They can make choices about their future, and because of them it would be great to make the project go on. As a matter of chance I was exactly in the same age when I was given a helping hand and I made it all the way to college. If I was not helped by a certain civil association, who knows where I would have ended up. I think we have great children here – like for example René Červeňák who is an excellent student. He attends secondary school, would like to try and pass final exams and graduate. I see a great potential in him, he can really take it a long way.

Lukáš: New experience, I got to meet new people and found new friends.

The children of Jarovnice are meeting with children enrolled in the Divé maky program. Does it make sense?

Rasťo: We call it “being taken out of natural habitat”. Even outside of joint workshops we try to bring the Divé maky children to Jarovnice and take the Jarovnice children to where the children of Divé maky live. Our intention was to show them the progress, so they can talk, exchange experience, find out what Divé maky is about.

For example now, 4 boys, musicians and a dancer spent the whole Saturday in Čičava. The guys just loved it. It was a meeting of some 20 musicians from Divé maky as well as Jarovnice. They exchanged experience, it was very nice. One of them was René Červeňák who is one of the most talented dancers from Jarovnice. He taught the theatre performers of Divé maky some moves suitable for theater and skits. On Saturday they rehearsed and on Sunday they shot amateur videos they submitted into one contest. René created a whole short program where the guys danced electric boogie. It was just superb.

Jano 1: We had theatre performers from Bystré here. We are trying to set up a group like that here in Jarovnice. So the children of Bystré exchanged experience with the children of Jarovnice, they made new contacts and new friends. I was planning to make such meetings every Saturday, but it is quite demanding and I only do it once monthly now. I take them along and they spend the whole day here.

Lukáš: When meeting with children of Divé maky the children of Jarovnice can see that it makes sense to work hard. When they talk to them they see what they went through, how far they came and they motivate them to work harder.

S PROJEKTOVOU MANAŽÉRKOU INTRODUCING THE PROJECT MANAGER

Lydka Gabčová má na starosti celkovú koordináciu projektových aktivít. Dosť často na telefóne a v pohybe medzi Bratislavou a Jarovnicami. Na chvíľu som ju však predsa len zastavila.

Prečo ste sa rozhodli spolupracovať na projekte v Jarovniciach?

Lydka: Mňa oslovila Barbora Kohútiková, keďže sme sa poznali z iného projektu. Už dlhšie som sa pohrávala s myšlienkou nájsť si prácu, ktorá bude mať priamy dopad na rómsku komunitu. Chcela som robiť niečo pre konkrétnu cieľovú skupinu. Pri predchádzajúcej práci som mala možnosť ovplyvňovať veci do istej miery, ale prichádzala som na to, čo všetko Rómom ešte chýba. Jarovnický projekt bol pre mňa výzvou.

Keď sa pozriete o 2 - 3 roky späť, čo by ste chceli vidieť?

Lydka: Lahko sa hovorí, čo by som ja chcela dosiahnuť, ale treba sa pozrieť na to, aké sú reálne možnosti. Tento projekt by mal deťom ukázať, že každý človek má na výber. Nie vždy sa to podarí zrealizovať, ale musí vedieť, že je aj iná možnosť, iný spôsob života ako vo veľkej segregovanej osade. Deti by mali vidieť aj iné prostredie, ako prostredie tejto osady. Aby spoznali, že ľudia fungujú aj ináč, žijú aj mimo takého veľkého geta a že sa dá robiť veľmi veľa vecí. A že niekedy stačí iba trošku chcieť. A niekedy je potrebné, aby tomu niekto pomohol, čo sa snažíme robiť my. Ale o čo by nám všetkým malo ísť, je motivovať týchto mladých ľudí.

Kedy projekt končí?

Lydka: Pilotná fáza projektu končí v decembri 2010. Nasledujúce tri mesiace ho budeme vyhodnocovať. V septembri 2011 by sme chceli zapojiť najšikovnejšie deti do programu Divé maky a nájsť im darcov. Už teraz píšeme ďalšie projekty. Robíme všetko preto, aby sme v Jarovniciach mohli pokračovať čo najdlhšie.

Lydka Gabčová is responsible for overall coordination of project activities. She spends most of her time on the phone and on the road between Bratislava and Jarovnice. But she did manage to snatch some time to talk to us.

Why did you decide to cooperate on the Jarovnice project?

Lydka: I was asked by Barbora Kohútiková, we knew each other from another project. I have been toying with the idea of finding a job with direct impact on the Romany community. I wanted to do something for this specific target group. In my previous job I had the opportunity to influence things in such way that I realized what are the things that the Romany people still need. The Jarovnice project was a challenge for me.

Imagine 2 or 3 years passed and you are looking back - what would you like to see?

Lydka: It is easy to speak about things I would like to achieve but one has to consider the real possibilities. This project should demonstrate to children that each person has the right to choose. It is not always possible to make it happen, but they should know there are alternatives, a different way of life than the life in a segregated settlement. The children should also see a different world than the environment of the village. To learn that some people function differently, they live outside of this large ghetto, and there are many things that could be done. And sometimes all it takes is the desire. And sometimes it is necessary to get some help – we try to provide that. But one thing we all should do is to motivate these young people.

What is the timeframe of the project?

Lydka: The pilot phase of the project finishes in December 2010. In the three months after we will evaluate it. In September 2011 we would like to enroll the most promising children into the Divé maky program and find donors for them. We are already writing follow-up projects. We are doing everything to make it sustainable so we could continue for as long as possible.

SO ŠPORTOVCAMI MEETING THE ATHLETES

Taký obyčajný deň. Čas obeda. V uličkách osady vládne ruch. Deti idú do školy, deti prichádzajú zo školy. Lokálny koordinátor Rasťo rozpráva so ženami sediacimi na lavičke. Tútor Florián plánuje s tútorom Jankom aktivity na poobedie. „Koľko detí berieš do Sabinova?“ Chlapci netrpezlivo čakajú na ďalšie pokyny. „Ok, tak o druhej pri škole.“ Janko má na starosti športovcov. Každý utorok chodia autobusom do Sabinova, kde im miestne gymnázium prenájma telocvičňu.

Na chodbe ich už čaká vysoká čiernovláska. Danko Dlugošová, pedagogička pre šport. Chlapci ju prirodzene rešpektujú. Veľmi rýchlo spraví poriadok aj s najvyššími „šarvancami“. Najskôr krátke behy a potom už rozcvička s loptami. Dnes hrajú volejbal. Využívam čas, aby som aj Danko položila pár otázok.

Prečo ste sa rozhodli spolupracovať na projekte v Jarovniciach?

Danka: Oslovila ma riaditeľka Špeciálnej ZŠ v Jarovniciach, pani Lukáčová. A keďže mám pohyb veľmi rada, športujem v lete, v zime, rozhodla som sa túto ponuku prijať. Učím aj iné rómske deti, chcela som im pomôcť, aby sa dostali z osady.

Akú zmenu by ste si práli vidieť po 2 – 3 rokoch?

Danka: Najväčšou zmenou by bolo, keby sa aspoň pár detí niekde uchytilo. Podľa mňa najjednoduchšie by to bolo prostredníctvom futbalu. Máme

veľa dobrých futbalistov i volejbalistov. Pre mňa by bolo úspechom, ak by sa nám podarilo aspoň jedno dieťa umiestniť do futbalového a aspoň jedno do volejbalového tímu v Sabinove.

Čo vám osobne dal čas strávený s deťmi, ako vás ovplyvnili?

Danka: Ťažká otázka. Mne osobne? Vždy pookrejem, keď tieto deti chcú niečo robiť. Toto je základ. Učím aj iné deti a to je väčšinou samé „ja neviem“, „mne sa nechce“, „ja nechcem“. Je radosť vidieť, ako napredujú a ako sa zlepšujú. Po tréningu deň ešte nekončí. Cestujú späť do Jarovnic, rovno

do špeciálnej základnej školy. Tam tútor Janko vyfahuje diktátovú knižku a športovci si sadajú do lavíc. „Na veži odbili hodiny šesť hodín.“ Pochtivo píšú. To isté sa deje vo vedľajšej miestnosti – skupina s tútorom Rudom. Dnes je na programe diktát, v iný deň sa napr. učia diskutovať v skupine. Deti počúvajú a doslova „nasakujú“ informácie. Veď tútor je ich kamarát a „rozumie tomu“. A pri odchode sa už tešia na ďalší deň.

Just an ordinary day. Around lunchtime. The streets of the settlement are busy. Some children are going to school, some children are coming back from school. The Local Coordinator Rasto talks to a group of women sitting on the bench. Tutors Florián and Ján are planning activities for the afternoon. “How many children are you taking to Sabinov?” Boys eagerly await further instructions. “Ok, so meet you by the school at 2 PM.” Ján is in charge of the athletic team. Each Tuesday they take a bus to the town of Sabinov; they rent a gym from the local secondary school. A tall black-haired woman is already waiting for them in the hallway. Danká Dlugošová, athletic educator. She is a natural authority to boys. She quickly settles down even the tallest “rascals”. First they run track and then they exercise with balls. Today they are playing volleyball. I use the time to ask Danká a few questions.

Why did you decide to cooperate on the Jarovnice project?

Danka: I was asked by the Principal of the Special Elementary School in

Jarovnice, Mrs. Lukáčová. And since I love to move and do sports all year round I decided to accept this offer. I also teach other Romany children, I wanted to help them get out of the settlement.

What kind of change would you like to see after 2 – 3 years?

Danka: The greatest change would be if at least a few children made it. The easiest thing would be through soccer. We have a lot of good soccer and volleyball players. I think it would be a success if we managed to place at least one child into a local soccer team and one into a volleyball team.

How did the time spent with children enrich and influence you personally?

Danka: Hard question. Me personally? I always feel excited when these children want to do something. That is the foundation of it all. I also teach other children and they always go “I do not now”, “I don’t feel like it”, “I don’t want to”. It is a joy to see the progress the Jarovnice children make, how they improve.

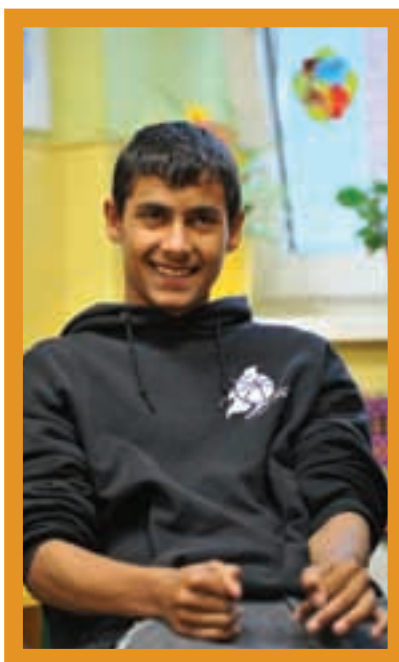
The day is not over when the practice is over. They travel back to Jarovnice, right into the Special Elementary. The tutor Janko takes out the dictation book and athletes resume their places behind desks. “The tower clock chimed to announce the six o’clock hour”. They are all writing conscientiously. The same is happening in the next room – a group with the tutor Rudo. Today they practice dictation, another day they will learn for example how to discuss in a group. The children listen and literally soak up information. Why not, the tutor is their friend and understands what he does. As they are leaving they are already looking forward to the next day.

KAMARÁTI IM ZÁVIDIA THEIR FRIENDS ENVY THEM

Páči sa im, ako ich učí spievať teta Ida. Obdivujú Lacka Cmoreja. Keď ich vidia rodičia, tešia sa. Nechcú, aby zostali v Jarovniciach, ale aby z nich „niečo vyrástlo“. Len keby ich neučili tak „mužsky“ tancovať. Keď prišli na talentové skúšky mali strach. Dnes už navštevujú aktivity v rámci projektu Divé maky - šanca pre rómske talenty z celého Slovenska. Za všetky deti prehovoril René Červeňák.

They like the way how Aunt Ida teaches them to sing. They admire Ladislav "Laci" Cmorej. When parents see them they enjoy their performances. They do not want to stay in Jarovnice, they want "to make it". They just wish not to dance those "manly" routines. They were scared when they first came to talent tryouts. Now they are attending activities within the project Divé maky – The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia. René Červeňák spoke on behalf of all children.

Kto ťa prihlásil do Divých makov?

Prihlásili ma mama a otec a tiež kamaráti,
chceli dokázať, že mám talent.

V čom máš talent?

Tanec.

S kým si doteraz tancoval?

S Lacim Cmorejom.

Čo ste doteraz robili v Divých makoch?

Cvičili sme tanec.

Koľkokrát do týždňa cvičíte?

Keď príde Laci, tak raz za dva týždne.

Čo si sa doteraz také nové naučil?

Rómsky tanec a hip-hop.

Čo by si chcel v živote dosiahnuť? Ako by si chcel žiť?

Chcel by som žiť tak, že by som učil deti tancovať.

Koľko máš rokov?

Budem mať 17.

Kde chodíš do školy, kam chceš ísť ďalej?

Učím sa za čalúnnika tu v Jarovniciach.

Ďalej chcem len tancovať.

Baví ťa čalúnnictvo?

Len trochu.

Keď si sa stretol s deťmi v Drienici, našiel si si tam kamarátov?

Dvoch. Igora Hunku a Janku.

Chcel by si sa posunúť tak ako oni?

Hej.

Who signed you up for Divé maky?

My mom and dad signed me up, and also friends,
they wanted to prove that I had talent.

What exactly is your talent?

Dancing.

Who have you danced with so far?

With Laci Cmorej.

What have you been doing in Divé maky?

We practiced dancing.

How often do you practice dancing?

When Laci comes here, like once in two weeks.

What new things have you learned?

Romany dance and hip-hop.

What would you like to do in your life? How would you like to live?

I would like to live in the way so I can teach children how to dance.

How old are you?

I will be 17.

Which school do you attend, what do you want to do next?

I am in vocational training of upholstery here in Jarovnice. After that I
just want to dance.

Do you enjoy upholstery?

Well, just somewhat.

When you met the children in Drienica did you make new friends?

Two of them. Igor Hunka and Janka.

Do you want to make progress just as they did?

Yeah.

VÝZNAMNÉ MÍĽNIKY
IMPORTANT MILESTONES

LETO 2009 SUMMER 2009

Letná akadémia a festival Rómsky bašavel

Letná akadémia bola prvou projektovou aktivitou. Uskutočnila sa od 8. do 15. augusta 2009 v Modre - Harmónii a zúčastnilo sa jej 60 detí. Možno povedať, že to bol tradičný letný tábor, počas ktorého deti z Divých makov intenzívne pracovali na rozvíjaní svojho talentu pod vedením profesionálnych umelcov. Na Letnej akadémii spolupracovali napr. Ladislav Cmorej (tanečník), Laďa Gážiová (výtvarníčka), Ivan Berky-Dušík (rezbár), Zita Orlická (hlasová pedagogička), Monika Rigová (rómska speváčka), Monika Kompániková (spisovateľka), či Nada Uherová (študentka herectva, bábkoherectva).

Vyvrcholením Letnej akadémie bol festival pod holým nebom, Rómsky bašavel, ktorý sa uskutočnil na hrade Červený Kameň a pritiahol viac ako 1000 návštevníkov. Hralo sa bábkové divadlo, varili sa rómske jedlá a zahŕňali sa nedali ani tradiční rómski remeselníci. Vystúpenia odštartovala slovenská kráľovná rómskych piesní Monika Rigová. Následne to riadne roztočili deti z Divých makov vo svojom vystúpení na motívy muzikálu Cigáni idú do neba, v závere aj s Katarínou Hasprovou. V bašavelovaní pokračovali Cigánski diabli, tanečníci Robert a Gerhard Sendreiovci, Jaro Bekr a tanečná skupina SPIN vs PARTIA, no a koniec riadne „vypeckovali“ Gipsy.cz. Moderátorsky to celé viedla naša dlhodobá podporovateľka Petra Polnišová.

O celom podujatí sa môžete viac dočítať vo fotodenníku z Letnej akadémie na stranách 90-95.

The Summer Academy and The Romany Bashavel Festival

The Summer Academy was the first activity of the project. It happened from 8th until 15th August 2009 in Modra – Harmónia and it was attended by 60 children. We could say it was a traditional summer camp where the children of Divé maky worked hard to develop their talent under the guidance of professional artists. Those who helped to make the Summer Academy included Ladislav Cmorej (dancer), Laďa Gážiová (visual artist), Ivan Berky-Dušík (wood carver), Zita Orlická (voice coach), Monika Rigová (Romany singer), Monika Kompániková (writer), or Nada Uherová (student of acting and puppet theatre).

The climax of the Summer Academy was the open air festival Romany Bashavel which took place at the Červený Kameň castle and attracted over 1,000 visitors. It featured puppet theater, sampling of Romany meals, and even traditional Romany handicraft masters showing their skills. Performances were started by the Slovak queen of Romany songs Monika Rigová. Later the children of Divé maky got it going with their performance inspired by the Queen of the Gypsies musical – joined in the finale by the musical singer Katarína Hasprová. The Bashavel went on with The Gypsy Devils band, dancers Robert and Gerhard Sendrei, Jaro Bekr and the SPIN vs. PARTIA dance group, and finally the band Gipsy.cz really cranked it up. The whole evening was hosted by our long-term supporter, the actor Petra Polnišová.

You can read more about this even in the Summer Academy picture diary on pages 90-95.

JESEŇ 2009 AUTUMN 2009

Po intenzívnej komunikácii s vedením obce, zástupcami miestnych škôl a cirkvi sme v októbri v kultúrnom dome v Jarovniciach po prvýkrát oficiálne predstavili pilotný projekt Divé maky – šanca pre rómske talenty z celého Slovenska. Do rodín sa dostali prvé prihlášky na talentové skúšky. Vzišlo z nich 100 nadaných rómskych detí. Následne sme pristúpili ku výberu a školeniu lokálneho tímu. Na školení tútorov s nami spolupracovali expert na rómske osady Marek Harakaľ a riaditeľka Pedagogicko-psychologickej poradne v Sabinove Ľubica Fabišková. Vydali sme príručku v slovenskom a rómskom jazyku, pre tútorov, rodičov a deti zapojené do pilotného projektu.

After thorough communication with the leaders of the village, representatives of local schools and the church, we officially presented the Divé maky – The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia pilot project in the Jarovnice Cultural Center. Families received the first batch of application forms for talent tryouts. These resulted into the list of 100 talented Romany children. We proceeded by selecting and training the local team. When training tutors we were assisted by the expert on Romany settlements Marek Harakaľ and the Director of the Educational and Psychological Counseling Center in Sabinov, Ľubica Fabišková. We issued a manual in the Slovak and in the Romany language, for tutors, parents and the children enrolled into the pilot project.

SIKAV SO DŽANES TE KEREL!!!

Te džanes laches te khelel
či džanes šukares te giľavel
či mištes sikľuves andre škola
vaj rado športines či maľines

LE TUNE O PAPREIS ANDAR E KHANGERI -
MANG LE BAŠASTAR VAJ VAREKASTAR KO HIM O DOJ
Laha tut andor kada nevo projektot!

17. novembra 2009 (vtorkone)

Kaj: Andre zala,
Jarovnicate
Kecengro: od 8:00 hod. - do 9:00 hod.

PRO DONUM

norway grants eea grants

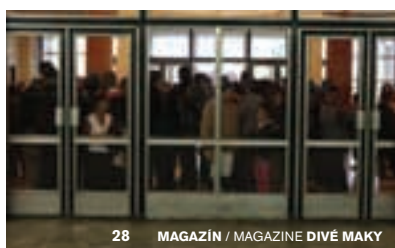
PRÍRUČKA
pre tútorov,
pedagógov
a spolupracovníkov

Divé maky ŠANCA PRE RÓMSKE TALENTY Z CELÉHO SLOVENSKA

DIVÉ MAKY V JAROVNICIACH
O ČHÓRALE MAKY JAROVNICATE

Informačná brožúra
pre deti a ich rodičov
O informácii predal o čhave
the lengere dudu the daja

Divé maky ŠANCA PRE RÓMSKE TALENTY Z CELÉHO SLOVENSKA

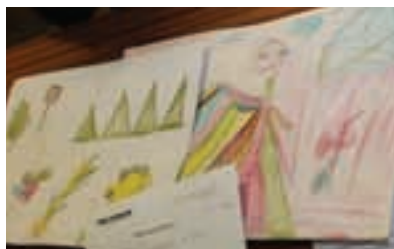
ZIMA 2010 WINTER 2010

Členovia lokálneho tímu začali priamo v rómskej osade v Jarovniciach naplno pracovať od januára. Ich činnosť spočíva najmä v profesionálnom tutoringu zapojených detí a komunikácii s rodičmi.

Od februára organizujeme pravidelné aktivity zamerané na rozvoj talentu detí: tanečné workshopy s profesionálnym tanečníkom Mgr. art. Ladislavom Cmorejom (pravidelne 2-krát do mesiaca); výtvarné workshopy pod vedením pedagogičky Miriam Kavuličovej, s odbornou garanciou Mgr. art. Gabiky Binderovej (pravidelne 1-krát týždenne); workshopy pre športovcov v spolupráci s pedagogičkou Danou Dluhošovou (pravidelne 1-krát týždenne); prípravu speváckych talentov pod vedením známej rómskej speváčky Idy Kellarovej.

In January the members of the Local Team started to work full-time on site in the Romany settlement in Jarovnice. Their activities are focused mainly on professional tutoring of children involved, and on communicating with parents.

Since February we have been organizing regular activities focused on talent development: dance workshops with the professional dancer Mgr. art. Ladislav Cmorej (regularly twice a month); visual arts workshops led by the educator Miriam Kavuličová under the professional supervision of Mgr. art. Gabika Binderová (regularly once a week); workshops for athletes in cooperation with the educator Dana Dluhošová (regularly once a week); preparing singing talents under the guidance of the well-known romany singer Ida Kellarova.

JAR 2010 SPRING 2010

Jarný workshop v Drienici

Na prelome apríla a mája sme zrealizovali prvý štvordňový workshop pod vedením profesionálnych umelcov a pedagógov na tanec, spev, hudbu, divadlo, výtvarné umenie a šport. Okrem 100 detí zapojených do pilotného projektu sa ho zúčastnilo aj 29 najtalentovanejších detí z programu Divé maky. Viac sa môžete dočítať v našom fotodenníku na stranách 86-89.

„Prvý jarný workshop bol výnimočný práve tým, že deti z Divých makov začali odovzdávať to, čo sa doteraz naučili deťom z Jarovnice. Učenie, odovzdávanie toho, čo človek získa, budovanie vzorov – to je základná filozofia Divých makov. A bolo úžasné pozorovať, ako všetky tieto deti dokážu na sebe tvrdo pracovať.“

Vladislava Dolníková
predsedníčka správnej rady PRO DONUM, o. z.
a zakladateľka programu Divé maky,
projektová supervízorka

The Spring Workshop in Drienica

As April turned into May we conducted our first four-day workshop guided by professional artists and educators focused on dancing, singing, music, theater, visual arts and sports. In addition to 100 children enrolled in the pilot project it was also attended by 29 of the most talented children from the Divé maky program. You can read more in our photo diary on pages 86-89.

“The first Spring Workshop was exceptional because the children of Divé maky started to pass on what they had learned to the children of Jarovnice. Teaching, passing on the knowledge, setting role models – this is the basic philosophy of Divé maky. And it was amazing to observe how hard all these children can work.”

Vladislava Dolníková
Chair of the Board of Administrators, PRO DONUM, o. z.,
the founder of the Divé maky program,
Project Supervisor

ČO NÁS EŠTE TENTO ROK ČAKÁ? WHAT ARE PRE PLANNING TO DO BY THE END OF THE YEAR?

Letná akadémia 2010

V auguste chceme najšikovnejšie a najusilovnejšie deti z Jarovnice zapojiť do Letnej akadémie, ktorú organizujeme v spolupráci s Divými makmi, o. z. Počas dvoch týždňov sa im spoločne s deťmi z programu Divé maky budú venovať profesionálni umelci. Veríme, že okrem intenzívnej práce na rozvoji svojho talentu zažijú aj pravý letný tábor a spoznajú nových kamarátov.

The 2010 Summer Academy

In August we want to take the most skilful and the most industrious children of Jarovnice and invite them to The Summer Academy that we are organizing in cooperation with Divé maky, o. z. They will spend two weeks in the company of the children of Divé maky and professional artists. We hope that in addition to hard work on developing their talent they will also experience the genuine summer camp and make new friends.

Cigánsky bašavel 2010

Vyvrcholením Letnej akadémie bude festival rómskej kultúry a umenia Cigánsky bašavel na hrade Červený Kameň (14. augusta). V rámci programu po prvýkrát vystúpia deti z Jarovnice spolu s deťmi z Divých makov. Pre verejnosť pripravujeme aj ďalšie zaujímavé atrakcie - koncerty známych umelcov ako sú Ida Kellarova, Gipsy.cz, Imer Traja Brizani, Terne Čhave, divadlo, ochutnávky rómskych jedál, ukážky remesiel, rôzne športy a mnohé ďalšie.

The 2010 Gipsy Bashavel

The climax of the Summer Academy will be the Romany culture and arts festival The Gipsy Bashavel at the Červený Kameň castle (August 14). The program will for the first time feature the children of Jarovnice together with the Divé maky bunch. We are also preparing other interesting attractions for the public – concerts of well-known artists such as Ida Kellarova, Gipsy.cz, Imer Traja Brizani, Terne Čhave, theater, sampling of Romany meals, demonstration of handicrafts, different sports and many other things.

Umelecké workshopy

Do konca roka plánujeme zrealizovať ešte 3 workshopy.

Artistic Workshops

By the end of the year we are planning to implement 3 more workshops.

Koncert v Jarovniciach

V decembri plánujeme v Jarovniciach zorganizovať slávnostný záverečný koncert. Pozveme všetkých, aby si prišli pozrieť, aký pokrok sme za takmer 1 rok dosiahli.

The Concert in Jarovnice

In December we are planning to organize the final concert ceremony. We invite everyone to come and see the progress we will have achieved in almost 1 year.

FOTÉNI KRAŠN V JAVO

MLADÝ SLOVENSKÝ FOTOGRAF, KTORÝ PRACUJE POD UMELECKÝM MENOM ŠYMON KLIMAN, ABSOLVOVAL V ROKU 2008 ŠTÚDIUM FOTOGRAFIE V ATELIÉRI FILIPA VANČA NA VYSOKEJ ŠKOLE VÝTVARNÝCH UMENÍ V BRATISLAVE. POČAS ŠTÚDIA BOL NA ROČNEJ STÁŽI NA VYSOKEJ ŠKOLE UMELECKÉHO PRIEMYSLU V ATELIÉRI PROFESORA PAVLA ŠTECHU.

V súčasnosti pôsobí ako fotograf vo voľnom povolání, je aktívny v združení troch mladých fotografov SVK, s ktorými prevádzkuje alternatívny priestor pre kultúru v bývalej továrni Cvernovka v Bratislave. Zúčastňuje sa kolektívnych výstav na Slovensku i v Čechách a vystavuje na fotografických festivaloch v Európe. Šymon Kliman sa vo svojej tvorbe programovo venuje rozvoju otvorenej spoločnosti prostredníctvom špecificky zameranej umeleckej tvorby, jeho motívom sú portréty ľudí z rôznorodých sociálnych a kultúrnych prostredí.

Jeden z jeho aktuálnych projektov pod názvom „Beautiful People“ získal pozornosť verejnosti, médií i odborné ocenenia (Cena rektora VŠVU, Cena VÚB za fotografiu roka 2009). V tomto projekte

sa Kliman zamerail na bolenie typického stereotypného zobrazenia života rómskych komunít a ich sociálnych podmienok. O kolekciu fotografií zobrazujúcich ľudí rómskeho pôvodu so zriedkavým záujmom o charakter portrétovaného, no zároveň takmer ako módné ikony, prejavili záujem viaceré zahraničné galérie (Anzenberger Gallery, Viedeň, Langans Gallery, Praha, Castrum Peregrini, Amsterdam).

V roku 2009 získal cenu českého časopisu TÝDEN za svoju kolekciu Fashion in Action.

Jeho práca je zaradená do dvoch aktuálnych publikácií o mladej slovenskej fotografii: New Slovak Photography (vydavateľ: Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava) a katalóg PHOTOPORT Gallery, Bratislava.

V roku 2009 získal cenu českého časopisu TÝDEN za svoju kolekciu Fashion in Action.

Jeho práca je zaradená do dvoch aktuálnych publikácií o mladej slovenskej fotografii: New Slovak Photography (vydavateľ: Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava) a katalóg PHOTOPORT Gallery, Bratislava.

TAKING PICTURES OF BEAUTY IN JAROVNICE

**Šymon
KLIMAN**

THE YOUNG SLOVAK PHOTOGRAPHER WHO ALSO GOES UNDER THE ALIAS ŠYMON KLIMAN GRADUATED IN 2008 FROM THE ACADEMY OF FINE ARTS AND DESIGN IN BRATISLAVA; HE MAJORED IN PHOTOGRAPHY IN THE ATELIER LED BY FILIP VANČO. THROUGHOUT HIS STUDIES HE TOOK A ONE YEAR INTERNSHIP AT THE ACADEMY OF ARTS, ARCHITECTURE AND DESIGN IN PRAGUE IN THE ATELIER OF PROFESSOR PAVEL ŠTECHA.

Being a freelance photographer he is active within the association of three young photographers called CVK. They run an alternative space for culture in the former Cvernovka thread factory in Bratislava. Šymon Kliman participates in collective exhibitions in Slovakia and in the Czech Republic, and exhibits his work in photography festival around Europe. In his work Šymon Kliman focuses on developing the open society by the means of specifically targeted art work; his motives include portraits of people from different social and cultural backgrounds.

One of his current projects called "Beautiful People" drew the attention of public and media and won some industry awards (The Prize of The Academy of Fine Arts and Design Rector, The 2009 VÚB Prize in Pho-

tography). In this project Kliman focused on debunking the traditional stereotypical image of Romany communities and social conditions where they live. The collection of photographs depicting the people of the Romany origin who are rarely interested in sitting for portraits - yet in those pictures they pose almost as fashion icons - has been an object of interest of several international galleries (Anzenberger Gallery, Vienna; Langans Gallery, Prague; Castrum Peregrini, Amsterdam).

In 2009 he won the prize of the Czech magazine TÝDEN for his Fashion in Action collection.

His work was included in two current publications on young Slovak photographers: The New Slovak Photography (published by the Central European House of Photography) and the PHOTOPORT Gallery Bratislava catalogue.

In 2009 he won the prize of the Czech magazine TÝDEN for his Fashion in Action collection.

His work was included in two current publications on young Slovak photographers: The New Slovak Photography (published by the Central European House of Photography) and the PHOTOPORT Gallery Bratislava catalogue.

Spočiatku zamračená a upršaná sobota sa akoby mávnutím čarovného prútika premenila na slnečný deň. Dátum 3. júl sa zapíše u detí z Jarovnic ako deň veľkého fotenia. Príchod fotografa Šymona Klimana do jarovnickej Špeciálnej základnej školy vyvolal rozpaky a červeň na tvárach mnohých detí. Avšak po chvíli vzájomného oťukávania a šibalských úsmevov vymizli aj posledné obavy a neistota z nadchádzajúceho fotenia.

At first a rainy and cloudy Saturday magically turned into a sunny day. The date of July 3 will go down for the children of Jarovnice as the great day of photo shooting. When the photographer Šymon Kliman arrived to the Special Elementary School in Jarovnice, we was faced with embarrassment and blushed cheeks. However, after a while of mutual probing and mischievous smiles even the last fears and uncertainties about the upcoming photo shoot disappeared.

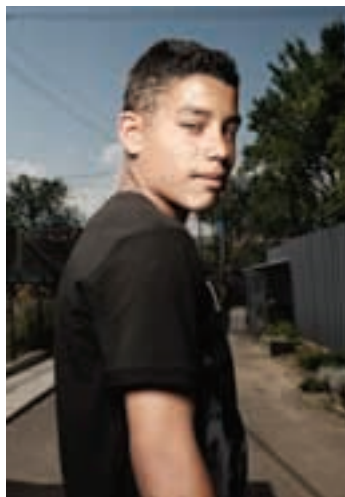

Deti zapojené do pilotného projektu „Divé maky - šanca pre rómske talenty z celého Slovenska“ sa zhľadli pred školou a so záujmom sledovali Šymona, ktorý si začal rozkladať techniku. Rozhodol sa najskôr odfoťiť decká v prostredí školského dvora, aby sa s jeho prácou oboznámili.

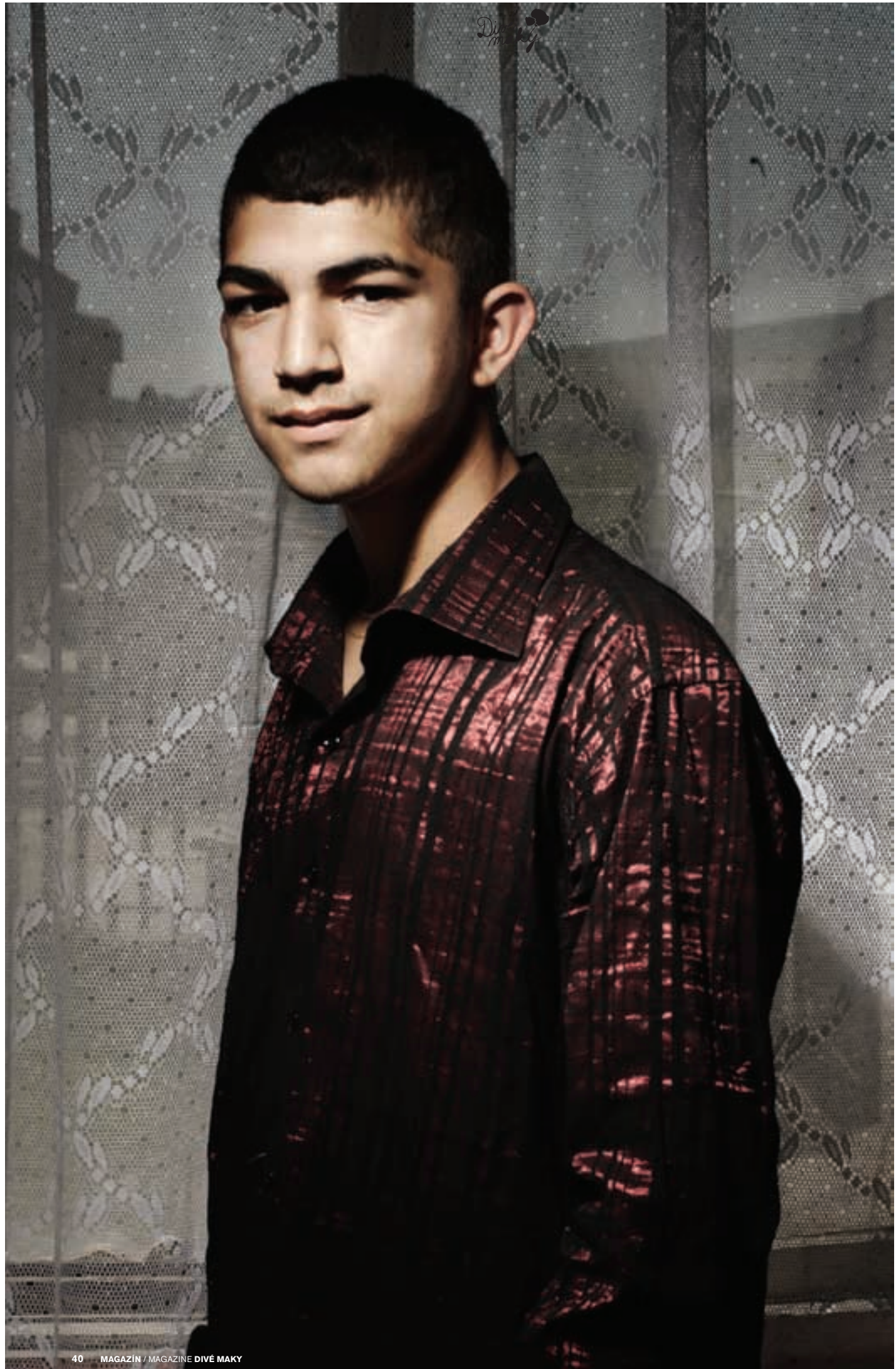
The children enrolled into the pilot project “Divé maky - The Chance for Romany Talents from Entire Slovakia” flocked in front of the school and eagerly watched Šymona to unpack his equipment. He decided to take a few shots on the school yard to give the children the chance to see how he works.

Počiatková hanblivosť sa pred objektívom fotoaparátu vytratila a nahradila ju obrovská chuť predviesť sa v plnej kráse. Šymon už na začiatku povedal svoj zámer: „Fotím cigánov tak, aby boli pekní. Chcem ich ukázať inak ako ostatní. Preto chcem, aby ste si obliekli svoje najkrajšie šaty a ja vám urobím krásne fotky.“ Svoj talent predviedol pred objektívom aj nádejný tanečník René Červeňák.

The initial camera shyness disappeared and it gave place to the immense desire to show the best in them. Šymon told them his intention at the very beginning: "I shoot pictures of Gypsies so that they look good. I want to show them differently as others do. So I want you to put on your best clothes and I will make beautiful pictures of you." Even the promising dancer René Červeňák demonstrated his talent in front of the camera.

S pomocou lokálneho koordinátora Rasta Zubaja si náš zanietený fotograf vybral niekoľko detí, ktoré sa rozhodol nafotiť v ich prirodzenom prostredí, v nádherných šatách a s veľkým oduševnením. Ako prvý nás privítal doma Paťo Giňa, syn Floriána Giňu, tútora žijúceho priamo v osade. Florián pozná všetky obyčaje tu žijúcich Rómov a počas celého dňa nás spolu s Rastom sprevádzali po najväčšej rómskej osade na Slovensku.

With the assistance of the local coordinator Rastó Zubaj, the energetic photographer selected several children whom he decided to photograph in the natural environment, in beautiful clothes and with great enthusiasm. Firstly we were welcomed to the home of Paťo Giňa, the son of Florián Giňa who is one of the tutors living directly in the settlement. Florián knows all customs of the Romany people who live here and he guided our steps through the largest Romany settlement in Slovakia throughout the day.

Po fotení u Giňovcov, ktorým sme spôsobili plné ruky práce s „rekonštrukciou priestoru na fotoateliér“, sme sa pobrali o dom ďalej. Spoza dverí hanblivo vykukovala Barborka Duždová, ktorej sa fotenie natoľko zapáčilo, že nám predviedla niekoľko modelov spoločenských šiat a svoju prehliadku zakončila v nádherných svadobných šatách. „Barbora, kde máš ženícha?“, pokrikovali okolostojaci so šibalskými ohníkmi v očiach. Šymonovi sa na skvostne vyzerajúcom kamennom dvore Duždovcov tak zapáčilo, že vyčaroval rumenec na lícach ďalších dvoch dievčat - Janky a Nikoly.

When shooting at the Giňas who got all busy “reconstructing their home to a photo atelier” we went to the next house. Barborka Duždová was peeking shyly from behind the door; after a while she started to like the shooting so much that she showcased several models of ballroom dresses, and the fashion show ended with a beautiful wedding dress. “Barbora, where is your groom?”, the bystanders shouted with mischievous grins in their eyes. Šymon liked the splendid stone yard of the Duždas so much that he made two more girls blush - Janka and Nikola.

Okolo obeda nám slnko predviedlo svoju silu a tak sme s radosťou prijali pozvanie a pohostinnosť Slávkinej rodiny, ktorá nás prichytila vo svojom maličkom, no útulnom domčeku. Pri dobrom čajíku nám Rasťo Zubaj prezradil, že v škole im chýbajú ešte dvaja pedagógovia. „Jeden, ktorý by sa venoval divadelníkom a jeden pre deti s literárno-dramatickým nadaním. Vieš, naším cieľom je, aby sa čo najviac detí dostalo na stredné školy.“ Po osviežujúcom odpočinku nás Rasťo odviezol do druhej časti jarovnickej osady. Tam sme navštívili krásnu Lucku Digovú, ktorá Šymonovi učarovala svojou prirodzenosťou. Po chvíli prišla aj Vierka nahodená

v krásnych šatách a šarmantne zapózovala na dvore pred nedočkavým obecnstvom z blízkeho i ďalekého okolia. Našou poslednou zástavkou sa stal malý domček na samom konci osady obklopený krásnou lúkou. V ňom nás už netrpezlivo očakávali malé modelky a „strične“ (sesterničky) Soňa a Petra. Postupne sa k nim pridali deti vracajúce sa z neďalekého potôčika, kde sa chodia v slnečných dňoch vyšantit. Z osady nás vyprevádzal ďalší z tútorov, Janko Zubaj a zanedlho sa prišli rozlúčiť aj Rasťo s Floriánom. Deň prežitý v Jarovniciach, v spoločnosti veselých, bezprostredných a šikovných detí bol nezabudnuteľný.

At around the lunchtime the sun showed its strength so we thankfully accepted the invitation and the hospitality of Slávka's family who invited us to their little but cozy home. Drinking a nice cup of tea, Rastó Zubaj told us they were still short of two educators in the school. "One who would be working with theater actors and one for the children with the literary and drama talent. You know, our goal is to enable as many children as possible to go to secondary schools." After a refreshing rest Rastó took us to the second part of the Jarounice settlement. We visited the beautiful girl Lucka Digová; Šymon liked how natural she was. After a while Vierka

arrived, dressed in beautiful clothes, and made charming poses on the yard in front of the eager audience from the surrounding and as well as wider area. Our last stop was a little house at the very end of the settlement surrounded by a beautiful meadow. We were eagerly expected by little models and "stričnas" (cousins) Soňa and Petra. We were later joined by the children coming back from the nearby creek which is a place they go to have fun on sunny days. We said goodbye to another tutor Janko Zubaj and shortly after him even Rastó and Florián came to say bye. The day spent in Jarounice in the company of cheerful, spontaneous and skillful children was unforgettable.

Neustále vznikajú stovky nových projektov, avšak nie všetky majú zmysel. Často pociťuje neopísateľný smútok a sklamanie, že sa peniaze, čas a energia prelievajú niekam, kde to naozaj nemá význam. Až spoločná dvojročná cesta s Divými makmi v nej zažala iskierku nádeje.

Hundreds of new projects spring up every day - but not all of them make sense. She often feels indescribable sadness and disappointment that money, time and energy is being directed somewhere where it makes no sense at all. It took the two-year journey with Divé maky to sparkle the light of hope.

S IDOU KELAROVOU WITH IDA KELAROVA

Ako vznikla Vaša spolupráca s Divými makmi?

Naše prvé stretnutie bolo úžasné, pretože sme si s babami z Divých makov padli do oka. Všetky naše skúsenosti, poznatky a názory z oblasti pomoci rómskym deťom sa zhodovali.

Za všetky deti som vďačná a cítim radosť, že program Divé maky vznikol. Verím, že je to jeden z mála z projektov, ktorý má budúcnosť. Jeho hĺbka, filozofia, myšlienka a zámer sú mi blízke a naplňa ma pocit uspokojenia z príležitostí, ktoré deťom ponúka.

Neustále vznikajú stovky nových projektov, avšak nie všetky majú zmysel. Neraz pociťujem neopísateľný smútok a sklamanie, že sa peniaze, čas a energia prelievajú niekam, kde to naozaj nemá význam. Ľudia si neuvedomujú obrovskú zodpovednosť pri plnení svojich cieľov a sľubov. Na druhej strane stoja tí, ktorí chcú naozaj pomáhať. Keďže nepoznajú rómsku filozofiu, mentalitu, rómske zásady, predsudky, rómsku históriu, nežijú v tejto komunite, nenadväzujú bližšie kontakty s Rómami, hrozí, že sa dobre mienená pomoc nestretne s pozitívnou spätnou väzbou. Nezriedka sa takáto pomoc končí fiaskom a prehlbujúcou sa nechufou Rómom pomáhať a veriť im. Takouto pomocou môžeme skôr ublížiť i napriek tomu, že to myslíme dobre.

How did your cooperation with Divé maky start?

Our first meeting was fantastic because I and the girls of Divé maky just immediately liked each other. We had very similar experience, knowledge and opinions on how to help Romany children.

On behalf of all children I am thankful and I feel the joy that the program of Divé maky was founded. I believe that it is one of the few projects that have a future. Its depth, the philosophy, the idea and the intention are very close to me and I feel satisfied by the opportunities it offers to children. Hundreds of new projects spring up every day, but not all of them make sense. I often feel indescribable sadness and disappointment that money, time and energy is being directed somewhere where it makes no sense at all. People do not realize the great responsibility to deliver on their goals and promises. On the other hand there are those who really wish to help. But they are not aware of the Romany philosophy, mentality, principles, stereotypes, history, they do not live in the community, they do not have closer relationships with the Romany people. Their well-meant effort may not be met with positive feedback. Such assistance often results in a fiasco, and ever increasing unwillingness of the Romany people to help and trust them. Such help may cause much damage although meant well.

Prečo ste sa rozhodli pomôcť?

Pomáhať bolo pre mňa vždy dôležité, mám to zakódované v génoch. Ale ako naozaj pomôcť? Až spoločná dvojročná cesta s Divými makmi vo mne dokázala zažať iskierku nádeje. Dať rómskemu dieťaťu šancu a príležitosť je neskutočný dar. Deti zapojené do programu Divé maky si to uvedomujú a vážia. Keď vidím s akou pokorou a vervou na sebe pracujú, ako si vážia, že si ich niekto všimol a venuje sa im, som dojatá a neubránim sa slzám. Dotýka sa ma, ako to prenášajú do svojich výkonov. Aké sú čisté, pravdivé a neskutočne krásne.

Divé maky mi umožnili vložiť do detí uvedomenie si seba samých, podporiť ich talent, odovzdať im nové skúsenosti, otvoriť ich tomuto svetu, pomôcť im integrovať sa, ale pomohli aj mne nezabúdať na svoj rómsky pôvod. Vďaka sponzorom sa podarilo naviesť deti správnym smerom k lepšej budúcnosti a ku krajšiemu životu, než aký by im mohli dať rodičia.

V otázke pomoci rómskej komunite som sa za posledných pätnásť rokov nestretla s lepšou myšlienkou, ako je program Divých makov. Preto som vďačná za každého sponzora, ktorý svojim dielikom pomáha udržať a naplniť túto ideu.

Aké boli Vaše dojmy po prvých stretnutiach s deťmi v Jarovniciach?

Jarovnice navštevujem už viac ako 15 rokov. Podľa môjho názoru ide o jednu z najzanedbanejších veľkých rómskych osád. Avšak prechádzať sa len tak naprieč osadou a stretávať sa so známymi tvármi, by mal zažiť každý z nás.

Why did you decide to help?

It has always been important to me to help; I have it encoded in my genes. But how can we really help? It was not until the two-year journey with Divé maky which sparked the light of hope in me. To give a Romany child a chance and an opportunity is an unbelievable gift. The children enrolled in the Divé maky program do realize that and they appreciate it. When I see how they work on themselves, with humbleness and vigor, how they appreciate that somebody took notice and spends time with them, I am moved and I cannot fight back the tears. I am touched by how this is reflected in their performances. They are so pure, true and unbelievably beautiful.

Divé maky enabled me to give the children the gift of self-awareness, to support their talent, pass on to them new experience, open them up to this world, help them to integrate - but they also helped me not to forget my own Romany origin. Thanks to sponsors we managed to direct the children towards the better future and more beautiful life as the one that their parents would be able to provide for them.

In the area of helping the Romany community I have not come across a better idea in the last fifteen years as the Divé maky program. So I am thankful for every sponsor who contributes their part in maintaining and fulfilling this idea.

Na konkurz do Jarovnic som prišla s nádejou, že do programu vyberieme zopár detí. Jediné, čo si pamätám bol smútok. Úloha vybrať spevácke talenty sa ukázala byť nespľniteľnou. Boli to deti, ktorým sa nikdy nikto nevenoval. Nevedeli jedinú rómsku pieseň, spievali falošne, bez rytmu, jeden cez druhého. Zo 150 detí sme vybrali 12, ktoré by som nikdy nenazvala výnimočne talentovanými. Avšak niekde sme začať museli. V máji som s nimi začala pracovať a zrazu som zistila, aké sú bystré, ako rýchlo sa učia a ako si vážia, že sme ich vybrali. Večer som zaspávala so strachom, že sa už nevrátia, pretože nie sú zvyknuté fungovať zodpovedne. Nemajú ciele a možno im predošlé zážitky stačili na celý život.

Mýlila som sa. Druhý deň prišli všetky do jedného a pracovali ešte usilovnejšie. Výsledky sa dostavili okamžite a boli neskutočné. Počas víkendu sme stihli nacvičiť 24 nových piesní. So stovkou detí sme dali dohromady trojhlasne 6 rómskych piesní a dokonca sa naučili rómsku hymnu, o ktorej existencii ani nechyrovali. Bol to nesmierny silný zážitok, ktorý sa ťažko popisuje. Musí sa zažiť a precítiť vo vnútri. Teším sa na naše tretie stretnutie.

What were your impressions after first meetings with the children of Jarovnice?

I have been visiting Jarovnice for more than 15 years now. In my opinion it is one of the most neglected large Romany settlements. However, every one of us should have the experience of just walking across the settlement and meeting familiar faces.

I arrived for Jarovnice tryouts with the hope of selecting a handful of children into the program. The only thing I remember was sadness. The task of choosing vocal talents was impossible. There were children no one ever worked with. They did not know a single Romany song, they sang out of key, with no rhythm, uncoordinated.

Out of 150 children we chose 12; I would never call them extraordinarily talented. But we had to start somehow. In May I started to work with them and then I found out how clever they were, how fast they learned, and how they appreciated to be chosen. In the evening I was falling asleep all afraid they would never come back because they were not used to function responsibly. They have no goals and their previous negative experience could be enough for the rest of their lives.

Well, I was wrong. The next day they came, all of them did, and worked even harder. The results came immediately and they were unbelievable. Throughout the weekend we managed to rehearse 24 new songs. With one hundred children we put together 6 Romany songs for three voices, and they even learned the Romany anthem – they had no clue there even was one! It was a very strong experience that is hard to describe. One has to experience that and feel it inside. I am looking forward to our third meeting.

Čo by ste chceli zaželať Divým makom pri ich 5. narodeninách?

Je úžasné, že môžem byť pri tom - 14. augusta na Cigánskom bašaveli. Je úžasné, že Divé maky existujú, že ich sponzori podporujú a najúžasnejšie je, že rómske deti dostali takúto šancu. Verím a prajem Divým makom dlhovekosť a snáď sa mi podarí darovať im aspoň kúsok z môjho srdca, štipku lásky a energie. Zo všetkých síl sa budem snažiť pomáhať a dávať to najlepšie, čo vo mne je.

Divým makom z celého srdca prajem, aby im na ich dlhej a náročnej ceste svietilo slniečko a Divé maky sa stále mohli rozrastať a kvitnúť...

What would you like to wish Divé maky at the occasion of its 5th birthday?

It is fantastic that I can be there – on 14 August at The Gypsy Bashavel. It is fantastic that the Divé maky program exists, it has sponsors that support it, and the most fantastic thing is that the Romany children got this chance. I believe in its longevity, this is what I wish to the program – and I hope to be able to give at least a little piece of my heart, a bit of love and energy. I will do my very best to try and help, give out the best that is within me.

I wish Divé maky from my entire heart that the sun never sets on their long and demanding journey so that the wild poppy flower [that the name Divé maky stands for] can grow and flourish.

DIVÉ MAKY MAJÚ 5 ROKOV DIVÉ MAKY CELEBRATE A 5 YEARS ANNIVERSARY

Môj krstný syn v máji oslavoval piate narodeniny. Spomínali sme na jeho prvé kroky, slová, pády a smiešne príhody. Hm, je rovnako mladý ako Divé maky. Čo všetko dokáže prežiť 5-ročný program sa však veľmi ťažko vtesná do pár slov či strán. Príbehy ľudí, ktorí časť svojho života venovali nadaným rómskym deťom, aby v živote dostali šancu. Začiatky v malých priestoroch, na prenajatých počítačoch, ale s veľkou víziou a odhodlaním. Boj s nedôverou okolia, nedostatkom financií. Ale tiež úžasná radosť nad prvými dosiahnutými úspechmi detí. Prvé workshopy, koncerty, výstavy, súťaže, ocenenia.

Autorkou myšlienky Divých makov je Vladislava Dolníková. Ako sama hovorí, projekt v nej zrel niekoľko rokov. „Pri jeho tvorbe som hľadala okrem riešenia rómskej problematiky aj niekoľko prvkov, ktoré by mal kvalitný grantový program obsahovať – jasnosť myšlienky, adresnosť, transparentnosť, zmyslupnosť, trvalú udržateľnosť a pochopenie voči kultúrnym rozdielom. Chcela som založiť program, ktorý by vytvoril podmienky pre rómsku strednú vrstvu. Vedela som, že je to beh na dlhé trate, ale len taká zmena má skutočný zmysel.“

A tak v máji 2003 založila PRO DONUM, o. z. - servisnú organizáciu na rozvoj firemnej filantropie. Využívala pri tom získané poznatky z predchádzajúceho obdobia – z tvorby stratégií a grantových schém pri prerozdeľovaní súkromných a verejných zdrojov. V tom čase firemná filantropia prakticky neexistovala. Firmy pridelovali peniažky organizáciám na základe listu alebo nejakého príbuzenského vzťahu. A z drvivej väčšiny ani nevedeli, do čoho peniaze šli. Doba sa však zmenila a firmy a korporácie sú čoraz náročnejšie na spoluprácu s mimovládkami. Už nejde len o financovanie, ale stotožnenie sa firemnej kultúry s hodnotami organizácie, ktorú prostredníctvom projektov financujú.

My godson celebrated his fifth birthday in May. We spent some time reminiscing his first steps, words, falls and antics. He is just as young as Divé maky. But it is hard to describe in several words or on several pages the things a program can go through in 5 years. Stories of people who dedicated a part of their lives to the talented Romany people to make sure those people get a chance in their lives. Starting in tiny offices, on rented computers, but with great vision and determination. Fighting against the mistrust of those around, fighting the lack of money. But also experiencing great joy when the children made their first achievements. First workshops, concerts, exhibitions, contests, awards.

The author of the idea of Divé maky is Vladislava Dolníková. As she says, the project had been maturing in her head for several years. "In addition to finding solutions for resolving problems of the Romany community, when creating the program I was searching for several elements that a high-quality grant program should contain: clarity of the idea, specific targeting, transparency, meaningfulness, sustainability and understanding of cultural differences. I wanted to found a program to lay conditions for the Romany middle class. I knew it was a long-distance run; this is the only type of change that makes real sense."

So in May 2003 she founded PRO DONUM, o. z. – a service organization to develop corporate philanthropy. She used her previous work experience of making strategies and grant schemes for redistributing private and public resources. At that time there was practically no corporate philanthropy. Companies allocated money to organizations based on some letters they received, or based on informal relationships. And for the most part they had no idea where the money went. However, the time changed and businesses and corporations have much higher demand on cooperation with non-governmental organizations. It is not just about money but about aligning corporate culture and values of the organization they support by means of specific projects.

Dôvera zaväzuje A tú do misie programu Divé maky zakomponovali hneď na začiatku. Dôvera, že zo zapojených detí raz budú skvelí umelci, učitelia, intelektuáli, či športovci a vydržia prekonať v sebe všetky prekážky a nástrahy. Dôvera voči deťom, darcom, partnerom aj dôvera v samých seba. Prvé kroky Divých makov boli v septembri 2005. Začínalo sa v nitrianskom, banskobystrickom a prešovskom kraji. Divé maky oslovili 210 základných škôl a do februára 2006 sa na prvé talentové skúšky prihlásilo 79 detí zo sociálne slabých rodín. Psychologické a umelecké kritériá úspešne splnilo 40 z nich.

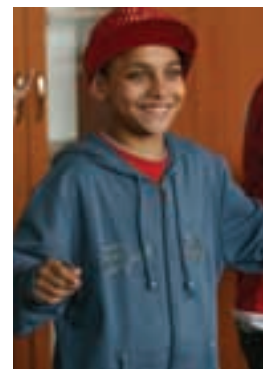
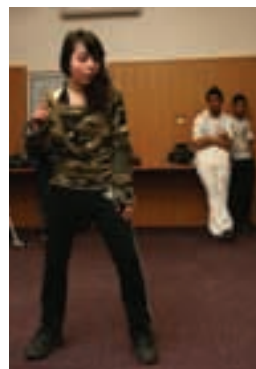
Prvé ovocie Marec 2006. V tlači sa objavujú informácie o programe. Odštartoval sa proces oslovovania darcov*, ktorí by boli ochotní podporovať štúdium a rozvoj talentu detí z Divých makoch. Po dlhých mesiacoch príprav boli na stole prvé podpísané darovacie zmluvy. Je úžasné vidieť, ako sa sen mení na skutočnosť. Portréty renomovaného fotografa Jakuba Klimu v spolupráci kaderníkom Marekom Kopanicom predstavili deti z Divých makov po celom Slovensku. Od decembra 2006 do februára 2007 výstava 36 originálnych umeleckých fotografií prešla Bratislavu, Rimavskú Sobotu a Prešov.

Systém darcovstva Štúdium detí zaradených do programu je financované formou štipendia na jeden školský rok. Celý systém funguje na princípe darcovstva. Darcom môže byť firma, jednotlivec, ale aj skupina priateľov. Divé maky majú ku každému dieťaťu rozpočet, ktorý zahŕňa nevyhnutné náklady spojené s jeho štúdiom. Príspevok môže darca poslať naraz alebo v 2. splátkach. JUDr. Marián Valko už druhý rok podporuje Igora Hunku. Chlapec pochádza z Partizánskeho a je vynikajúci break-dance tanečník. Pán Valko sa rozhodol pre Divé maky na základe odporúčania svojej známej. Igora si vybral podľa fotky. Vraj mal v očiach takú iskru, ktorá ho zaujala.

Trust is a bond This element was included into the mission of the Divé maky program since the very beginning. The trust that the children involved will once become outstanding artists, teachers, intellectuals or athletes and they will be able to overcome all obstacles and traps. The trust towards children, donors, partners – and also the trust in ourselves. The first steps of Divé maky happened in September 2005. The expert guarantor of the program Zuzana Kumanová, PhD. selected 3 locations where the Romany people lived in a range of different conditions. We started in the regions of Nitra, Banská Bystrica and Prešov. Divé maky approached 210 elementary schools, and until February 2006 as many as 79 children from socially disadvantaged families applied for the first set of talent tryouts. Psychological and artistic criteria were successfully met by 40 of them.

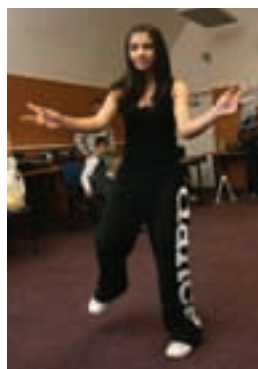
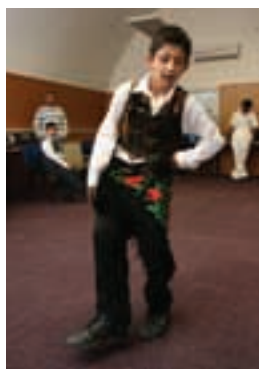
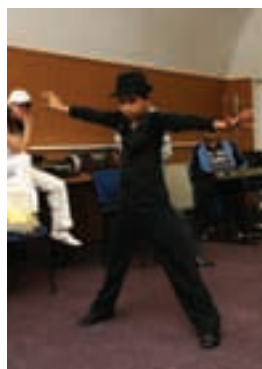
First Fruits March 2006. The press publishes the first information on the program. We started the process of approaching donors* who would be willing to support studies and talent development of the Divé maky children. After long months of preparations the first donor contracts with signatures were on the table. It is amazing to observe a dream becoming true. Portraits of the renowned photographer Jakub Klima in cooperation with the hairdresser Marek Kopanica presented the Divé maky children around Slovakia. Since December 2006 until February 2007 an exhibition with 36 original artistic photographs was on display in Bratislava, Rimavská Sobota and Prešov.

The Donorship System Talent development of the children placed in the program is financed by scholarships for one academic year. The whole system works on the principle of donorship. A donor can be a company, an individual but also a group of friends. Divé maky create a separate budget for every child; the budget includes costs connected with studies. The contribution can be sent by donors in a single payment or in 2 installments. JUDr. Marián Valko has already been supporting Igora Hunko for two years. The boy comes from the city of Partizánske and is a great break-dancer. Mr. Valko decided to go with Divé maky upon recommendation from his friend. He chose Igor based on a photograph. Mr. Valko said Igor had a sparkle in the eye which he found interesting.

„Páčil sa mi spôsob, akým to ľudia v Divých makoch robia a oslovilo ma ich nadšenie. Považujem to za adrešnú formu sponzorstva - niečo, čo tým deťom určite môže pomôcť rozvíjať ich talent. Zároveň je to výchova, pretože sa dostanú aj do inej komunity, čo ich svojím spôsobom motivuje a ťahá hore,“ hovorí JUDr. Valko. Igor má so svojím darcom kamarátsky vzťah. Zo začiatku sa nepoznali, nakoľko si pán Valko zvolil anonymnú formu darčovstva. Pri jednom podujatí však Igor prejavil túžbu spoznať svojho podporovateľa. A tak došlo ku osobnému stretnutiu. Pán Valko sa snaží vplývať aj na Igorove učebné výsledky. Ako sám hovorí, niekedy mu to nevychádza, ale snaží sa.

„Darčovstvo prostredníctvom Divých makov odporúčam. Ročný príspevok na pokrytie nevyhnutých nákladov závisí od talentu dieťaťa. Avšak dovoľm si tvrdiť, že nikomu nenaruší životnú úroveň. Je to naozaj zmysluplná vec. A celá organizácia, celé vedenie občianskeho združenia zodpovedá tomu, čo darcom sľubujú. Som presvedčený o tom, že to má význam,“ hovorí JUDr. Valko.

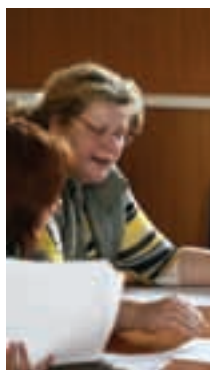

“I liked the way how the people in Divé maky do what they do, and I was impressed by their enthusiasm. I think this is a targeted way of sponsorship – something that can help those children to develop their talent. At the same time it has an educational dimension, it gets them into a different community which motivates them and pulls them forward,” says JUDr. Valko. Igor has a friendly relationship with his donor. They did not know each other in the beginning because Mr. Valko chose to remain anonymous. After one event Igor however expressed the desire to get to know his supporter. So they met in person. Mr. Valko is also trying to motivate Igor to improve his grades in school. As he says, it does not always work, but he is trying.

“I recommend donorship through Divé maky. The sum of annual contribution to cover inevitable costs depends on the talent of a child. But I can say this money would not compromise anyone’s standard of living. It is really a thing that makes sense. But the whole organization, the way this civil association is managed stands up to what they promise their donors. And I believe that it makes sense,” concludes JUDr. Valko.

Prvá letná akadémia

... sa konala na topoľčianskom zámku neďaleko Zlatých Moraviec v auguste 2007. Ako priznala Barbora Kohútiková, v tom čase programová riaditeľka Divých makov, akadémii začínali i uzatvárali slzy. „Najprv to boli slzy odlúčenia, pretože mnohé deti sa prvýkrát ocitli mimo svoj domov a na záver slzy smútku, pretože sa lúčili s novými kamarátmi. Zároveň to bola prvá príležitosť, kedy sa deti z Divých makov stretli a spoznali navzájom,“ zaspomínala si Baška.

Školský rok 2007/2008

Do programu prišlo 13 nových detí, takže Divých makov už bolo 54. Projekt vstúpil do tretieho roku svojho života aj vďaka jasným pravidlám a transparentnému systému financovania. Každé dieťa už malo svojho tútora, ktorý pochádzal z rovnakého regiónu, takže pravidelne komunikoval so svojím zverencom a jeho rodinou. V apríli 2008 Divé maky dali šancu ďalším deťom - konali sa druhé talentové skúšky. Za pomoci rodičov a učiteľov sa prihlásilo 30 detí. Po vyhodnotení všetkých podmienok bolo do programu zaradených 13 nových talentov z celého Slovenska.

S podporou umelcov

V apríli 2008 začala spolupráca so známou rómskou speváčkou Idou Kelarovou, ktorá sa stala umeleckou patrónkou Divých makov. Prvý workshop pod jej vedením sa uskutočnil na Seneckých jazerách a práve tam sa začala aj príprava na koncert vo Veľkom koncertnom štúdiu Slovenského rozhlasu. Výsledok ich spoločnej práce je zachytený na nahrávke z tohto koncertu - prvom CD Divé maky.

Prvý výtvarný workshop uzrel svetlo sveta v júni 2008. V ateliéri Erika Bindera v Bratislave vznikli obrazy na aukciu, ktorá slúžila k vyzbieraní financií na Letnú akadémiu 2008. „Všetky majú veľký talent. Nevie, či z nich budú profesionálni výtvarníci, pretože dnes je ešte ťažké predpovedať ich budúcnosť. V každom prípade však výtvarné umenie formuje pozitívne ich osobnosť,“ povedal Erik a vtedy asi ešte netušil, že o rok neskôr bude pomáhať hľadať talenty aj v pilotnom projekte v Jarovniciach.

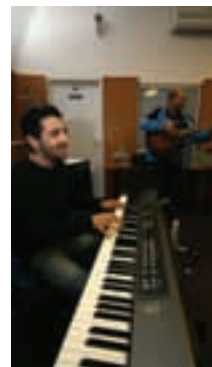
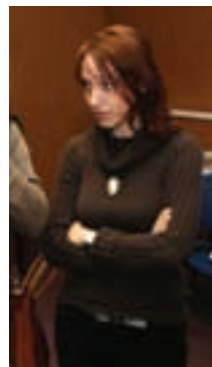
Vďaka nadšeniu a mnohým ochotným srdciam Divé maky išli ďalej. V lete 2008 sa v Moravskom Svätom Jáne konal druhý ročník Letnej akadémie. Profesionálni umelci sa ochotne venovali deťom a strávili s nimi nezabudnuteľný týždeň.

Detí príbúda

V máji 2009 Divé maky zorganizovali talentové skúšky už nielen v Bratislave, ale aj v Košiciach, Čičave a Banskej Bystrici. Odborná porota posúdila viac ako 150 tanečných, hudobných, speváckych, študijných, športových, výtvarných a dramatických talentov. Počet prihlásených detí bol v histórii Divých makov rekordom.

V poradí 3. ročník Letnej akadémie (august 2009) vyvrcholil Rómskym bašavelom. Ten priťahol viac ako 1000 návštevníkov. Hralo sa bábkové divadlo, varili sa rómske jedlá a zahanbí sa nedali ani tradiční rómski remeselníci. Koncertovali Cigánski diabli, Gipsy.cz a slovenská kráľovná rómskych piesní Monika Rigová. Niekedy priam neuveriteľné tanečné výkony podali Jaro Bekr a tanečná skupina SPIN vs PARTIA, ako aj Robert a Gerhard Sendreiovci. No a veľký úspech zožalo vystúpenie detí z Divých makov na motívy muzikálu Cigáni idú do neba.

V novembri 2009 sa v kostole Klarisie v Bratislave uskutočnil koncert detí pod vedením Idy Kelarovej. Počas neho symbolicky pokrstili svoje prvé CD (nahrávku koncertu v Slovenskom rozhlase) - ako ináč, malými makovičkami. Krstnou mamou bola Petra Polnišová, ktorá s Divými mak-

mi dlhodobo spolupracuje.

Nezmestili sa sem mnohé ďalšie vystúpenia, koncerty, výstavy, účasti na medzinárodných súťažiach, či workshopy. Rok 2010 ešte neskončil, ale medzi významný úspech už teraz možno zaradiť prvých 2 maturantov z Divých makov. V súčasnosti je v programe zaradených 71 detí. A čo bude ďalej? Divé maky sú o životnej šanci. Tí, ktorí ju dostali a využili, môžu dnes dávať šancu iným.

The First Summer Academy

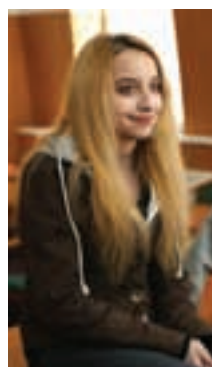
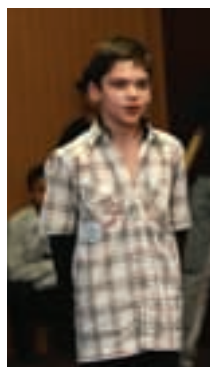
...took place at a castle in Topoľčany close to Zlaté Moravce in August 2007. Barbora Kohútiková, then the Program Coordinator of Divé Maky, admits it started and finished with tears. "First it was tears of separation because many children were out of their homes for the first time; and when it was over they cried out of sadness that they had to say goodbye to new friends. This was also the first opportunity when the Divé maky children met and got to know each other," Barbora reminisces.

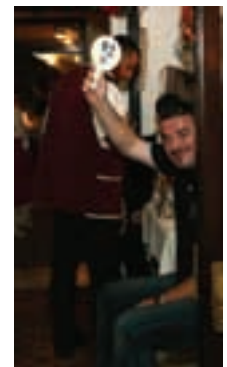
The Academic Year 2007/2008

Thirteen new children came into the program so the number of the Divé maky bunch grew up to 54. The project entered the third year of its life even thanks to clear rules and the transparent system of financing. Every child already had its tutor who came from the same region so there was regular communication between the tutor and the child and its family. In April 2008 Divé maky gave a chance to more children – the second round of talent tryouts was done. 30 children applied throughout their parents and teachers. After evaluating all conditions 13 new talents from the entire Slovakia were admitted into the program.

Supported by Artists

In April 2008 we started to cooperate with the well-known Romany singer Ida Kelarova who became the artistic patron of Divé maky. The first workshop under her guidance took place near the lakes of Senec, and that is where preparations started for a concert at the Slovak Radio Large Concert Hall. The result of their work is captured on a record from this

concert - the first CD recorded by Divé maky. The first visual arts workshop was organized in June 2008. Paintings were done in the atelier of Erik Binder in Bratislava; the paintings were auctioned to fundraise for the 2008 Summer Academy. "They all have great talent. I do not know if they become professional visual artists because now it is hard to foresee their future. Anyhow, visual arts form their personality in the positive way," said Erik. At that time he most likely had no idea that in one year he would be searching for talents also in the Jarovnice Pilot Project.

Because of enthusiasm and many great hearts Divé maky went on. In Summer 2008 we organized the second annual Summer Academy in the town of Moravský Svätý Ján. Professional artists were happy to dedicate their time to the children and spent an unforgettable week with them.

More Children!

In May 2009 Divé maky organized talent tryouts, this time not only in Bratislava but also in Košice, Čičava and Banská Bystrica. The expert jury assessed more than 150 dance, musical, singing, academic, athletic, visual arts and drama talents. The number of children who applied was the record breaker within the history of Divé maky.

The 3rd annual Summer Academy (August 2009) culminated with the Romany Bashavel. It attracted more than 1,000 visitors. The program featured puppet theatre, cooking of Romany meals, traditional Romany handicrafts were performed. There were concerts by the Gypsy Devils, Gipsy.cz and Monika Rigová, the Slovak queen of Romany songs. Unbelievable dancing performances were given by Jaro Bekr and the SPIN vs. PARTIA dancing group, and also by Robert and Gerhard Sendrei.

And the performance of the Divé maky children inspired by the Queen of the Gypsies musical was applauded as a great success.

In November 2009 there was a concert of children led by Ida Kelarova in the Church of St. Claire in Bratislava. The concert included a symbolic baptism of the first Divé maky CD (a recording of the Slovak Radio concert – it was baptized by tiny poppy heads which are the visual symbol of the organization). The symbolic godmother was Petra Polnišová who has been cooperating with Divé maky in the long term.

We have no space here to fit in more performances, concerts, exhibitions, participations in international contests or workshops. The year 2010 is far from being over but we already recorded some significant achievements – the first 2 Divé maky children passed their final exam of secondary education. At this point we have 71 children in the program. And what comes next? Divé maky are all about giving a chance in life. Those who were given a chance and took it can now pass it on to others.

ĎAKUJEME / THANK YOU

A&D Global Business Relations

Babindák Štefan
Balogh Ferko
Barto Martin
Berky – Dušík Ivan
Binder Erik
Binderová Gabriela
Brezina Martin
Bunda Oto
Burian Jozef
Cina Stano
Cínová Silvia
Cmorej Ladislav
Čejka Paľo
Čverhová Martina
Dlugošová Dana
Dohnalová Lucia
Dolníková Vladislava
Dužda Desiderius
CK ESO Travel
Eštočák Roman
Féglová Barbara
Fiat
Flašíková-Beňová Monika
Gabčová Lýdia
Galyasová Silvia
Gažovičová Nina
Giňa Florián
Goroľ Lukáš
Gryga Jozef
Hablovičová Lucia
Hanečka Boris
Hanušová Lucia
Hewlett-Packard
HitchHiker
Horváth Martin
Hrušková Dagmar

Chovanová Kristína

Imrecze Dáša
Janiš Juraj
Jurčová Danica
Juris Andrej
Kačo Tomáš
Kaliňáková Zuzana
Kavuličová Miriam
Kellarova Ida
Kelemen Patrik
Klíman Šimon
Klimo Jakub
Klímová Iva
Klovakcová Lucia
Kohútiková Barbora
Kohútiková Elena
Kopanica Marek
Kováčik Ján
Kovačková Katarína
Krajčí Martin
Krajniak Peter
Kraus Miloš
Križanová Kristína
Krupová Viera
Kšenzuliak Vladimír
Kutelyová Michaela
Lahová Dušana
Ledňová Júlia
Malý Dušan
Maneti
MAREKOPANICA ACADEMY
Mihálik Ján
Miracle, spol. s r.o.
Müller Jozef
Nadácia Orange
Nadácia Tatra banky
Nagy László

Olahová Ivana

Orange Slovensko
Oravec Tomáš
Ovesny-Straka Regina
Pehelová Marianna
Platko Juraj
Podlesná Anka
Pohlodko Rudolf
Polášek Ivan
Polnišová Petra
Popper Miroslav
Prvá stavebná sporiteľňa
Romano Nevo Lil
Rómske mediálne centrum (MECEM)
Rumanová Veronika, MUDr.
Sauer Danfoss
Siemens
Slovakia Online
Slovenská sporiteľňa
Šalingová Andrea
Števková Miroslava
Šwarz Filip
TENZA Slovakia
Tršková Eva
Tuma Filip
Uherová Naďa
Vaculik Advertising
Valko Marián, JUDr.
Varjanová Marianna
Vaško Peter (Gonzo)
Volková Karin
Zacharová Dorota
Zubaj Ján
Zubaj Rastó
Žilka Martin

Divým makom dala „svoju tvár“. Mrzí ju, že sa ešte nenašiel spôsob, ako zlepšiť postavenie Rómov na Slovensku. Divé maky považuje za jednu z možností, ale vie, že neriešia celoslovenský problém.

She gave her face to Divé maky. She feels sorry no one found the way yet how to improve the position of the Romany people in Slovakia. She considers Divé maky one of the ways, but she is aware that the program cannot resolve what she considers to be a national problem.

S PETROU POLNIŠOVOU WITH PETRA POLNIŠOVÁ

Prečo ste sa rozhodli podporiť Program Divé maky?

S Divými makmi spolupracujem už dávnejšie a tento druh pomoci ma oslovuje asi najviac. Deckám sa podáva pomocná ruka, aby mohli rozvíjať nielen svoj talent, ale aby zároveň napredovali v štúdiu. Keď sa chcú udržať v programe, musia sa snažiť. Nie je to len o tom, že si zo sociálne slabšej rodiny, tak dostaneš materiálne výhody a dovidenia. Keď som po prvýkrát videla ich koncert, skoro som odpadla, aké sú šikovné a čo všetko už majú vo svojom veku za sebou. Je mi nesmiernou ctou byť tvárou programu Divé maky, ktorý nie je len planým výkrikom, ale má aj úžasné výsledky.

Ako vnímate rómsku kultúru na Slovensku?

Rómsku kultúru? Najpozitívnejšie. Rómske tradície sú neobyčajne krásne a majú v sebe temperament, ktorý mi je veľmi blízky. Samozrejme, horšie je to už s postavením Rómov na Slovensku. Mrzí ma, že sa ešte nenašiel spôsob, ako túto problematiku vyriešiť. Priepasť medzi Rómami z osád a ostatným obyvateľstvom sa neúnosne prehľbuje. Pokiaľ sa nám v blízkej budúcnosti nepodarí nájsť efektívny a dlhodobý spôsob, ako túto situáciu zvládnuť, obávam sa, že bude príliš neskoro. Divé maky sú jednou z možností, ale neriešia celoslovenský problém.

Čo by ste Divým makom popriali?

Dúfam, že sa Divým makom bude naďalej dať a podať sa im pomôcť, čo najväčšiemu počtu talentovaných detí. Všetky deti, ktoré som spoznala boli naozaj nadpriemerne nadané a verím, že svoj talent a ponúknutú pomoc raz naozaj zúročia. Najkrajším darčekom by bolo, keby práca ľudí a pomoc darcov nevyšli navivoč. Teším sa na nové prírastky!

Why did you decide to support the Divé maky program?

I have been cooperating with Divé maky for some time, and I like this way of providing assistance the most. A helping hand is extended towards the children so they can develop their talent yet at the same time proceed with their studies. If they want to retain their place in the program they have to try. It is not just that, 'well, you are from a disadvantaged family, so here take your material benefits and see ya'. When I first saw their concert I almost fainted seeing how skillful they were, how much life experience they had in their age. It is a great honor for me to be the face of the Divé maky program; it is not just an empty scream but it achieved wonderful results.

How do you see the Romany culture in Slovakia?

The Romany culture? In the most positive way. The Romany traditions are unbelievably beautiful and they have the temperament in them that I can relate to. What is worse is the position of the Romany people in Slovakia. I feel sorry that no one found the way how to deal with this issue yet. The divide between the Romany people from settlements and the rest of the population is getting deeper, it is unbearable. If we do not find an effective and long-term way how to handle this situation it may be too late. Divé maky is one of the ways, but they cannot resolve what I think is a national problem.

What would you wish to the Divé maky program?

I hope that the Divé maky program will prosper and will be able to help the largest amount of talented children possible. All of the children I got to know were extraordinarily talented, and I hope that once they will be able to reap benefits of their talent and the help they were offered. The most beautiful gift would be to see that the work of people and the assistance of donors was not in vain. I am looking forward to new arrivals!

DIVÉ MAKY V ŠKOLSKOM ROKU 2009/2010 DIVÉ MAKY IN THE ACADEMIC YEAR 2009/2010

Ak dieťa na našich talentových skúškach uspeje, máme vždy obrovskú radosť. Ale zároveň vieme, že na seba preberáme veľkú zodpovednosť - nášš darcu ochotného zaplatiť náklady na jeho štúdium a rozvoj talentu počas 1 školského roka. Tento školský rok bolo v programe zaradených 71 detí a s radosťou môžeme prehlásiť, že pre všetky sa nám podarilo získať darcov. Byť v programe Divé maky je pre deti veľkou výzvou. Často sa učia cieľavedomosti a vytrvalosti. Vedia, že talent je dôležitý, ale bez vzdelania a tvrdej práce v živote neuspeli. Motivujeme ich k lepším výkonom a aj tento školský rok sme vyhľadávali príležitosti, kde mohli prezentovať svoj talent.

If a child succeeds in our talent tryouts it is always a reason for great joy. But at the same time we know that we are taking up great responsibility – of having to find a donor willing to pay costs of studies and talent development over 1 academic year. This year there were 71 children enrolled in the program and we are happy to report that we managed to find donors for all of them. To be in the Divé maky program is a great challenge for children. They learn how to be goal-directed and perseverant. They know talent is important, but they cannot succeed in their lives without education and hard work. We motivate them towards better performance, and even this year we have been seeking out opportunities for them to present their talent.

Výtvarné talenty

Koncom októbra 2009 sa stretli v ateliéri OST-960 v Bratislave, kde sa pod pedagogickým a umeleckým vedením Gabiky Binderovej učili nové výtvarné techniky. Zároveň pripravili malé darčkové predmety a obrazy pre vianočné podujatia Divých makov a ich partnerov.

Nie každý umelec sa môže pochváliť, že jeho obraz sa vydražil. Naši výtvarníci už však túto skúsenosť majú. Ich obrazy sú každoročne v prvých dvoch decembrových týždňoch zaradené do internetovej aukcie na stránke www.divemaky.sk. Výťažok z každého obrazu slúži na financovanie aktivít pre deti z Divých makov.

Visual Arts talents

At the end of October 2009 they met in the OST-960 atelier in Bratislava. Under the educational and artistic direction of Gabika Binderová they learned new visual arts techniques. At the same time they prepared small gifts and paintings for Divé maky Christmas events and for their partners.

Not every artist can boast that his or her paintings were auctioned. However, our artists do have this experience already. Every year in the first two weeks of December their paintings go on the internet auction at the website www.divemaky.sk. The yield of every painting serves to finance activities for Divé maky children.

Arnold Berky
Fabián Berky
Michal Moravec
Martin Berky
Milan Červeňák

Jozef Gorol
Katka Šiváková
Slavomíra Holubová
Janka Goroľová
Miloš Cina
Monika Kováčová

Hudobné a spevácke talenty

Temperament a duša, ktorú vedú vložiť do hudby či spevu dokážu poriadne rozohrať všetky žilky. Presvedčili sa o tom aj návštevníci Rómskeho bašavelu (august 2009), kde deti spoločne predviedli vystúpenie na motívy Cigáni idú do neba. Na prípravu mali týždeň. A naozaj tvrdo makali. Ad hoc cimbalovka, ktorú vytvorili, podala bravúry výkon. Zbor aj sóla sa tiež nedali zahanbiť. Málokto z návštevníkov tušil, že niektoré deti stoja na pódii po prvýkrát v živote.

Ale aj individuálnych úspechov bolo ako maku. Lukáš Horváth spieval na koncerte Idy Kellarovej, počas krstu jej nového CD Aven Bachtale! Aneta a Monika Kováčová, Slávka Olahová, Filip Abaffy a Mário Radič vystúpili v priamom prenose z Hodiny deťom na STV. Zaspievali Don't worry, be happy spolu s hudobnou formáciou FRAGILE. Aneta si zaspievala aj duet s Katkou Knechtovou. Nechýbali sme ani na Dni otvorených dverí MZV SR, počas ktorého na husliach zahrala Emília Lazarová.

Vianoce 2009 obzvlášť potešili nášho nadaného huslistu – Palka Kuruca, študenta 1. ročníka Konzervatória v Bratislave. Jeho darca mu pod stromček venoval kvalitné starožitné husle nemeckej výroby.

Júnové dni priniesli prvých maturantov v histórii Divých makov. Norbert Daniš zmaturoval na Konzervatóriu v Bratislave, Janko Šivák na Strednej umeleckej škole v Košiciach. A skúšky na Strednú umeleckú školu v Košiciach (detašované pracovisko v Bardejove) úspešne absolvoval Lukáš Horváth.

Musical and Vocal Talents

The temperament and the soul these children can put into their music and singing will get your heart racing. Witnesses of this now include visitors of the Romany Bashavel in August 2009 where the children staged a performance inspired by The Queen of the Gypsies musical. They had one week to prepare. And did they work hard. An ad-hoc formed cimbalom band gave a fantastic performance. The choir and solo vocalists did not lag behind. Not many of the visitors would guess that for some children this was the first time they stood on stage.

But there were plenty of individual achievements as well. Lukáš Horváth sang at the Ida Kellarova concert when Ida launched here new CD titled Aven Bachtale! Aneta and Monika Kováčová, Slávka Olahová, Filip Abaffy and Mário Radič performed live in the Children's Hour program on the Slovak Television. They sang Don't worry, be happy together with the FRAGILE ensemble. Aneta also sang a duet with Katka Knechtová. They also appeared at the Open Day of the Slovak Ministry of Foreign Affairs. Emília Lazarová played violin at this event.

Christmas 2009 was a time of joy for our gifted violin player Palko Kuruc, a first year student of the Bratislava Conservatory of Music. His donor gave him a high-quality antique instrument of German manufacture. The days of June brought the first set of high school graduates in the history of Divé maky. Norbert Daniš passed his final exams at the Conservatory in Bratislava, Janko Šivák at the Secondary School of Arts in Košice. And Lukáš Horváth successfully passed entrance exams for the Secondary School of Arts in Košice (a subsidiary in Bardejov).

Aneta Kováčová
Brigita Berkýová
Gerald Radič
Ján Déme
Mário Radič
Slávka Olahová
Teodor Bohó
Tibor Bari
Adrián Harvan
Emília Lazarová

Pavol Kuruc
Filip Abaffy
Lucia Bogdáňová
Iveta Žigová
Ján Šivák
Maroš Šivák
Mário Šarišský
Maroš Billý
Maroš Fedák
Karol Daniš

Norbert Daniš
Lacko Baroš
Bohdanka Žigová

Kapela: Music group:
Peter Ovšák, David Tancoš
Igor Ovšák, Dušan Dávid
a Marek Kroka

Tanečné talenty

Tanec je ich život. Excelujú v spoločenských tancoch, hip-hope, ale aj pri rómskych čapášoch. Rozprávať by o tom vedel nielen Lacko Cmorej, ktorý sa im venoval počas Letnej akadémie 2009, ale tiež Laci Strike. Niektoré deti sa totiž zúčastnili aj jeho Street Dance Academy.

Tento školský rok významný úspech dosiahol Gerhard Sendrei, ktorý na Majstrovstvách SR v spoločenských tancoch v Poprade získal 1. miesto v latinskoamerických tancoch. Stal sa tak Majstrom Slovenska v kategórii juniori. Spomedzi tanečníkov nám vzišli aj „novopečení“ stredoškólači. Po úspešnom absolvovaní skúšok do nových školských lavíc v septembri zasadnú Igor Hunka (Súkromné konzervatórium Alkana v Bratislave) a Zuzka Šimčíková a Janka Zacharová (SUS v Košiciach, detašované pracovisko v Hnúšti).

Dance Talents

Dancing is what their lives are about. They excel in ballroom dancing, hip-hop, but also in the Romany clapping dance čapáš. Professional dancers Lacko Cmorej and Laci Strike would be able to tell you many stories. Some children already attended the Street Dance Academy run by Laci Strike. A significant success was achieved over this academic year by Gerhard Sendrei who won the 1st prize in Latin American dancing at the Slovak Ballroom Dancing Championships in Poprad. He became the Champion of Slovakia in the Junior category.

Some dancers grew to become brand new high school freshmen. After successfully passing entrance exams the following will start their new schools in September: Igor Hunka (Private Conservatory of Music Alkana in Bratislava), Zuzka Šimčíková and Janka Zacharová (SUS in Košice, subsidiary in Hnúšťa).

Róbert Sendrei
Janka Zacharová
Zuzana Šimčíková
Gerhard Sendrei
Mirka Žaludeková

Igor Hunka
Kamila Polhošová
Adrián Sivák
Martin Ferko

Športové talenty

Keď sme hľadali športového pedagóga pre pilotný projekt v Jarovniciach, prišiel nám mail od riaditeľa jednej základnej školy. „Neviem kto to vymyslel a kto má taký pocit, ale karate určite naši mladí Rómovia nepotrebujú. Budú to skôr potrebovať tí učitelia, aby ich nejako skrotili. Učiť bojové umenie menšinu, ktorá produkuje množstvo násilných trestných činov, kto to vymyslel???“ Nuž, naším cieľom je pomáhať nadaným rómskym deťom uspieť v živote. Tak, aby sami boli pozitívnym vzorom pre ďalších Rómov. Ak sú talentované v športe, chceme, aby v tom boli úspešné v prospech našej spoločnosti.

V Divých makoch máme šikovných futbalistov, kulturistu, taekwondistu, judistu, horolezkyňu a zápasníka. K tým významnejším úspechom sa tento školský rok zaradila zlatá medaila z Majstrovstiev SR starších žiakov a žiačok v jude v kategórii do 60 kg, ktorú získal Štefan Matiaš a strieborná medaila z Majstrovstiev SR v zápasení voľným štýlom pre Martina Horvátha.

Sports Talents

When we were looking for a sports educator for our pilot project in Jarovnice we received an e-mail from one elementary school principal: "I do not know who came up with this and who feels this way but our young Romany people do not need any karate. There should rather be karate classes for those teachers to subdue them. Teaching a martial art to a minority that perpetrates a number of violent criminal offences, who came up with that???" Well, our goal is to help gifted Romany children to succeed in their life. So they become a positive role model for other Romany people. If they are talented in sports we wish to make them successful for the benefit of our society.

In Divé maky we have skilled soccer players, a bodybuilder, a taekwondist, a mountain climber and a wrestler. The most significant achievements over this academic year include a the golden medal from the Slovak Championships of older pupils in judo in the category up to 60 kgs won by Štefan Matiaš, and the silver medal from the Slovak Freestyle Wrestling Championships won by Martin Horváth.

Tomáš Máthe

Tomáš Radič

Vojtech Oláh

Štefan Matiaš

Juraj Tancož

Sandra Holubová

Martin Horváth

Michal Kotlár

Marek Kaliaš

Študijné a literárne talenty

Z ich pera vyšla na Letnej akadémii 2009 Hymna Divých makov i prvý časopis. Ak treba, texty či verše sypú z rukáva. Svojim učiteľom sú veľkou oporou a často prispievajú do školských časopisov. Ich svet sú knihy a tento školský rok sa vďaka Divým makom tešia darovaným počítačom. Otvoril sa pre nich fascinujúci svet informácií. Veríme, že ich sny sa naplnia a niektorí z nich sa dostanú aj na vysoké školy.

Academic and Literary Talents

Over the 2009 Summer Academy they penned the Divé maky anthem and the first magazine. Whenever necessary they write texts or rhymes on demand. They support their teachers and often contribute to school magazines. Their world consists of books and this year they are happy about the computers they were given by the Divé maky program. This opened up a fascinating world of information to them. We believe that their dreams will come true and some of them will make it all the way to college education.

Svetlana Harvanová

Tomáš Mušuka

Nikolas Radič

Nikoleta Ferková

Dominika Ferková

Herecké talenty

Počet hereckých talentov v Divých makoch výrazne narástol v školskom roku 2009/2010, príchodom divadelníkov z prešovského kraja. Svoje prvé spoločné a významnejšie vystúpenie mali počas Rómskeho bašavelu 2009. A nezaháľali ani neskôr. Divé maky, o.z. sa tento rok po prvýkrát uchádzali o 2 % z daní. Divadelníci kampaň podporili krátkymi scénkami po obchodných centrách na Slovensku.

František Kudrý študuje 2 ročník Štátneho konzervatória v Bratislave, okrem toho vďaka podpore Divých makov navštevuje aj súkromné hodiny spevu. Pochádza z okolia Hlohovca a je veľmi nadaným hercom. František žije len so starou mamou a kvôli ťažkej finančnej situácii pracuje aj popri škole. Sníva, že bude môcť pokračovať v štúdiu na vysokej škole a my veríme, že to dokáže.

Acting Talents

The number of acting talents in Divé maky grew significantly in the 2009/2010 academic year when actors from the Prešov region arrived. Their first significant performance was during the 2009 Romany Bashavel. And they continued in their efforts even after that time. This year the Divé maky association for the first time solicited redirection of a 2% income tax share from taxpayers. The actors supported the campaign with brief skits in Slovak shopping centers.

František Kudrý studies at the 2nd year of the State Conservatory of Music in Bratislava; in addition he attends private singing classes thanks to the support by Divé maky. He comes from around Hlohovec and he is a very gifted actor. František lives with his grandma and works in addition to attending school because of their hard financial situation. He dreams about studying in college and we hope he will make it.

Divadlo: Group of actors:

Kamila Mitrašová

Mária Peštová

Jaroslav Mačo

Janka Mačová

Miro Balog

Andrej Čikala

Veronika Ďudová

a František Kudrý

V RÓMSKEJ KUCHYNI

IN THE ROMANY KITCHEN

Pherarde gója (plnené črevá)

Suroviny:

- 1 zväzok bravčových čriev
- 20 dkg hladkej múky
- 1/2 kg kyslej kapusty
- 1 lyžička soli
- 1 lyžička čierneho korenia
- 1 kg zemiakov

Postup prípravy:

Črevá poriadne niekoľkokrát vymyjeme. Zemiaky nastrúhame a zmiešame s múkou a soľou a čiernym korením. Túto zmes naplníme do čriev. Konce čriev uviažeme nitkou alebo špilkou, aby nám náplň nevytiekla. Dáme uvariť do vriacej osolenej vody asi na 30 minút. Potom ich môžeme dať zapieť do vyhriatej trúby na 20 minút. Podávame teplé, ako prílohu odporúčame surovú kyslú kapustu s chlebom.

Pherarde gója (Stuffed Intestines)

Ingredients:

- 1 bundle of pork intestines
- 200 grams of fine flour
- 1/2 kilogram of sauerkraut
- 1 tablespoon of salt
- 1 tablespoon of black pepper
- 1 kilogram of potatoes

Directions:

Rinse intestines thoroughly and repeatedly. Grate the potatoes and combine with flour, salt and black peppers. Stuff the resulting mix into intestines. Tie the ends of intestines with thread or wooden skewer to make sure the filling does not spill out. Cook in boiling salted water for approx. 30 minutes. Then bake in a pre-heated oven for 20 minutes. Serve hot with raw sauerkraut and bread.

Marikľa (placky)

Suroviny:

- 1 kg polohrubej múky
- 1 lyžica jedlej sódy
- 1 lyžica soli
- pohár vody

Postup prípravy:

Na dosku si nasypeme múku, uprostred vytvoríme jamku, do ktorej pridáme ostatné ingrediencie. Cesto miešame od stredu a postupne pridávame múku. Cesto musí byť vláčne a nesmie sa lepiť. Drevený váľ poprášime hladkou múkou a vyválame na ňom 1/2 cm – 1 cm hrubý plát, z ktorého pomocou väčšej nádoby (misky, prikrývky,) vykrajujeme placky. Aby sa nám cesto nelepiť, posypávame ho hladkou múkou. Tieto vykrojené placky (marikľa) pokladáme na rozpálený tál (príp. elektrický sporák). Pečieme ich až dovedy, kedy sa začne cesto navršovať a na povrchu vzniknú kruhové hrudky. Podávame k pečenému a dusenému mäsu, ako prílohy, poprípade pečivo. Veľmi chutné sú omastené maslom a posypané cukrom k bielej káve alebo k čaju.

Marikla (Flatbread)

Ingredients:

1 kilogram semi-coarse flour
1 tablespoon of baking soda
1 tablespoon of salt
a cup of water

Directions:

Put flour on a wooden board, make a hole in the middle and put the rest of the ingredients there. Stir dough from the middle and gradually add more flour. The dough must be smooth and cannot stick. Dust the wooden rolling pin with flour and roll to make a 0.5 cm – 1 cm thick sheet. Use a larger bowl (a dish or a cover) to carve out round pancakes. Dust with flour to make sure the dough does not stick. Place the carved-out pancakes (marikla) on pre-heated plate or electric cooker. Bake until the dough starts to rise and circular lumps start to form on the surface. Great as a side dish to baked or cooked meat, or instead of bread. Make a great desert when served with butter and dusted with sugar, with white coffee or tea.

Džatky

Suroviny:

12 stredne veľkých zemiakov
2 hrnčeky hrubej múky
voda
maslo
soľ
opražená slanina alebo cibuľa (cukor)

Postup prípravy:

Zemiaky ošúpeme, pokrájame na menšie kúsky, zalejeme vodou, osolíme a necháme rozvariť. Tesne pred dovarením vodu zlejeme tak, že časť v zemiakoch necháme, posypeme ich po vrchu múkou a necháme prevrieť. Odstavíme a múku so zemiakmi tlačidlom na zemiaky spojíme. Lyžicou, ktorú si namáčame vo vode (v ktorej sa varili zemiaky) vykrajujeme do misy gule. Tie na záver polejeme opraženou cibuľou so slaninou a zapijeme kyslým mliekom. Alebo ich polejeme maslom, ocukrujeme a pijeme so sladkým mliekom. Môžeme ich tiež konzumovať s tvarohom, poliate maslom alebo ich premiešame s bryndzou a prelejeme pokrúpanou vyškvařenou slaninou. Komu sa tento klasický postup zdá veľmi zložitý, uvarí zemiaky zaliate vodou po okraj do mäka, potom pridá cca 1 PL masla, zasype múkou a ešte trochu povarí. Potom dobre vymieša a porcie kaše servíruje obdobne ako džatky.

Džatky (Dumplings)

Ingredients:

12 mid-size potatoes
2 cups of coarse flour
water
butter
salt
fried bacon or onions (sugar)

Directions:

Peel potatoes, cut them into smaller pieces, pour water, add salt and cook until soft. Extract some of the water shortly before that and leave the rest; dust the potatoes with flour and bring to boil. Turn off the heat and combine the flour with potatoes by using a potato hand press. Use a spoon to carve out ball shaped dumplings into a bowl; dip the spoon into the water that was used for boiling potatoes. Pour bacon grease with fried pieces of onions over the top, serve with sour milk. Or pour over some butter, add sugar and serve with sweet milk. Could be served with curd, melted butter or bryndza soft sheep cheese with pieces of fried bacon. If you find the classical directions too complicated you can boil a pot full of potatoes and water until soft, then add 1 tablespoon of butter, add flour and cook some more. Then blend well and serve individual servings in the dumpling form as džatky.

Huspenina

Suroviny:

predné bravčové koleno
(alebo bravčová paprčka,
prípadne kúsky bravčovej kože)
bobkový list (4 ks)
celé čierne korenie (7 ks)
soľ

Postup prípravy:

Koleno a ostatné suroviny vložíme do hrnca, zalejeme vodou tak, aby nevytrčalo a varíme minimálne 3 hodiny, kým mäso neodpadáva od kosti. Potom koleno vyberieme, necháme vychladnúť a vykostíme. Kožu pokrájame na malé kúsky (nemusíme použiť všetky), mäso rozdelíme na menšie časti. Vložíme do misiek a zalejeme precedeným vývarom. Necháme zatuhnúť na chladnom mieste. Podávame s octom a cibuľou.

Huspenina (Jellied Meat)

Ingredients:

front pork knuckle
(or pork trotters, possibly pieces of pork skin)
bayberry (4 pcs.)
whole black pepper (7 pcs.)
salt

Directions:

Put the knuckle and the rest of the ingredients into a pot, pour water until everything is submerged and cook for at least 3 hours until the meat starts to separate from the bone. Then take out the knuckle, let it cool off and debone. Dice the skin into small pieces (it is not necessary to use all of them), and split the meat into smaller parts. Put into smaller bowls and add the broth made earlier that was filtered through a sieve. Let solidify in a cool place. Serve with vinegar and onion.

O RÓMSKOM JAZYKU ON THE ROMANY LANGUAGE

RÓMSKY JAZYK JE JEDINÝ Z INDO - ÁRIJSKÝCH JAZYKOV, KTORÝM SA HOVORÍ V EURÓPE OD STREDOVEKU. TÝMTO JAZYKOM HOVORILI KOČOVNÍ OBYVATELIA INDIE MIMO ÚZEMIA INDIE. NÁZOV RÓM JE SEBAOZNAČENIE OSÔB, KTORÍ HOVORIA TÝMTO JAZYKOM. ANTROPOLOGICKÉ, ALE PREDOVŠETKÝM JAZYKOVEDNÉ ŠTÚDIUM OBJAVILO INDICKÝ PÔVOD RÓMOV A ÚZKE VZŤAHY RÓMČINY S NIEKTORÝMI NOVOINDICKÝMI JAZYKMI, A TO PREDOVŠETKÝM S HINDČINOU. ZÁKLAD RÓMSKEHO JAZYKA JE SPOLOČNÝ ČI VELMI PRÍBUZNÝ NAJMA V ČASTI SLOVNEJ ZÁSObY.

Rómčina je tvorená tromi vrstvami, pokiaľ ide o slovnú zásobu.

1. V prvej z nich sú už spomínané indické výrazy.
2. V druhej sa objavujú slová prevzaté z jazykov krajín, ktorými kedysi na svojej ceste z Indie Rómovia prechádzali, resp. kde sa dlhšie zastavili.
3. Tretiu, najnovšiu vrstvu, tvoria slová prevzaté z jazyka krajiny, kde sa Rómovia usadili a kde žijú. Ide o výrazy pre konkrétne „civilizačné“ potreby, predmety či abstraktné pojmy.

Donedávna bola rómčina jazykom v podstate uzavretej etnickej skupiny, so znakmi či reliktnami rodového zriadenia. Preto sa počas celého 19. storočia zachovala ako jazyk málo rozvinutý a neliterárny.

V súčasnej dobe, po uznaní rómskej národnosti, etnicity a kultúry (medzinárodne i na Slovensku) sa pozícia rómčiny mení. Vytvárajú sa v nej niektoré nové potrebné slová, používa sa aj na medzinárodných politických rokova niach a odborných konferenciách, v tlači či publikáciách.

Dnes teda rómsky jazyk postupne dostáva novú úlohu i funkciu. Otvára sa totiž z vnútra rómskej skupiny von a je takto viac ovplyvňovaný a neustále dochádza k väčším zmenám v jazyku a slovnej zásobe. Súvisí to aj so zmenami v postavení Rómov, s otváraním sa ich tradične uzavretého endogamného, donedávna rodového spoločenstva.

V poslednom období sa súčasne vytváral a vytvára iný typ bilingvizmu, a to najmä v mnohých rodinách žijúcich rozptýlene medzi ostatným obyvateľstvom, kde okrem rómčiny hovoria Rómovia často zvláštnym etnolektom, slangom zmiešaným v rôznych nárečiach. Tento slang je však výrazne poznamenaný rómskymi „kalkami“ – doslovnými prekladmi ich charakteristických väzieb, idiémov a zvláštností do majoritného jazyka.

Spracované podľa publikácie Rómsky jazyk, Rómsko - slovenský a slovensko - rómsky slovník pre učiteľov rómskych žiakov, 2006, Vydavateľstvo ROKUS, autor Stanislav Čina

THE ROMANY LANGUAGE IS THE ONLY ONE OF INDO – ARYAN LANGUAGES THAT HAS BEEN SPOKEN IN EUROPE SINCE THE MIDDLE AGES. THIS LANGUAGE WAS SPOKEN BY NOMADIC INHABITANTS OF INDIA OUTSIDE OF THE INDIAN TERRITORY. THE NAME ROMANY IS HOW PEOPLE WHO SPEAK THIS LANGUAGE CALL THEMSELVES. ANTHROPOLOGICAL AND ESPECIALLY LINGUISTIC STUDIES IDENTIFIED THE INDIAN ORIGIN OF THE ROMANY AND CLOSE TIES OF THE ROMANY LANGUAGE WITH SOME NEW INDIAN LANGUAGES – ESPECIALLY HINDU. THE BASIS OF THE ROMANY LANGUAGE IS SHARED OR VERY CLOSE TO IT, ESPECIALLY ITS VOCABULARY.

The Romany language consists of three layers as far as its vocabulary is concerned.

1. The first layer contains the Indian vocabulary mentioned above.
2. The second layer contains words adopted from languages used on the journey of the Romany from India – or where they stopped for extended periods of time.
3. The third layer comprises words taken from the language of the country where the Romany people settled down and where they live. These are words for “civilization” needs, objects or abstract terms.

Until recently the Romany language was the language of the closed ethnic group with signs and relicts of tribal society. That is why it remained over the entire 19th century as a language that was underdeveloped and non-literary.

Presently when the Romany nationality, ethnicity and culture has been recognized (internationally as well as in Slovakia), the position of the Romany language changes. Certain new words are being created, and it is used in international political meetings or expert conferences, in press or in publications.

The Romany language is gradually getting a new role and function. It is opening up from the inside of the Romany group to the outside world, and it is being increasingly influenced. More extensive changes are happening to the language and the vocabulary. It is related to changes in the position of the Romany, with opening up of their traditionally isolated endogamous and until recently tribal society.

Recently a different type of bilingualism has sprung up, especially in many families that live dispersed among the majority population. In addition to the Romany language they use a special ethnolect, a slang mixed of different dialects. This slang is greatly influenced by Romany “calques” – literal translations of typical phrases, idioms and peculiarities into the majority language.

Compiled from the book *Rómsky jazyk, Rómsko - slovenský a slovensko - rómsky slovník pre učiteľov rómskych žiakov* (The Romany Language, The Romany - Slovak and Slovak - Romany Dictionary for Teachers of Romany Pupils), 2006, Publishing House ROKUS, author Stanislav Cina

SÚHRN V RÓMSKOM JAZYKU

SUMMARY IN ROMA LANGUAGE

JAROVNICE

Te tumenge dena andre navigacia o lav „Jarovnice“ dochudena tumen andre nekbareder romani osada pre Slovačiko. Andro gav dživen 5-ezera džene, o lendar hin andre romani kolonia 4380. Varesave džene phenen kaj odoj dživen the 5000. Andre bufi phiren ča 20 Roma.

O džene andre osada pen arakhen pro aktivačne bufa the andre khangeri. Imar sar hin avri tateder, arakhen pen jekhetane the vakeren peha. Andre ada dživipen avlas andro julos 2009 e organizácia PRO DONUM le projektoto „Divé maky – šanca pre rómske talenty z celého Slovenska“.

„Ada projektos mange andžas aver dikhipen pre Jarovnica. Prindžaravas ada gav ča pal e nalači sera a o media mek ki oda prithovenas. Arakhľom adaj avri, kaj oda nane čačipen.“

Gondoľinavas kaj pre aja Luma namusaj te avel ajso pharipen te o džene avlehas ajse sar adaj Jarovnicate. Likeren jekhetane, lače džene the nane barikane.

O media sikaven ča oda nekhoršeder so hin maškar o Roma. Somas igen bares prekva-pimen sar geľom te dikhel sar dživen varesave famel'i. Narakhľom odoj džungipen. O dživipen maškaro džene adaj nane ajso musardo sar pal lende vakeren aver džene. Hin but romane kolonii pre Slovačiko, ale hin len so te sikľol le Jarovnicakere romendar. Pre oda keci kadaj dživen roma pre ajso cikno than, hin lenger o dživipen igen mišto.“

*Rastislav Zubaj
o lokalno koordinatis*

ČHORALE MAKY – E BACHT PRE DAL O ROMANE TALENTIMEN ČHAVE PAL CALO SLOVAČIKO

Šaj avel le čhaven andal o romane kolonii bacht andro dživipen? Amen gondoľinas hoj len šaj avel bacht, ale ča akor te lenge vareko šigitinel the sikavel lenge o mišto drom. The pal ada hin o peršo projektos „Divé maky – šanca pre rómske talenty z celého Slovenska“.

Jarovnicate chudľas te kerel ada projektos e organizacia PRO DONUM sar vareso so budindžas upral o igen lačo programos Dive maky. Ada projektos šigitinel le 100 čhavege savege hin od 8-do 15 berša calo berš te kerel bufi pre

džaniben talentos, the del len he ola veci, so lenge kempel andre škola, pre vytvarno či športovo aktivita vaj pro bašaviben. O čhave hine andro grupi paš pandž tutora, savo lenge šigitinel calo berš paš o makarsave aktivty the oda so lenge kempel te džanel andre škola.

O čhave saven kidlam avri andro projektos šaj džan the pre aver but mište khelipena. Igen mištes penge o čhave len e možnosca te džal pro trin džives avri andal o gav, kaj pen rakhen avre čhavenca andal o programos Dive maky the makarsave artistenca so len odoj sikaven. Ola čhave so phirna calo berš, the mištes kerena savoro so lendar o tutora mangel, chudena pen andro programos Dive maky. Odoj pes lenge arakhela barvalo dženo, so lenge šigitinela le lovenca save le čhave kempel te kamen te phirel andre škola, pro bašavibena, uraviben the meg but aver.

„Adaj kaj keras o projektos, nane idealno situacia. Aver gave hine feder pre oda, hin len varesave komunitne khera, thana kaj pes šaj zdžan the šaj keren makarsave aktivty le čhavenca. Ale musaj te phenav, kaj ale možnosci so hin amen adaj Jarovnicate amen domuken te kerel lači buči le čhavenca. Hin len bacht kaj penge šaj avri kiden the hin len so te kerel, na ča te terdžol avri paš o khera vaj te kerel diliņipena. Le čhavenca keras, sikavas len, vakeras lenca. O tutora pen bares snažinen te sikavel le čhaven neve veci. Sikaven lenge so len užarel te kerena diliņipena. Hin musaj te phenel le čhave kaj te keres vareso namišto, šaj užares vašh oda ajsi vaj ajsi bibacht. Amari buti lenca nane pal oda kaj lenge ča phenas ma keren kada vaj kada. Sigeder lenge phenas pal oda so len užarel te keren

nalačhipena the palis pen šaj korkore rozgondolinen so kamen te kerel. Kamas lenge te sikavel feder drom.“

*Lýdia Gabčová
e projektovo manažerka*

O DŽENE ANDRO PROJEKTOS

Projektovo timos:

Vladislava Dolníková, projektovo supervizorka

Barbora Kohútiková, projektovo koordinatorka

Lýdia Gabčová, projektovo manažerka

Marek Harakaľ, expertos predal

o romane osady

Roman Eštočák, supervizorispre

dal o lokalne tutora

Ladislav Cmorej, supervizoris pre dal

o lokalnech tutorav the khelībnaskro

sikhľardo pedagóg

Anna Podlesná, PR manažérka – manažerka pre

dal o informacii le dženge the žurnalistenge

O kheratuno tím:

Florián Giňa, tutoris

Lukáš Gorol, tutoris

Ján Mihálik, tutoris

Rudolf Pohlodko, tutoris

Ján Zubaj, tutoris

Rastislav Zubaj, lokalno koordinoris

Kheratune sikhľarde the artisti:

Gabriela Binderová, sikhľardi pre dal

o feštimen džaniben

Ladislav Cmorej, khelībnaskero sikhľardo

Ida Kelarova, sikhľardi pro giľavipen Desiderius

„Dežo“ Dužda, sikhľardo pro giľavipen

the bašaviben a **Tomáš Kačo**, klaviristas

Ferko Balogh a Naďa Uherová, sikhľarde pre

dal o theatros **Dana Dlugošová**, sikhľardi pre dal o športos **Miriám Kavuličová**, sikhľardi pre dal e vytvarno

„Džanavas kaj oda hin „džide“ čhave, ale naužaravas kaj ajci „džide“. Hin len baro kamiben te kerel vareso, ale kempel vareso te kerel lengera koncentraciaha, bo pes phares len sikhavel vareso nevo.“

*Mgr. Ladislav Cmorej
profesionalno khelībnaskerdo*

„Igen man lošanav kaj Jarovnicate amen hin ajse frišše čhave the pačav, kaj len ispidaha dureder, pro školi. Oda so o čhave džanen, kempel te bararel.“

*Mgr. art. Gabriela Binderová
sikhľardi pre dal o feštimen džaniben*

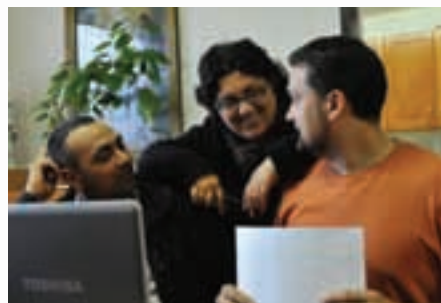
SAVORO SO PES IMAR AČHILAS

LINAJ 2009

Linajeskeri akadémia

the o festivalils romano bašavel

Kaja aktivita has peršo andro projektos. Ačihlas pes maškar ala dživesa **8. - 15. Augustos 2009** andre Modra-Harmonia the has odoj 60 čhave. Šaj by phenahas kaj ada has linajeskero taboris sar the varesave aver, čak odoj o čhave andal o Čorale maky kernas igen but buči predal peste the dikhenas pre lende the sikavenas len o profesionalne artisti. Pre linajeskeri akademie kernas o Ladislav Cmorej – khelībnaskero sikhľardo, e Laďa Gažiova – vytvarnička, o Ivan Berky-Dušik – kerlas le kašteha, e Zita Orlicka sikavelas le čhaven te giľavel, e Monika Rigova – sikavelas

le čhaven te giľavel romanesh, e Monika Kompániková – irašno manušni, vaj e Naďa Uherová sikhľani the thetroski khelaďi.

O nekbareder džives pre ľinajeskeri akademia has o festivalis tel o nebos, so pes vičinelas Romano bašavel the kerdžam les pro hrados Lolo Bar paš e Modra. Has odoj buter sar 1000 džene. Bašavenas odoj o theatros savo kerde amare čhave, tavenalas pes o romano chaben the ani le romanenge vastekerdipnenge na has ladž. O festivalis kezďindžas e kralovna pal o romane giľa e Monika Rigová. Pal late chudle te bašavel o čhave andal o Čhórale maky the bašade theatros pro motivos „O Roma džan andro nebos“, pro agor kheldžas the giľadžas e Katarina Hasprova. Pal lende bašadžas e skupina Ciganski diabli the khelde o čhave Robert the Gerhard Sendrej, o Jaro Bekr the leskri skupina SPIN la skupinaha PARTIA. Pro samo agor nekfeder bašadžas o Gipsy.cz pal o Čechiko. Caló akcia prevakerdžas ki o džene e Petra Polnišova amari butberšengeri džehi so del love pro čhave.

JESOS 2009

Andro oktobros kerdžam Jarovnicate andro kulturno kher prezentacia pal amaro projektos. Andro fameliji rozďiňam o perše formulara kaj pen o čhave šaj prihlasinen pro džanibnaskere zumavibena. O formularis amenge dine buter sar 150 čhave, pro džanibnaskero zumaviben avle buter sar 300 čhave. Lengero džaniben dikhenas the phenenas save čhaven te len adro projektos o artisti the sikhľarde pre dal o giľavipen, bašaviben, kheliben, feštovno džaniben the športos. Pro agor kidľam avri 100 čhaven.

Pal kada chudľam avri te kidel le dženen so kereňa buti sar tutora the sar sikhľarde. Jekh džives amen rakhľam jekhetane. Avľas odoj the amaro expertos o Marek Harakal the e direktorka pre dal o pedagogicko-psychologicka poradňa Sabínovoste e Ľubica Fabišikova. Kerdžam pre dal o tutora the priručka sar te kereňa buti le čhavenca the lengere famelijenca. Oda andre gadžikaňi the romaňi čhib. Jekh priručka has the predal o fameliji the o čhave.

JEVEND 2010

O džene so kereňa Jarovnicate chudle te kerel le čhavenca Januaristar. Hine tutora, sako džives kereňa vareso le čhavenca vaj phiren the andro fameliji u the kempel ta the andre škola pal o sikhľarde.

Februaristar kereňa aktiviti save bararen upre le čhavengro džaniben;

- khelibnaskere arakhipena le khelibnaskere sikhľardeha – Mgr. Ladislav Čmorej (duvar andro čhon);

- feštimen arakhipena so kerel e feštimen manušni Mgr. art. Miriam Kavuličova jekhetane la Mgr. art. Gabika Binderovaha

(jekhvar andro kurko);

- čhave so bavinen futbol pes jekhvar kurke arakhen la sikhľardaha predal o športos la Danaha Dľugošovaha;
- te ġilavel sikavel le čhaven e Ida Kellarova.

JAROS 2010

Jaroskro arakhiben Drenicate

Maškar o aprilos the o majos kerdžam peršo štar-
redživeskero arakhiben. Has odoj amenca o ar-
tisti the o sikhľarde pre dal o khelġiben, ġilavipen,
bašaviben theatros the športos. Jarovnicatar has
odoj 100 čhave andal o projektos the 29 čhave
andal o programos Čhorale maky.

*O peršo arakhiben has ġen mišto the oda
kerdžas e možnosca kaj o čhave andal o
Čhorale maky pre dġne o džaniben le čha-
venge Jarovnicatar. O sikaviben so pes o
dženo sikhľol te del dureder, ġin e nekbare-
der filozofia andro Čhorale maky. Has oda
ġen šukares te dikhel sar savore kala čhave
džanen te kerel bari but'i pre peste.*

*Vladislava Dolníková
e nekbareder andre organizacia
PRO DONUM, o. z.
Peršo manušni andro
programos Divé maky
projektovo supervizorka*

SO AMEN ADA BERŠ MEK UŽAREL?

Linajeskeri akademia 2010

Andro augustos kamas le nekfedere čaven Ja-
rovnicatar te lel pre linajeskeri akademia, savi
imar akana pripravinas la organizaciaha Čhorale
maky. Tel o duj kurke pes le čavenge veninena o
profesionalne artisti. Pačas kaj ča nakerna bari
buči predal peste, ale kaj predživena šukar lina-
skero taboris the prindžarena neve kamaraten.

O Romano bašaviben 2010

O nekbareder džives pal e Linajeskero akademia
avela o festivalis pal e romaňi kultura pro hra-
dos Lolo bar. (andro 14. augustos). Peršivar raz
odoj khelena jekhetane o čhave Jarovnicatar the
o čhave andal o programos Čhorale maky. Pre
dal o džene odoj avena makarsave kerdipena – o
džande artisti khelena the ġilavena – Ida Kela-
rova, Gipsy.cz, Imer Traja Brizani, Terne čhave,
o theatros, chala pes romano chaben, sikavena
sar pes keren o romane vastekerdipena the meg
but aver.

Džanibnaskere arakhenibena

Dži ade beršengresko agor kamas mek te kerel
duj ajse arakhenibena.

O koncertos Jarovnicate

Andro decembros kamas te kerel Jarovnicate igen šukar agorutno koncertos. Mangaha te avel savoren andal o gav, kaj te dikhel so mištes kerahas the so sikadžam le čhaven vaš jekh berš.

O ČHORALE MAKY HINE ADAJ 5 BERŠ

E rañi so gondoliñdžas avri ada programos Čhorale maky hiñi e Vladislava Dolníkova. Sar joj korkori phenel, ada projektos andre lakro šero barolas vaj keci berša. *Sa rada projektos thovavas, kamavas kaj te šigitinel paš oda so pes vičinel romani problematika, pre aver sera kamavas kaj o projektos te avel mišto – te avel znac so hin o nekbareder gondolišagos, kaske šigitinela, avla znac kaj džan o love, te avel ada projektos buter berša the achaliben pal o džanibnaskere the kulturne diferencii. Kamavas te kerel programos pre dal o maškarutne Roma. Džanavas kaj vaš kada kampela mek „but te denašel“, ale gondoliñav kaj ča kada anel čačikano chasna. The avka andro majos 2003 zathodžas o PRO DONUM – organizacia so šigitinel te bararel upre e firemno filantropia – oda so šigitinel du-reder.*

O pařaviben amen phandkerel

O pařaviben has zakerdo andro programos Čhorale maky mindžar agorestar. Pařaviben kaj le čhavendar andro progamos avena jekhvar but mište artisti, sikhľarde, godžaver manuša vaj športovci the kaj ľikerena avri the prekerena savoro namišto so len rakhela pre ada drom. Pařaviben ki o čhave, ki o manuša so den love, ki o manuša savenca kera the pařaviben ki amen-de.

O perše phiribena le Čhorale makendar has andro septembros 2005. Chudňam te kerel andro nitriansko, banskobistricko the prešovsko than. O Čhorale maky irinde buter sar 210 školenge the dži andro februaris 2006 pro perše džanibnaskere zumavipena hazdnñas pes 79 čhave andal o chore famelji. Sar lenca vakerenas o psychologos the o džanibnaskere manuša kidľam lendar avri 40 nekfeferen.

Peršo dimejčo

O marcos 2006. O žurnalisti ande e informacia pal o programos. Chudňam te vakerel the vičinel le dženenge savendar kamahas te dochudel o love pre dal o čhave - predal lengero sikľuviben the pre dal oda so kempel te bararel lengero džaniben. Palo bare čhona so ada prikerahas šaj thodžam pro skamind o perše irimen dokumenta. Hin oda igen mištes te dikhel sar pes o suno kerel čačipnaske.

O Jakub Klima, igen baro fotografos jekhetane le Marekoha Kopanicoha so chanel le dženen

kerde avrithodipen vaš o čhave andro Čhorale maky pal calo Slovačiko. Decembrostar 2006 dži andro februaris 2007 has ada avrithodipen le 36 fotografiencia Bratislavate, Rimavska Sobota-te the Prešovoste.

Peršo línajeskeri akademie

Kerdžam pro zamkos paš o Zlate Moravce andro augustos 2007. Sar amenge phendžas e Barbora Kohútiková, andre oda časos e direktorka pal o Čhorale maky, e akademie pes chudlas rovib-naha. „Peršo oda has o roviben pal o daja, but čhave has peršivar le kherestar pro bu-ter dživesa. Pro agor oda has roviben bo o čhave pen rozdžanas le neve kamaratenca. Oda has amari peršo priležitosca kaj pen o čhave rakhle savore jekhetane“.

O siklardo berš 2007/2008

Andro projektos avle 13 nove čhave, savore Čhorale maky has imar 54. O projektos chud-las peskro trito berš. Šaj vaš oda palikerel the le systemoske paš savo nane phares te dikhel kaj džan o love so chudas pro čhave. Sako jekh čhavo vaj čhaj chudlas peskere tutoris, savo hino andal lengero them, kaj te avel možnosca te phi-rel pal o čhave, te šigitinel lenge sar kampil the kaj te vakerel the la famelijaha vaj le sikhfardenca andre škola. Andro aprifis 2008 o Čhorale maky dine možnosca aver čhavage – pro dujto dža-nibnaskero zumaviben. O dada the daja the o sikhlarde prihlasinde 30 čhaven. Lendar kidlam avri andro projektos 13 čhaven pal calo Slova-čiko

Le artistenca

Andro aprifis 2008 chudlas amenca andro programos te kerel e romaňi dilavdi the sikhlfardi e Ida Kellarova. O peršo keriben has Sencoste the odoj pes chudlas te kerel savoro pro koncer-tos andro baro koncertno študios savo has an-dro Slovačiko rozhlasis. O koncertos has andro oktobros 2008 the jekh kurko anglal imar na has o listky. Le dženenge has bares predzeka amare čhave the sa lengri bufi hiňi zachudli pro peršo CD Chorale maky.

Peršo feštovno keriben has andro junis 2008. Andro atelieris so amenge požičindžas o Erik Binder Bratislavate pes kernas o kipy pal save pes kedžas the aukcia. O kidle love amenge šigitinde te kerel e línajeskeri akademie 2008. „Savore hine talentimen, džanen mištes te feštinel. Nadžanav adadžives te phenel či lendar jekh džives avena bare feštibnaskere manuša, bo mek hin phares te phenel ang-lal so pes ačhela. Šaj ale phenav kaj o fešti-men džaniben lenge šigitinel te barol upre“, phendžas o Erik the mek akor našti džanelas, kaj pal aver berš šigitinela te kidel avri le čhaven an-dro programos Jarovnicate.

Šaj palikeras le dženenge so šigitinen le Čho-ral makenge kaj te baron upre. Línaje 2008 pes andro Moravsky Svätý Jan ačilas o dujto berš línajeskeri akademie. O artisti adaj hinke kernas bufi le čhavenca jekh calo kurko pre savo našti bisteren.

Sar pes kerdžas e organizacia Čhorale maky

Andro oktobros 2008 trin džene andal o PRO DONUM, Vladislava Dolníková, Barbora Kohúti-ková a Martin Krajčí, zathode nevi organizacia, kaj te bararel upre o gondolišagos pal o Čhoro-le maky: te rodel avri le džande čhaven andal o čhore romane famelii the te šigitinel lenge loven-ca the avresar paš oda sar keren bufi pre peske-ro džaniben the sar les bararen.

O čhave pribáren

Andro majos 2009 e organizacia Čhorale maky kerde o džanibnaskero zumaviben imar na ča Bratislavate, ale the te Kašate, Čičavate the Banskona Bistricate. E džanibnaskere manuša vakerenas pal o buter sar 150 khelibnaskere, bašavibnaskere, sikhlfune vaj feštimen džanibe-na. Andre oda berš pes nekbuter čhave hazdle o vasta pro Čhorale maky.

Imar trito berš pal e línajeskeri akademie (andro augustos 2009) andžas the o peršo festivalis so kerdžas e organizacia Čhorale maky – o Roma-no bašavel. Buter sar 1000 džene avle te dikhel the te šunel. Bašavelas o romano theatros, tava-has romane chabena the igen šukar bufi kerde o vastekerdibneskre manuša. Bašade odoj o Ci-gánski diabli, Gipsy.cz, e romaňi dilavni Monika Rigová. Khelelas odoj o Jaro Bekr peskera skupi-naha SPIN the PARTIA, palis the amare čhave o Robert the Gerhard Sendrej. Igen mištes has le dženenge pre dzeka o muzikalis – o Roma džan andro nebos savo khelde amare čhave andal o programos.

Andro novembros 2009 pes andre khangeri Klarisky Bratislavate kerdžas peršo koncertos le čhavage la Idaha Kellarovaha. Bolde odoj pe-skro peršo CD the has len odoj pre oda cikne čhorale makici E kirvi has e Petra Polnišova so imar but berša kerel the šigitinel le čhorale ma-kenge.

Naresile adaj but aver akcii, koncerta, avrithodi-pena. Sako čhon amenge baron o sovnakune, rupune medaily, na ča pal o Slovačiko ale the pal aver thema. O berš 2010 mek nane pro agor, ale imar amen hin duj čhave so maturinde pro stred-ne školi. A so avela dureder? O čhorale maky hine pal e možnosca bacht andro dživipen. Ola so la chudle andre peskere vaste šaj den e bacht avreng.

ČO SME ZAŽILI V DRIENICI

THINGS WE EXPERIENCED

IN DRIENICA

A prvý spoločný workshop bol zrazu tu. Hodiny priprav a... už vchádzame do hotela Javorná v Drienici. Očakávania, ba aj obavy asi na strane všetkých zúčastnených.

And it was time for the first joint workshop. Hours of preparation behind us, we are entering the Javorná hotel in Drienica. There are expectations and maybe even some fear in all concerned.

Kolkto nás tam vlastne bolo? No +/- 100 detí z Jarovnic, 29 z programu Divé maky, 11 umelcov a pedagógov, 7 tuteurov, 7 organizátorov z Divých makov a PRO DONUM. Dost nato, aby všetci v hoteli vedeli, že sa tu deje niečo výnimočné.

How many of us were there? Approximately 100 children from Jarovnice, 29 children from the Divé maky program, 11 artists and educators, 7 tutors, 7 staff from Divé maky and PRO DONUM. Enough people to let everyone in the hotel know something extraordinary was happening.

Zohratá trojica – Ida Kelarová, Desiderius Dužda a Tomáš Kačo – viedla spevácky workshop. Veľkou pomocou boli deti, ktoré sú už v programe Divé maky zaradené. Hanblivosť a rozpaky detí z Jarovnic sa postupne rozplývali. „Když tady chcete zůstat, budete na sobě makat, je vám to jasné?“ Aj takto vie „teta Ida“ povedať do duše.

The well coordinated trio of Ida Kelarová, Desiderius Dužda and Tomáš Kačo led the singing workshop. They were greatly assisted by the children who have already been participating in the Divé maky program. The shyness and embarrassment of the Jarovnice bunch seemed to slowly dissolve. "If you want to

stay here, you have to work hard to get better – is that clear"? This is just one example how "Aunt Ida" can speak to children's souls.

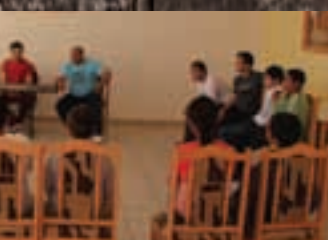
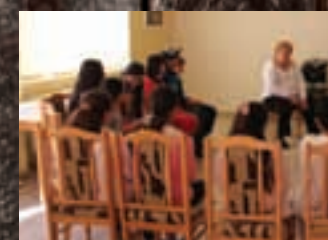
„Vy budete spievať sóla, spravíme z vás sólistov. Viete, čo je to sólista? Na záverečnom vystúpení bude každý z vás spievať svoju pesničku.“ Traslavý hlas sa postupne mení na istejší. A pridávajú sa aj ostatné hlasy. Deti sa chcú učiť jeden od druhého, spoznať navzájom svoje svety.

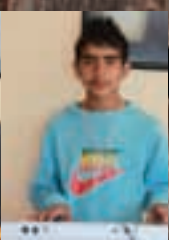
"You will be singing solos, we will make solo artists out of you. You know who a solo artist is? At the final performance each of you will sing your own song." Shaky voices slowly gather up confidence. And more voices join. Children wish to learn from one another, they wish to explore each other's world.

Hudobný workshop viedol Lukáš Gorol. Mal troch zverencov, z toho dvaja sa učili hrať úplne od základov. Občas sa ku nim „prikmotril“ aj Dežo Dužda a mrvili, mrvili....

The musical workshop was led by Lukáš Gorol. He was in charge of three children – two of them were learning to play from the scratch. Every once in a while he was joined by Desiderius Dužda and they all kept their noses to the grindstone.

„Každý z nás sa teraz predstaví. Toto som ja, Gabika. Narodila som sa v Prešove a teraz žijem v Bratislave.“ Gabika cez výtvarné práce zoznámuje deti navzájom. Po úvodných ofukávačkách idú do prírody, kde si vyberú tú „svoju“ rastlinu. Nakreslia ju a namaľujú akvarelom. V sobotu deti obkresľujú a vymaľovávajú svoje postavy v životnej veľkosti. Podobné urobila Gabika s deťmi na ZŠ Waldorfská v Bratislave. Teraz bude nasle-

dovať druhý krok – výmena výkresov. Deti z Jarovnice a Divých makov budú kresliť pozadie pre postavy detí z Bratislavy a bratislavské deťom z Jarovnice. Cieľom je prihlásiť práce do súťaže Dve tváre jedného sveta.

"Now we will all introduce each other. This is me, Gabika. I was born in Prešov and now I live in Bratislava." Through their works of visual art Gabika lets the children get acquainted with each other. After initial ice-breakers they set off outdoors to select plants. They all have the task to draw their respective plants and paint them with watercolors. On Saturday the children drew layouts of their bodies and then painted them. Gabika did this exercise previously with the children of the Waldorf Elementary in Bratislava. The second step was an exchange of drawings. The children from the Jarovnice settlement and from the Divé maky program got to work on the background

for layouts of children from Bratislava – and the Bratislava children will do the same for the Jarovnice children. The goal is to submit the works into the Two Faces of One World contest.

Divadelníci si na začiatok čítali. „Vytvoríte vlastné etudy, potom sa budeme učiť dramatizovať texty a režírovať.“ Ferko Balog s Naďou Uherovou chcu, aby to „bolo ich“. Odovzdávajú aj mnohé rady z praxe. „Keď hrajú, vy nesmiete ani dýchať. To by vám režisér nikdy nedovolil, aby ste komentovali, keď iní hrajú.“ Deti sa učili vnímať samého seba v priestore a divadelne premýšľať. Do záverečného vystúpenia si pripravili dve scény - Láska ako pes a Krčmový kľúč.

Actors started with a reading session. "First we create our own skit, and then we learn how to perform texts and how to direct." The instructors Ferko Balog and Naďa Uherová want this to be something the children can consider their own. They also dispense with practical advice: "When they act you have to focus. The director would never let you comment on other people's acting." The children learned how to perceive each other in space, and how to think theatrically. They will prepare two skits for the final performance – Love as a Dog and A Key in the Bar.

Tanec, to je ich život. Latino, „Michael Jackson“, rómske tance... Lacko Cmorej dokázal deti nadchnúť pre všetko. Niet sa čo diviť, že v sobotu z toho vznikla poriadna cigánska zábava.

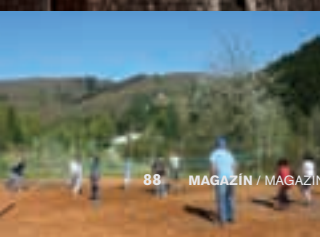
The dancers, they dance for life. Latino, Romany dances, Michael Jackson – the dance workshop leader Lacko Cmorej can turn any music into a thriller. There is no wonder that this workshop progressed into a true Gipsy style entertainment on Saturday.

Športového workshopu sa zúčastnili len jarovnickí chlapci. Velila im Danka Dlugošová, ktorá to s dečkami vie. Prvý deň (piatok) patrilo, ako ináč, futbalu. Víťazom spomedzi štyroch mužstiev sa stalo družstvo FC Roma. Poobede volejbal a túra na Lysú. V sobotu sa konala mini-olympiáda. Najrýchlejšim Divým makom sa stal Miroslav Bandy (šprint na 100 m s časom 14,35 s, foto posledný riadok v strede). Orientačný beh zvládol najlepšie Radoslav Giňa v rekordnom čase 52 s (foto posledný riadok vpravo). Ján Mihálik, ich športový tútor, bol na svojich chlapcov patrične hrdý.

The sports workshop was only attended by the boys from Jarovnice. They were coached by Danka Dlugošová who just knows how to handle kids. The first day of Friday was the day of soccer – well, what else. The winning team from among the four participating was the FC Roma team. The afternoon was spent with volleyball and a hiking trip to the Lysá mountain. On Saturday we held the Mini-Olympics. The fastest Divé maky student was Miroslav Bandy (the 100 meters sprint at 14.35 seconds (the last line in the middle on the picture). The orienteering race was won by Radoslav Giňa at the record-breaking 52 seconds (the last line on the right on the picture). The sports coach Ján Mihálik took great pride in his boys.

ZÁVEREČNÁ PREHLIADKA

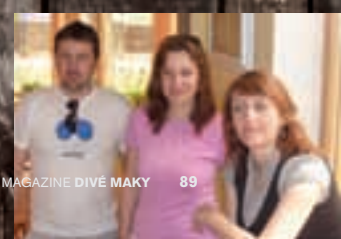
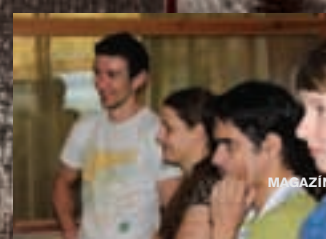
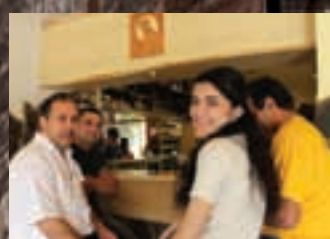
V nedeľu na obed si deti spravili prehliadku toho, čo sa naučili. Hrdosť, úprimná radosť, niekomu tiekli aj slzy... Spoločná zborová pieseň a záver sa neúprosne priblížil. Za štyri dni sme prežili veľa. Najdôležitejšie však asi bolo to, že deti z Divých makov začali odovzdávať to, čo sa doteraz naučili, deťom z Jarovnice.

ĎAKUJEME!

THE FINAL SHOWCASE

On Sunday at around lunchtime the children prepared a showcase of what they learned. There was pride, there was joy, and there were even some tears... Then there was a joint choir song and the end was approaching. We shared a lot of experience in the four days. But what was the most important was that the Divé maky children started to pass on what they learned over to the children of Jarovnice.

THANK YOU!

LETNÁ AKADÉMIA 2009 OD SOBOTY DO SOBOTY SUMMER ACADEMY 2009 FROM SATURDAY TO SATURDAY

V sobotu, 8. augusta sa v Modre – Harmónii začal 3. ročník Letnej akadémie. Týždenný tábor, počas ktorého rómske deti z Divých makov intenzívne pracujú na rozvíjaní svojho talentu pod vedením profesionálnych umelcov. Tento rok na projekte spolupracujú napr. Ladislav Cmorej, Lada Gážiová, Ivan Berky-Dušík, Zita Orlická, Monika Rigová, Ferko Balogh, Alexander Klebercz st. a Alexander Klebercz ml., či Nada Uherová.

On Saturday, August 8, the 3rd year of the Summer Academy started in Modra – Harmónia. The Academy is a week-long camp, during which Roma children from Divé maky intensively work to develop their talents under the leadership of professional artists. Among the people cooperating with the project are also, e.g., Ladislav Cmorej, Lada Gážiová, Ivan Berky-Dušík, Zita Orlická, Monika Rigová, Ferko Balogh, Alexander Klebercz sr. and Alexander Klebercz jr., as well as Nad'a Uherová.

Vyvrcholením tohtoročnej Letnej akadémie bude Rómsky bašavel na hrade Červený Kameň (Modra – Častá), v piatok 14. augusta od 15.00 h. Viac informácií o programe Divé maky na www.divemaky.sk. Podujatie je bezplatné a otvorené širokej verejnosti.

This year's Summer Academy will have its highlight in the Roma Bašavel at the castle of Červený Kameň (Modra - Častá) on Friday, 14 August, starting at 3.00 p.m. More info on the program Divé maky on www.divemaky.sk. The event is free of charge and open to the public.

Sobota, 8. augusta 2009

Zavriem oči a opäť ich otvorím. Áno, je tu 66 detí. Aj keď to podľa hluku nevyzerá. Deti sedia v tichosti, sústredene pozerajú na dospelých. Čakáme asi 15 minút, ale nie je počuť žiadne „Už nebehaj, sadni si. Nekričte, nestrkaj sa.“ Sedíme vonku za hotelom a vo vzduchu cítiť očakávanie.

Saturday, 8 August 2009

I close my eyes and open them again. Yes, there are 66 children here, even though it doesn't seem so, judging by the noise. Kids sit quietly, watching adults with concentration. We have been waiting for about 15 minutes, but there's no „Stop running around, sit down! Don't shout, don't push!“ We are sitting behind the hotel and the air is filled with expectation.

Lucia stručne predstavuje program Divé maky. Po nej Dorka hovorí o dennom programe. Nakoniec Gabika číta mená tútorov (vedúcich) a detí. Niektoré sa predstavujú s vážnosťou, pri iných sa smejeme. „Dobrý večer. Volám sa Filip Abaffy, pochádzam z Trstenej a môj talent je spev a hra na husliach.“ Asi 40 detí je tu už po tretíkrát.

Lucia briefly introduces the Divé maky program. Afterwards, Dorka talks about daily program. Then, Gabika reads out the names of tutors (leaders) and children. Some introduce themselves seriously, other names cause laughter: „Good evening, I am Filip Abaffy, I am from Trstená and my talent is singing and playing violin.“ For some 40 kids this is already their third camp.

Na záver Gabika s Luciou zavádzajú táborové pravidlá. Jedným z nich je tleskanie. Ak začne tleskať Gabika, postupne sa majú pridávať ostatní. Opakovať pekne do rytmu. Až kým úplne nestíchneme. Bývame v dvoch hoteloch a tak horná flupa ide odprevadiť dolnú, asi 20 metrov. Večer na chodbe plače 7-ročný chlapec. Prezývajú ho Perník. Počujem tútorku, ako ho tíško ukludňuje. Je mu smutno za mamou.

At the end, Gabika and Lucia introduce camp rules. One of them is clapping. If Gabika starts clapping, others should join in, repeating nicely to the rhythm until we are all quiet. We are staying in two hotels, so the 'upper' group walks the 'lower' one for about 20 meters. Later that evening a 7-year-old boy is crying in the corridor. They call him Perník (Gingerbread). I can hear the tutor calming him down quietly. He misses his mum.

Nedeľa, 9. augusta 2009

Rozdelenie minerálok a ide sa do toho. Veď sme tu pracovne.

„To budeš na tej totemovke, aby sa hrana obrúsila a bolo vidno tvár“ vysvetľuje Ivan Berky-Dušík. Traja chlapci sedia vonku na lavičkách s kúskami dreva. V piatok má byť bábkové divadlo a v ich rukách sú „herci“. Budúci dobrý dedko a zlá ježibaba, ploché reliéfové postavy.

Sunday, 9 August 2009

Handing out of bottles with mineral water and we're ready to start. We're here for a reason. „You will be on that totem piece, the edge has to be smooth so that the face could be seen,“ explains Ivan Berky-Dušík. Three boys are sitting on the benches outside with pieces of wood. Puppet theatre is planned for Friday and they have the 'actors' in their hands. A good old man - and a bad witch - to - be, flat relief characters.

- „Budeme pri tom počúvať hudbu,“ hovorí Lada Gažiová.

- „Akú hudbu počúvate? Reggae?“

- „Ja počúvam gitarovú hudbu, ale môžeme si navzájom púšťať hudbu, ktorú si prinesiete.“ Prsty sa rozbehli po výkresoch. Neskôr im už bola miestnosť malá. Kreativita vyrazila ku ohnisku. Lada berie do ruky klát a premiestňuje

„slečnu skicárku“. „Kreslí to, čo ťa baví!“ „Ja som sa ešte nenašla.“ Lada si sadá na lavičku a odvíja sa rozhovor s tínedžerkou Monikou. Workshop nie je len o kreslení...

„We will listen to music at the same time,“ says Lad'a Gažiová.

„What music do you like? Reggae?“

„I like guitar music, but we can play music that you bring.“ Fingers glide over sheets of paper. Soon, the room is too small. Creativity spread to the fire place. Lad'a picks up a log and relocates a „little miss sketcher“. „Draw what you like.“ „I have not found myself yet.“ Lad'a sits down and starts a dialogue with teenage Monika. Workshop is not only about drawing...

„Teraz chcem počuť každého z vás, ako spievate,“ zavelila Zita Orlická. Prešla nám elektrina po tele. Zaznel plný hlboký hlas, s vibráciami. Piesne ťahavé, aj veselé. Sem tam cimbál, husle, bicie, či rytmické tieskanie. Pred „porotu“ vykročí Bohdanka Žigová. 8-ročný „štupel“. Spieva ľudovú pesničku. Hlas, za aký by sa nehanbili ani v Terchovej. Miestnosťou zaznie spontánny potlesk. Rómsky temperament sa postupne derie vpred a občas sa prídu pozrieť aj „od rezbárov“. Bašavel ide priamo zo srdca, bez pretváry. „Deti, teraz, čo poviem, nebude veľmi pedagogické. Ale občas treba hrať aj pre ľudí, nielen pre seba. Ako si chcete zarábať peniaze?“ Palko vezme do rúk husle. V miestnosti sa nedýcha. Žeby druhý Rybak?

„Now I want to hear how you sing, each of you,“ stated Zita Orlická. Electricity shot up our spines. A full deep voice with vibrations sounded through the room. Songs both slow and merry. At times accompanied by a cymbal, at times by violin, drums or rhythmical clapping. In front of the „jury“ stands

Bohdanka Žigová, 8-year-old „minikin“. She sings a folk song with a voice that would make even someone from Terchová proud. A spontaneous applause arises. Roma temperament spreads around and, from time to time, even „woodcarvers“ pop in to see it. Bašavel goes right from the heart, without any pretence. „Kids, what I tell you now would not be very pedagogical, but sometimes you also have to play for people, not only for yourselves. How else do you want to make money?“ Pal'ko picks up violin. No one as much as exhales in the room. Maybe another Rybak?

Marienka s Kamilou prestreli stôl. Odohráva sa scéna z rodiny. Dialóg mamy s dcérou o jej vydaji. Fero kladie stoličku do stredu miestnosti. Nasleduje úryvok z Shakespearovho Hamleta.

Marienka and Kamila lay the table. A family life scene. Dialogue of a mother and a daughter about her marriage. Fero places a chair in the centre of the room. An excerpt from Shakespeare's Hamlet follows.

Pokiaľ deti „pracujú“, Lucia rozpráva s tútormi. Za nádhernou myšlienkou podpory talentových rómskych detí je množstvo práce. A aj problémov, s ktorými musia zápasit. Teraz majú čas sa rozprávať, hľadať riešenia, navzájom sa povzbudiť. Tútori sú v kontakte s deťmi a ich rodinami po celý rok. Letná akadémia je „len“ týždňovým táborom. A ďalšie momentky z dňa... (bazén poobede, náhodné chodbovice, tanečníci, Honba za pokladom, príbeh o Zachejovi)

While children are „working“, Lucia talks to tutors. The beautiful idea of supporting talented Roma children requires a great amount of work, as well as brings problems they have to cope with. Now it's their time to talk, look for solutions, encourage each other. Tutors are in permanent contact with children and their families throughout whole year. The Summer Academy is „only“ a week-long camp. And other moments of the day... (swimming pool in the afternoon, unplanned parties, dancers, Treasure Hunt, Zachej's story)

Pondelok, 10. augusta, 2009

Ráno dorazil ďalší „živel“. Monika Rigová, slovenská kráľovná rómskych piesní. Večer sme už všetci sedeli pri ohni a v Modre – Harmónii nebolo domu, kde by nás nepočuli. Svetlana a Tomáš počas dňa zložili hymnu Divých makov. Monika to „zobrala do rúk“ a hymna pri ohni nadobudla niekoľko verzií, od rýchlej až po pomalú. Zahanbiť sa nedal ani tanečník Lacko Cmorej, robil „bicie“.

Monday, 10 August 2009

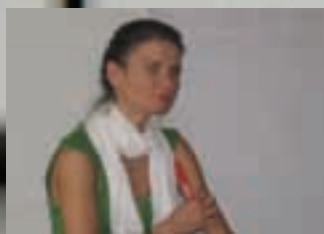
Another „element“ has arrived in the morning. Monika Rigová, Slovak queen of Roma songs. In the evening we all sat by the fire and there was no house in Modra – Harmónia that would not have heard us. Svetlana and Tomáš composed a Divé maky anthem that day. Monika „took hold“ of that and the anthem got several versions – from slow to the fast one. All this was helped greatly by dancer Lacko Cmorej, who „was“ drums.

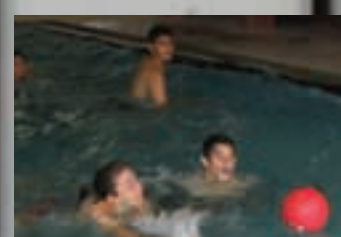
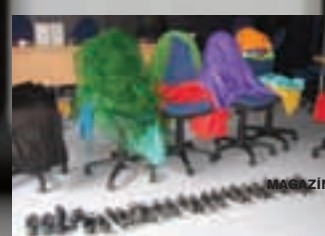
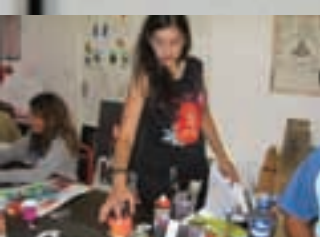
Martina z Bardejova je jednou z tútoriek a počas Letnej akadémie má na starosti študijné talenty. Pomáha jej Dagmar zo Závadky nad Hronom. Zavreli sa v „laboratóriu“ a pracujú „s mozgom“. V piatok vyjde prvé číslo časopisu Divé maky. Pošleme . Občas to však nevydržia a aj z tichej miestnosti nečakane počuť spev.

Martina from Bardejov is one of the tutors, in charge of study talents during the Summer Academy. Helped by Dagmar from Závadka nad Hronom, they are in a „laboratory“ where they work „with brain“. On Friday, they will release the first issue of the magazine Divé maky. We'll send it . However, sometimes they can't help themselves, so singing can be heard from the quiet room.

Utorok, 11. augusta 2009

Dnes bol veľký deň. Ráno prišiel jeden z darcov (foto z balkóna), ktorý sa rozhodol zoznámiť so svojím „študijným talentom“ – 15-ročnou Svetlanou. Pôvodne mal prísť na polhodinu. Sedeli spolu na balkóne a rozprávali o knihách, živote a plánoch do budúcnosti. Vonku cvičili hudobníci a z polhodiny bolo päť. Keď odišiel, Svetlane žiarili očka. Finančná podpora je veľmi

dôležitá. Ale stretnúť toho, kto jej v živote drží palce a verí v jej nadanie, je rovnako silné ako „finančná injekcia“.

Tuesday, 11 August 2009

Today was a big day. One of the donors came in the morning (picture from balcony), wishing to meet his „study talent“ - 15-year-old Svetlana. Originally, he planned to stay for an hour. They sat together on the balcony, talking about books, life, future plans. Musicians rehearsed outside and one hour turned into five. When he left, Svetlana's eyes were shining. Financial support is very important, but meeting someone who believes in her and keeps his fingers crossed for her is just as strong.

Prípravy na Rómsky bašavel sú v plnom prúde. Výtvarníci sprejovali, hotelový personál je už „hudobne ohučený“ a večer si zrejme nepustia ani rádio. Športovci obhospodarovali bazén, pri futbale bohužiaľ došlo aj ku zlomenej nohe. Kto stál pod oknom, od hercov počul „zavíjať vlky“. Zlá ježibaba je už „v ôsmom mesiaci“ a termín má každú chvíľu. Večerná všehochuť. Výroba divých makov na piatok, maľovanie hereckých postáv, bašavelovanie s Monikou Rigovou.

Preparations for Roma Bašavel run at full throttle. Painters are spraying, hotel staff is already „tired by the music“ and perhaps they would not even as much as turn on their radios in the evening. Sportsmen were in the pool; football caused even a broken leg, unfortunately. Who stood under the window, could have heard „wolfs whine“. A bad witch has already been „pregnant for 8 months“ and should go into labor soon Evening pell-mell. Making of wild poppies for Friday, painting of actors, „bašaveling“ with Monika Rigová.

Streda, 12. augusta 2009

Začali sme „bojovou“ poradou. „Decká, pokiaľ tam nie je charakter tej postavy, tak to môžeme celé zabalíť. Tu nikto nejde sám za seba. Tu každý jeden je strašne dôležitý. To nie je koncert, ale divadlo,“ vysvetľuje Zita Orlická „haprujúcim“ hlasom. Niet sa čo čudovať, na všetky hlasivky je to riadny záber. Dejovú líniu vysvetľuje Lacko Cmorej. „Do Teba sa zalúbi ešte nejaký gadžo, plukovník, ale to nemá kto hrať a ja nemám čas.“ Hromadný smiech. Rýchla skúška kostýmov a zase cvičenie. „Medziodborové“ porady sa diali z balkóna. Anetka a Monika Kováčové, všetko najlepšie k narodeninám! Športovci využívajú čas pod vedením Elenky, jednej z darkýň. Ráno pingpong, posilňovňa a potom vodné pólo v bazéne. Dnes zažili aj „momenty strachu“. Boli v lanovom centre v Bratislave.

Wednesday, 12 August 2009

We started with a „war“ meeting. „Kids, as long as there's no character of the protagonist visible, there's no point of doing it. No one is here by themselves. Everybody is extremely important here. It's not a concert, it's a theatre,“ explains Zita Orlická to „problematic“ voices. No wonder – it is a great deal of work for all vocal cords. The plot of the story is explained by Lacko Cmorej. „Some gadžo (white person), a colonel, will fall in love with you, but there's no one to play that role and I don't have time for it.“ Crowd laughter. A fast costume rehearsal and back to practicing again. „Intersectional“ meetings were held from the balcony. Anetka and Monika Kováčová, Happy Birthday! Sportsmen use their time with Elenka - one of the donors. Table tennis in the morning, later gym and water polo in the pool. Children also experienced „moments of fear“ in the rope centre in Bratislava.

Štvrtok, 13. augusta 2009

Ráno mali niektorí budiček už o štvrt na šesť. Išli sme do Telerána. Po ceste bolo „dvom účastníkom zájazdu“ trochu zle, ale ináč sme to zvládli na výbornú. Podporiť nás prišla aj Petra Polnišová. A ryby v rybníku budú na nás určite spomínať v dobrom.... Ku koncu už hovorili po rómsky, aspoň tak tvrdí Kamila. Záver dňa patril generálke a krásnemu listu, ktorý nám poslala Ida Kelarová.

Thursday, 13 August 2009

Some kids had to get up as early as quarter past five a.m. We went to Teleráno. Two „trip participants“ were a bit sick during the journey, otherwise all went smoothly. Petra Polnišová also came to support us. And the fish in the lake would remember us for a long time for sure.... Towards the end, the fish spoke in Roma language, or at least Kamila claims so. The end of the day belonged to the final rehearsal and a beautiful letter sent to us by Ida Kelarová.

Piatok, 14. augusta 2009 – Sobota, 15. augusta 2009

Pri vstávaní už bolo cítiť nervozitu a obavy. O 9,00 sme nastúpili na autobusy, ktoré nás späť mali priviesť až po polnoci. Krátko poobede začali na hrad prichádzať prví návštevníci. A prichádzali a prichádzali. „Ujo, môžem vás naučiť niečo z Taekwondo?“ opýtal sa držiteľ 2. miesta tohto športu na majstrovstvách Slovenska, Tomáš z Divých makov. Športové talenty zapájali všetkých záujemcov. Aj v stánku Divých makov bolo rušno. Rozprávali sme príbehy, ktoré napísal život sám. Hreje nás tichá radosť z toho, že 7 nových detí našlo svojich darcov. Rómsky bašavel bol však dôležitým momentom aj pre „starých“ darcov. Pri pohľade na vystúpenia divých makov pociťovali

hrdosť, sem-tam tiekli aj slzy dojatia. Niektoré deti svojich darcov stretli po prvýkrát.

Friday, 14 August 2009 - Saturday, 15 August 2009

One could feel nervousness and worries already in the morning. At 9.00 am we got on the buses that were to carry us back only after midnight. Soon after lunchtime, first visitors appeared at the castle. And more kept appearing. „Sir, can I teach you some Taekwondo?“ asked the holder of the 2nd award in Slovak Championships in this sport, Tomáš from Divé maky. Sport talents involved all interested people. The Divé maky kiosk was busy, too. We were telling stories written by life itself. We are happy that 7 new children have found their donors. However, Roma Bašavel was important also for the „old“ donors. Watching the performances of Divé maky, they felt proud, at times even tears falling from their eyes. For some children it was the first time they met their donors.

Celé popoludnie s radosťou viedla Petra Polnišová. Hrali sme bábkové divadlo O ježibabe, varili sa rómske jedlá a zahanbiť sa nedali ani tradiční rómski remeselníci. Vystúpenia odštartovala slovenská kráľovná rómskych piesní Monika Rigová. Krátko po siedmej sme na pódium vyšli my, divé maky, aby sme ukázali časť z muzikálu Cigáni idú do neba. V závere sa ku nám pridala aj Katarína Hasprová.

No a keďže Letná akadémia nebola len o hudbe, tanci a speve, po vystúpení nás vystriedali výtvarníci a rezbári. „Nevidím, či máte zdvihnuté ruky. Ak áno, tak vydávajte nejaké zvuky, aby som si vás všimla,“ aukciu obrazov a rezbárskych diel našich detí veselo viedla Petra Polnišová. Najväčší úspech zožal obraz Vydezinfikované nebo od Miloša Cinu. Nový majiteľ ho získal za 300 eur.

Hoj, amen savore, hoj, amen savore,
Hoj, amen savore, hoj, amen savore,
romanore čhavore romanore
Čhavore romanore, čhavore romanore čhavore
amen tumenge gilavas, amen tumenge gilavas,
amen tumenge gilavas amen tumenge gilavas.

„Bašaveling“ continued with Cigánski diabli, dancers Rašard and Gerhard Sendrei (from Divé maky), Jaro Bekr and the dance group SPIN vs PARTIA. The latest stars were Gipsy.cz. Festival field fell silent only after midnight. Albeit tired, we were leaving with the feeling that our talents brought joy to many people.

The third year of the Summer Academy and the first Roma Bašavel are over. On Saturday morning, you could still hear words from a new anthem on the corridors....We are Divé maky (Wild Poppies) each of us has some talent.... At 11.00 am the busses set off to various places in Slovakia, carrying our wild poppies back to their families. Until the next time we meet.

*We are Divé maky,
Each of us has some talent.
We would like to show you,
What we know and can do.
We will show what's inside us.*

Hoj, amen savore, hoj, amen savore,
Hoj, amen savore, hoj, amen savore,
romanore čhavore romanore
Čhavore romanore, čhavore romanore čhavore
amen tumenge gıľavas, amen tumenge gıľavas,
amen tumenge gıľavas amen tumenge gıľavas.

My sme
Divé
maky...

Ja ti
dám!

Zase mi
zamrzol...

Kto si dá?

Ja, Nemo,
beriem si Ťa,
Katka...

Chuti???

Vypol
som tŕi
žehličku?

Araña
útočí...

Neruš,
pracujem!

Už to na
mňa ide...

Je to tu,
je to tu,
jééé
toooo...

Môžem Vám
položiť
otázku?

Dúfam, že
to nikto
necíti...joj!

Ups! Asi
som to
prehľala.

Aj ty?

Ale je mi
dobrééé!
Jé, jé,

Viem si ťa
predstaviť ako
záchodovú
misu.

Dakujem za
kompliment.

Dobry si!

Nemáš
dentálnu
nit?

Hadjal
békén, jó
lányok...

Tak by
som si
dal...

KRÁTKY RÓMSKY SLOVNÍK

SHORT ROMA DICTIONARY

CHARŇI ROMAŇI VORBENGRI KEŇVA

<i>Sar tut vičines?</i>	<i>Ako sa voláš?</i>	<i>What is your name?</i>
<i>Kaj sal?</i>	<i>Kde si?</i>	<i>Where are you?</i>
<i>Sar sal? Sar tuke džal?</i>	<i>Ako sa máš?</i>	<i>What is your name?</i>
<i>Mištes. Lačhes.</i>	<i>Dobre.</i>	<i>Good.</i>
<i>Khatar sal?</i>	<i>Odkiaľ si?</i>	<i>Where are you from?</i>
<i>Me som adarig.</i>	<i>Ja som odtiaľto.</i>	<i>I am local.</i>
<i>Na sal bokhalo?</i>	<i>Nie si hladný?</i>	<i>Aren't you hungry?</i>
<i>Na, me som čalo. Ov hino bokhalo.</i>	<i>Nie, ja som sýty. On je hladný.</i>	<i>No, I have eaten. He is hungry.</i>
<i>Soske tumen na san andre škola?</i>	<i>Prečo nie ste v škole?</i>	<i>Why are you not in school?</i>
<i>Ada vakereľ dojekh dženo.</i>	<i>Toto hovorí každý.</i>	<i>Everybody says that.</i>
<i>Ko hino adaj?</i>	<i>Kto je tu?</i>	<i>Who is here?</i>
<i>Hino adaj vareko?</i>	<i>Je tu niekto?</i>	<i>Is anybody here?</i>
<i>Adaj nane ňiko.</i>	<i>Tu nie je nikto.</i>	<i>No one is here.</i>
<i>Sar hin avri?</i>	<i>Ako je vonku?</i>	<i>How is outside?</i>
<i>Avri hin šil.</i>	<i>Vonku je zima.</i>	<i>It is cold outside.</i>
<i>Na, nane adaj.</i>	<i>Nie, nie je tu.</i>	<i>No, he/she is not here.</i>
<i>Adaj hine duj čare.</i>	<i>Tu sú dve misy.</i>	<i>Here are two bowls.</i>
<i>Ada maro hino lačo.</i>	<i>Tento chlieb je dobrý.</i>	<i>This bread is good.</i>
<i>Paš o skamind bešen duj rakle.</i>	<i>Pri stole sedia dvaja chlapci (nerómski).</i>	<i>Two boys (non-Romany) are sitting at the table.</i>
<i>Mílanos genel the Igoris pisinel.</i>	<i>Milan číta a Igor píše.</i>	<i>Milan is reading and Igor is writing.</i>
<i>Džanes romanes?</i>	<i>Vieš po rómsky?</i>	<i>Do you speak Romany?</i>
<i>Sikra džanav, ča na but.</i>	<i>Viem len trochu, nie veľa.</i>	<i>Just a little, not much.</i>
<i>Kaj dikhes?</i>	<i>Kam sa pozeráš?</i>	<i>Where are you looking?</i>
<i>Amen bešas andro gav.</i>	<i>Bývame v dedine.</i>	<i>We live in a village.</i>

<i>Šun, so tuke phenav.</i>	<i>Počúvaj, čo ti hovorím.</i>	<i>Listen to what I am saying.</i>
<i>Kaj avka sidaren?</i>	<i>Kam sa ponáhľate?</i>	<i>Where are you hurrying?</i>
<i>Užar adaj!</i>	<i>Čakaj tu!</i>	<i>Wait here!</i>
<i>Adad'ives rati hin šukares.</i>	<i>Dnes večer je pekne.</i>	<i>It is nice tonight.</i>
<i>Kaj džas?</i>	<i>Kam ideš?</i>	<i>Where are you going?</i>
<i>Me džav andre škola.</i>	<i>Idem do školy.</i>	<i>I am going to school.</i>
<i>So sikh'los andre škola?</i>	<i>Čo sa učíš v škole?</i>	<i>What are you learning in school?</i>
<i>Me sikhlu'vav te genel the te pisinel.</i>	<i>Učím sa čítať a písať.</i>	<i>I am learning how to read and write.</i>
<i>Džanen tumen te gilavel?</i>	<i>Viete spievať?</i>	<i>Do you know how to sing?</i>
<i>Sar te na!</i>	<i>Akože by nie!</i>	<i>Sure we do!</i>
<i>Soske tumen asan?</i>	<i>Prečo sa smejete?</i>	<i>Why are you laughing?</i>
<i>Ča avka.</i>	<i>Len tak.</i>	<i>Just because.</i>
<i>Kaj prastas?</i>	<i>Kam bežíš?</i>	<i>Where are you running?</i>
<i>Me sidarav te cinel maro.</i>	<i>Ponáhľam sa kúpiť chlieb.</i>	<i>I am hurrying to buy bread.</i>
<i>Soske ter'dos?</i>	<i>Prečo stojíš?</i>	<i>Why are you standing?</i>
<i>Ušti!</i>	<i>Vstaň!</i>	<i>Get up!</i>
<i>Sikh'lohas khere?</i>	<i>Učil si sa doma?</i>	<i>Did you study at home?</i>
<i>Na vakeren!</i>	<i>Buďte ticho!</i>	<i>Be quiet!</i>
<i>Kana šaj džas khere?</i>	<i>Kedy máš ísť domov?</i>	<i>When should you come home?</i>
<i>O dad av'la vaš tute.</i>	<i>Otec prišiel po teba.</i>	<i>Dad came to get you.</i>
<i>Na chochaves mange?</i>	<i>Neklameš mi?</i>	<i>Are you not lying?</i>
<i>Vaker čačipen.</i>	<i>Hovor pravdu.</i>	<i>Tell the truth.</i>
<i>Hin tut love?</i>	<i>Máš peniaze?</i>	<i>Do you have money?</i>

Zdroj / Source: Stanislav Cina, Rómsky jazyk,
Rómsko - slovenský a slovensko - rómsky slovník pre učiteľov rómskych žiakov
(The Romany Language, The Romany-Slovak and
Slovak-Romany Dictionary for Teachers of Romany Pupils), 2006. ROKUS
(Romany expressions use the Slovak phonetic transcript, Translator's Note)

Dive Imaky

**ŠANCA PRE
RÓMSKE TALENTY
Z CELÉHO SLOVENSKA**

© 2010
VŠETKY PRÁVA VYHRADENÉ
ALL RIGHTS RESERVED

PRO DONUM
spoločnosť pre rozvoj filantropie